

محبت

کتابنامه

خلل پذیر بود هر بسا که می بینی
مگر بسای محبت که حالی از خلل است

دنیایس کال جنوری ۱۹۹۸

تحفة محبت

لاله زار

در برکهای این عماره :

پادشاهی از سنت های نو روزی
د افغانستان د ختی دموکراسی
محبت پایی از دموکراسی

تعمیر... تمب های ادبی
همراهی

کلیه او دنده
یک خاطره غیب
شیر

پوښتم و قلم
و...

خواننده ارجمند

باتأسف باید یادآور شویم که محبت نیز از کردگرونا در امان نماند
نسبت محدودیت های ناشی از این بیماری توانستیم شماره حاضر

به چاپ برسانیم.

این شماره در وضعیت جاری تنها از طریق ان لاین و ایمیل به دسترس
علاقتمندان به نشر رسیده می شود. با مساعد شدن شرایط صورت
چاپی مجله به عزیزانی که با محبت مشترک اند ارسال خواهد شد.

به تمنای سلامتی شما خوبان

د افغانستان د تنکی دموکراسۍ ستونزې

په افغانستان کې د دموکراسۍ د توکېدنې او پیاوړتیا مخینه د سیمې او نړۍ د یو شمیر هېوادونو په پرتله، زیات کلونه نه اخلې. خو افغاني ټولني چې د تاریخ په اوږدو کې د واک چلونې او د ستونزو د حل کوم میکانیزمونه په کار اچولې، ویلی شو چې په نړۍ کې یې د دموکراسۍ د تجربه شوي بڼو شمیر ته د خپلې عنعنوي دموکراسۍ ځانگړې بڼې ډالۍ کړي. څرنگه چې په افغانستان کې د سیاسي ټولنیزو مهمو پدیدو او پېښو د کره کتنې فرهنگ کمزوری دی، د دموکراسۍ په دغو عنعنوي بڼو هم چنداني څیړنې نه دي شوي. له دې کبله په هېواد کې د دموکراسۍ عنعنوي مهمو موسسو لکه لویو جرگو او نورو د کره کتنو په فهرست کې تر اوسه خپل ورځاي نه دی موندلی. له دې کبله زموږ خلک اړ ایستل شوي چې د یو شمیر پرمختللو هېوادونو د دموکراسیو د وچ تقلید شیوه خپله کړي. نږدې یوه پیری کیري چې د افغانستان روښانفکران په خپل هېواد کې د دموکراتیکو نظامونو د جوړولو په موخه په چپو او بښیو سمت نیونو کې داسې بوخت او غږیتاؤ شوي چې، له یوه اړخه یې په ټولنه کې د ناخبرتیا او بې پروایۍ په وجه د مخامختیا امکانات زیات کړل، لاسته راغلي مادي او معنوي ارزښتونه یې د نابودۍ په لور سم کړل او له بله اړخه یې بهرنۍ لاسوهنې، کورنۍ مفسدو کړیو او مافیا ته د ودې مساعد چاپیریال برابر کړو.

که څه هم چې د افغانستان د دموکراسۍ لسیزې، په هېواد کې د معاصري دموکراسۍ د ودې او پیاوړتیا له پاره یو نسبي مساعد چاپیریال برابر کړ، خو بیلا بیلو سمت نیونو پیل شوي لاره برې ته له رسېدو مخکې اغزنه کړله چې له امله یې زموږ وطن د نړیوالو او سیمه ایزو زبرځواکونو د سیالیو او سرویونکو جگړو په ډگر بدل شو.

د سپټامبر د ۱۱ مې څخه راوروسته چې امریکا او ناټو په افغانستان کې واپرول، ټولیز نظر دا ؤ چې ښایي د هېواد چارې د دموکراسۍ په یوه داسې بڼه مخته یوړل شي چې له یوې خوا له جگړې څخه د راوتونکې افغانستان نسبي سلامت مشخص او خوندي کړي او له بلې خوا خلک د افراطیت څخه د بچېدلو په نیت د بیان او یو مقدار مدني ازاديو د لرلو څښتنان شي. خو په عمل کې د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د اساسي قانون د تدوین تر څنګ د یو شمیر دموکراتیکو موسسو بنیادونه دومره پیچلي کینودل شول چې د قانون ځینې مادې او د یو شمیر موسسو جوړښت، تفسیر او بیا تعریفولو ته ډیره اړتیا لري. خو د اساسي قانون د تفسیر محکمې نه جوړیدل موضوع لا ترینګلې کړي. همدارنگه د دموکراسۍ بڼه چې جمهوري سیستم بڼه منل شوي، اما ولسمشر اړ دی څو د وزیرانو د تقرر تایید له پارلمان واخلې او هغه واک نه لري چې په ټاکلو شرایطو کې د پارلمان د ړنگېدو فرمان ورکړي. څه کم دوه لسیزې کیري چې د هېواد ملي شورا او د

ولسمشرۍ مقام ته ټاکنې کيږي، لیکن دا ټاکنې فردې محوره ټاکنې دي او ګوندونه له رایې ورکولو پرته بل کوم رول نه شي لوبولی. بنایي ځینې تنظیمونو د ګوندونو په اکت کې ټاکنیزو بهیرونو کې ګډون کړی وي، خو هغوي دموکراتیک او استازي ګوندونه نه دي. لمړې او دویم بن او د لویو جرګو یو شمیر پریکړو، د سیمې او نړۍ د ځینو ملکونو د خاصو کړیو په اشاره د هېواد دننه داسې یو ځانګړي قشر ته وده ورکړي چې له دوه لسیزو را په دیکخوايي د افغانستان د سیاست، اقتصاد، فرهنگ او ټولنیز ژوند په مهمو اډانو منګولي بنځي کړي دي. هغوي په یادو شوو برخو کې د هېوادوالو د ترورولو تر څنګ په پوره لیونتوب د ریښتوني دموکراتیک ګوندي سیاست او رول لوبوني څخه په بشپړ ډول مخنیوی کوي. یاد قشر فرد محوریت ته کار کوي، په فکري او تشکیلاتي برخو کې د تنظیمونو، حرکتونو او ټلوالو د جوړولو او ساتلو په بڼه ګوندي سیاست مسخره کوي او خلکو ته دا تصور ورکوي چې همدا موسسې له ګوندونو په تیره بیا د دموکراتیکو او وطنپالونکو ګوندونو بهتره دي ځکه هغوي له پخوا څخه د افغاني ټولني د بربادۍ لامل شوي او له دې وروسته هم د هېوادوالو د نیکمرغۍ په موخه سمونونه او بدلونونه نه شي راوستلی. دغه ځانګړی قشر د خپلو ګټو په پار په ټاکنو کې تنظیمونه، حرکتونه او ټلوالې داسې ویشي چې له یوې خوا د ټاکنو د وړونکي او له بلې خوا د اپوزیشن موقوفونه دواړه په واک کې ولري او په دې توګه غواړي د بد سیاسي فرهنگ لمن د نورو فساد خوښو سیاستوالو د راغونډولو په موخه لا غوړیدلې وساتي. د سیاسي فشارونو سره د مخامخ کېدو پر مهال یاد قشر خبره قومي، ژبني، مذهبي پولو ته باسي او په دې توګه د افغانستان سلامت نور هم تر ګواښ لاندې راولي. دا ډول کړنې یوه ورځ نه یوه ورځ هېواد ته ستره بدمرغي راوړلی شي.

بهرنۍ ځینې کړۍ هم د افغانستان د تنګې دموکراسۍ په ناکامه تجربه کې د ځانګړي قشر خوا نیسي، د سیاسي او مالي ملاتړ له لاري هغه په غیر کې نیسي او خپلو موخو ته د رسېدو په پار نوموړی قشر د تعقیب شوي نامالومه لاري ادامې ته هڅوي. ځکه زموږ په هېواد کې د سترو ګوندونو شتون او د هغې په وجود کې دموکراتیک سیاست کول خپلو موخو ته د رسېدو ستر خنډ بولي. ښکاره ده که په افغانستان کې ستر ملي ګوندون وئ نو بیا به د بهرنیانو سره په غټو پټو او نیمه څرګندو معاملو کې دومره ډیر فساد نه وی شوی او د افغانانو سره شوي مرستې به بیرته د بهرنیو او کورنیو څرګندو کړیو جیبونو ته نه وی تللي او نه به یې داسې ځانګړي قشر زیږولی وی چې هېوادوال ورسره په ستونزه کې دي!

چاره څه ده؟ که په نړۍ کې د دموکراسۍ نظامونو تجربه له نظره تیره کړو وینو چې په یو شمیر هېوادونو کې د دموکراسۍ جمهوري یا پارلماني بڼې چې په دموکراتیکو اصولو اتکا لري، ازمايښت شوي او په ټولنو کې واکمني چلوي. په دواړو بڼو کې ګوندونه د واک قاعده تشکیلوي اود خلکو استازولي کوي. افغانستان هم باید د دموکراسۍ په تجربه کې له نړۍ ځان بیل نه کړي، ځکه کومه تجربه چې د دموکراسۍ په باب افغانستان کې کيږي ډیره بې بنسټه او حیرانونکې ده، له دې کبله هر ټاکنیز بهیر په کې د بحران لور ته درومي. د یوې ټاکلې برنامې د نشتوالي له امله د واک په پورې کې واقع شوي شخصیتونه په خپلو ځانونو راټول کړي افراد ډیر ژر له لاسه ورکوي، ځکه هغوي د واکمن شخص په وړاندې کوم حزبي تعهد نه لري. له دې کبله د کار تیمونه هم نه جوړیږي او که

جوړ هم شي، په کوچنيو بهانو بيرته پاشل کيږي. د ډله ايز هدفمند کار فرهنگ کمزوری او وده نه کوي، د اړتيا په وخت کې د نخيره کدرونو د نشتوالي له وجې اړينو او حساسو موقفونو ته د کدرونو په غوره کولو کې ستري تيروتنې صورت مومي. له گوندي اړيکو پرته کدرونه په ناوړه سياليو اسانه اخته کيږي او د هغوي پر کار د کنترول ميکانيزم خپل اغيز له لاسه ورکوي. په دې اساس د افغانستان د اوسنۍ تنکې دموکراسۍ د ودې او پياوړتيا له پاره ممکنه او د عمل لار د ملي فکتور په توگه د لوي ملي گوندونو جوړول او د سرويونکي جگړې د شرايطو له ټولو هغو سياسي جوړښتونو سره چې په قومي، مذهبي او سمي بنسټونو تشکيل شوي لاره بيلول اړين بريښي. ملي گوندونه د خپل خصوصيت له مخې د ټولني د ځانگړي قشر په وړاندې ودريري، د فرد محوره واک چلونې لاره ترې، د حکومت او خلکو تر منځ د واک د ویش او دندو د اجرا د څرنگوالي د نسبي بيلانس په رامنځته کولو کې مرسته کوي. د دموکراسۍ په جمهوري او پارلماني دواړو بڼو کې د قاعدي په توگه ملي لوي گوندونه مهم رول لوبوي. له دې کبله په افغانستان کې ټولو دموکراتيکو سياسي نهادونو، گروپونو او له هغو ملي سياسي شخصيتونو څخه چې له وطني سياست سره مينه لري، په پوره درناوي هيله کيږي څو په خپلو کې د پوهاوي له لارې نږدې شي او د ملي لويو گوندونو د جوړولو تشه ډکه کړي. د افغانستان اوسنۍ تنکې دموکراسۍ له فرد محوريت څخه وژغوري، د سيمه ايزو شوراگانو، پارلمان او ولسمشرۍ ټاکنو کې د ملي لويو گوندونو د ادرسونو له لارې د ملت استازولي وکړي. په افغانستان کې د دموکراسۍ بڼه که جمهوري يا پارلماني وي، اړينه ده قاعده يي لوي ملي گوندونه جوړه کړي. دلته حکومت هم دنده لري چې د اوسنيو سياسي کڅالو د ناوړه اغيزو د څيرلو په ترڅ کې د لوي گوندونو په جوړولو کې له هېوادوالو سره مرسته وکړي. هغه گوندونه د راجستر کېدو او فعاليت وړتيا ولري چې د يو ملي هېوادني گوند نورمونه پوره کاندې او د قانون له مخې په ټاکنو کې د گډون په شرايطو برابر وي.

له پورتنۍ بحث څخه دې پايلې ته رسېږو چې د افغانستان د تنکې دموکراسۍ او سياسي سيستم د ودې او پياوړتيا امکانات يوازې د ملي لويو گوندونو په جوړېدو او د شلم قرن د سري جگړې د مهال د سياسي جوړښتونو څخه چې د يويشتمې پيړۍ د سياسي بهيرونو د غوښتنو ځوابگوي نه دي، ډډې ته کېدلو کې نغښتي دي. همدارنگه لوي ملي گوندونو ته د هغوي د جوړېدو له ورځې دا ملي ستره دنده په غاړه لويږي چې سيمه ايزو شوراگانو، پارلمان او ولسمشرۍ ټاکنو کې د دموکراتيکو او وطنپالونکو ټلوالو د جوړولو له لارې د افغانستان خلکو د اکثريت رايه خپله کړي، شوراگانو، پارلمان او د ولسمشرۍ عالي مقام ته خپل استازي انتخاب کړي او اوسنيو سياسي سوداگريو ته چې د پردې په اشاره د خلکو د زياتو انديښنو، هېوادوالو ته د اړتيا وړ خدمتونو د ځنډېدو او په ټوله کې د وطن د وقار او پرستيژ د ټيټېدو لامل گرځي، د پاي ټکي کيږدي. که ملي لوي گوندونه جوړ نه شي د اوس په شان به بهرنۍ لاسوهنه ادامه ولري او د ستونزو ملامتيا به زموږ وي.

په درناوی

محبت به ۲۳مین سال نشراتی خودپاکداشت

بیست و سه سال قبل شماری از دوستان همدل و همنوا در عالم غربت و دوری از وطن، در شرایط مهاجرت، در شهر لندن گردهم جمع شدند تا در جهت تنویر اذعان هموطنان و همزبانان خود با ارایه پیام دوستی و محبت، گام‌هایی بردارند. یکی از این کارها راه اندازی نشریه‌ای بود تا همزمان با ادای رسالت در حراست و غنماندی فرهنگ میهن خویش، کمکی در التیام بخشیدن ذهن پریشان و آسیب دیده هموطنان، ناشی از فضای نامساعد ایجاد شده از پیامدهای جنگ و بی‌امنیتی در کشور، به اشاعه اندیشه مهر و محبت، برادری و همدلی، دوستی و احترام متقابل بپردازد.

این گام، نشر جریده "محبت" بود که نخستین شماره آن در جنوری 1998، با کم‌ترین امکانات تخنیکی و مالی از چاپ برآمد. محبت در 22 سال نشرات از شکل جریده ماهانه چهار صفحه‌ای به مجله قطوری، با 64 و گاهی 72 صفحه و قطع زیبا و رنگی به طور گاهنامه به حیات خود ادامه داده است. که امروز، با نشر این شماره، محبت به بیست و سومین سال نشراتی خود پا می‌گذارد و افتخار دارد در میان خانواده نشرات برون مرزی کشور در طول بیست و دو سال گذشته، با پیروی از مثنی نشراتی غیر جانبدارانه و اشاعه اندیشه انسانی محبت، دوستی، همدردی، تحمل‌پذیری و... راهی در قلبهای هموطنان رنج‌دیده خویش بکشد. کارکنان محبت در حالی که از این سالگرد نیک با خوشی استقبال می‌کنند، این مناسبت خجسته را به همکاران قلمی، خوانندگان، و اهل اندیشه و قلم و تمام فرهنگ دوستان وطن تبریک و تهنیت می‌گویند.

به عنوان حسن کلام به باز نشر نخستین پیام محبت و شعر نشر شده در نخستین شماره محبت بسنده می‌کنیم.

سلام به خواننده

سلام خواننده گرامی!

امید از رب العالمین است که از آسایش و آرامش روانی و جسمانی برخوردار باشی. هرچه تراژی‌دی که در وطن محبوب ما افغانستان جریان دارد، آسایش و آرامش روانی و جسمانی را از همه ما گرفته است ولی امید از خداوند بخشاینده و مهربان است که در اثر مساعی انسانهای خیرخواه و نیک اندیش و رحمت الهی وطن و مردم ما از چنگ این بلا و مصیبت تاریخی رهایی یابند.

ما در این اندیشه شده ایم که در این دوران سیاهی و تاریکی که جنگ، نفاق و نفرت بیداد می‌کند، تلاش و مجاهدت نماییم تا در میان جامعه افغانها، در هر جایی که باشند، چراغ محبت، همدلی، دوستی، احترام متقابل، همکاری و همدردی، تحمل شنیدن گپهای همدیگر، گذشت در برابر هم، دل‌سوزی به همدیگر، عفو همدیگر، برخورد صمیمانه و احترام کارانه متقابل هموطنی و انسانی،

تامین و تعمیم اتحاد و اتفاق، دوری از برخوردهای تخریش کننده و نفاق افگانه و همبستگی افغانی روشن گردد. تا باشد که در اثر این خصایل و اعمال نیکوی انسانی، افغانی و اسلامی زمینه بیرون رفت وطن عزیز ما افغانستان از این تراژیدی روان سوز مساعد گردد.

این است اندیشه ما، امید که اندیشه شما نیز چنین باشد، تا این اندیشه ها را شریک و با هم عمل کنیم.

با تقدیم محبت و احترام

بگذار من آدم شوم

ای کاروان عمر من آهسته رو،
بگذار من خود را رها، از خویش سازم.
تا شوم آزاد و شاد و سربلند.
نابود سازم دشمنی، کو من بود در من بود.
هرگاه که من بی من شوم،
آنگاهست اوج زندگی.

ای کاروان عمر من آهسته رو آهسته رو،
بگذار من افشان کنم، تخم محبت بر زمین.
نابود سازم واژه چون کینه و جنگ و ستیز،
بر جای آن زینت کنم، صلح و صفا بر قلبها.
ای کاروان عمر من آهسته رو آهسته رو،
اینجاست باغ زندگی،

بگذار من آدم شوم.

از نفرت و بغض و حسد،

در زندگی بی غم شوم.

در سرزمین آدمی، با مهر و با شوق و شغف،

تخم وفا و صلح را،

در هر جهت پاشان کنم.

زین تخمها روید بسی، مهر و محبت در جهان

هر یک به نام آدمی، با اتحاد و یکدلی،

یاری کنند با همدیگر.

باغی ز عشق و دوستی، سازم برای آدمی،

گلبوته های درک و فهم، کارم به باغ آدمی.

من خود به رسم باغبان،

وین باغ را آذین کنم.

پاسداری از سنت‌های نوروزی

نو که رنگ و بوی مذهبی و دینی داشتند، سپردند و یا در آن، مستحیل شدند. سنت‌هایی چون اعیاد، برات و دعاها و اوراد مذهبی و مانند این‌ها. اما نوروز در همه زمانه‌ها و در کشاکش تمام نبردهای فکری و اجتماعی و با همه فراز و فرود هایش، جایگاه خود را حفظ کرد. زیرا بودند شماری از فرهیختگان و نخبه‌گان فرهنگی خراسانی که سنت‌های جلیل‌مانند نوروز و جشن (سده) را پاسداری کنند و در توجیه تاریخی و ملی آن مقاومت بینظیر نمایند.

در تواریخ نوشته‌اند که ابوریحان البیرونی، در روزهای نوروز و مهرگان، دست از کار باز می‌داشت و به استراحت و شادی می‌پرداخت. انگیزه پاس داشتن نوروز چنان قوی بوده است که طبقات و اقشار مختلف اجتماعی نمی‌توانسته‌اند از جاذبه آن کنار بروند و وارد عمل و پاسداری نشوند. تداوم سنت نوروزی در حالی که هزاران رسم و آیین دیگری در تحول و تطور تاریخ رنگ باخته بودند و فراموش افکار اقشار مختلف شده بودند، نشان از آن داشت که آیین نوروز، با

سال نو 1399 خورشیدی را به همه هموطنان عزیز و پاسداران فرهنگ این سرزمین تبریک می‌گوییم. جشن "نوروزی" در آریانای قدیم، خراسان و افغانستان امروز سابقه چند هزار ساله دارد. و در باره چگونگی و پیدایش آن، داستان‌ها و سخنان فراوانی گفته شده است. از جمله یکی آن است که نوروز، هنگام تاجگذاری "جمشید" فرمانروای پیشدادی به وجود آمده است. به همین مناسبت ابوالقاسم فردوسی گوید:

به جمشید بر گوهر افشاندند
همان روز را، روز نو خواندند

جشن نوروز، یکی از جشن‌های پر ماجرا و با فراز و نشیب در تاریخ آریانای کهن و خراسان بوده است. با ظهور و استقرار دین اسلام در این قلمرو، که شماری از ارزش‌ها و سنت‌های بومی از دیدگاه علمای دین مورد نقد و بازنگری قرار گرفت، نبرد‌های متفاوتی را در گستره ادب و فرهنگ و تاریخ، سبب شد. بدین ترتیب، شماری از سنت‌های گذشته جای خود را به سنت‌ها و آداب و عنعنه‌های

زندگی عملی و نظری مردم، پیوند ناگسستنی دارد. زیرا با روند و حرکت طبیعت زایش، خرمی و با تازگی رنگ طبیعت، همخوانی و پیوند دارد.

خاستگاه نوروز، با داستان هایی پر از رمز و رازها و شور و غوغاها همراه بوده است. و هیچگاه مبتنی بر روایات غم آلود همسانی نداشته است. از همین است که با زندگی عینی مردم دمساز بوده و مورد قبول عامه قرار گرفته است. در یکی از داستان های شاهنامه آمده است: " دارا، در واپسین لحظات زندگی خود هنگامی که دختر خود را به اسکندر مقدونی می سپرد، جزء وصایای او یکی هم نگهداری از سنت نوروزی و "سده" بود. فردوسی گوید:

نگهدار، این جشن فرسده
همان فر نوروز و آتشکده

پیدایش نوروز را در عصر جمشید بدان می دانند که طی سال های دراز حکمروایی او کار های بزرگ در جهت رفاه و آسایش مردم صورت گرفته است. آن گونه که فردوسی گوید:

بیاموخت شان رشتن و بافتن
به تار اندرون پود را بافتن
چو شد بافته شستن و دوختن
گرفتند از او، یکسر آموختن

نوروز پس از اسلام، رنگ و بوی دینی بخود گرفت و روایات بیشماری به آن نسبت داده شد. از آن جمله نجات بنی اسرائیل و

عبور پیروزمندانۀ "موسی" و پیروانش از رود "نیل"، روز بعثت حضرت محمد پیامبر اسلام و برگزیده شدن حضرت علی به جانشینی پیامبر پس از خلیفه سوم عثمان که گویا این واقعات را با روز "نوروز" مصادف می دانند. خلفای "اموی" نخست به نوروز روی خوشی نشان ندادند. اما چون دیدند که در نوروز، هدایای هنگفتی نصیب شان می شود، آن روز را گرامی داشتند. و مردم را به تجلیل از آن تشویق کردند. سرداران خراسانی چون ابومسلم و یعقوب لیث و طاهر پوشنجی و دیگران از سنت نوروزی پاسداری می کردند. سلاطین غزنوی و سلجوقی، بزرگترین پاسداران سنت نوروزی در تاریخ کشور ما بشمار می روند. جلال الدین ملکشاه سلجوقی به همت دانشمندان و منجمان عصر خود چون عمر خیام، تقویم "جلالی" را سامان داد که بر اساس آن جشن نوروز در نخستین روز بهار سال، همزمان با تحویل آفتاب برپا می گردد.

بیاپید این جشن بزرگ ملی و تاریخی خود را به کوری چشم حاسدان و کور دلان بی فرهنگ که به آن با دیدۀ تعصب می نگرند، پاسداری کنیم.

صحبت‌هایی از دموکراسی

"دموکراسی به مثابه یک اصل قابل پذیرش - و تاکنون مناسب‌ترین روش ارضا کننده انسان‌ها در تمام بخش‌های زندگی، رفته رفته قابلیت انطباقی خود را به تمام حوزه‌های زندگی بشریت، چون حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی زندگی خصوصی و شخصی انسان‌ها گشاید."

برداشت درست از دموکراسی و سیر تاریخی آن در جوامع بشری نه تنها سطح دانش افراد را در فهم از دموکراسی بالا می‌برد بلکه اشتراک فعال و آگاهانه مردم را در ایجاد حکومت‌های دموکراتیک و جلوگیری از حرکت‌های غیردموکراتیک که زیر عنوان دموکراسی بر مردم تحمیل می‌گردند، زمینه ساز می‌شود. در کشورهایمانند افغانستان، هر اقدامی که منافی منافع گروه و طبقه خاصی نباشد، دموکراتیک شمرده می‌شود.

توماس جفرسون، پدر دموکراسی امریکا، چهار مؤلفه را برای دموکراسی ضروری می‌داند: آموزش همگانی، مشارکت سیاسی، برابری اقتصادی، و نمایندگی به توسط اشرافیت طبیعی.

شرط توفیق دموکراسی این است که حکومت‌ها و رهبران‌شان به ایجاد نهادها، اتخاذ روش‌ها، و پی‌ریزی سیاست‌هایی دست‌زنند که از حمایت شهروندان برخوردار باشند.

در هیچ زمانی از تاریخ مانند امروز این همه انسان از حقوق رسمی شهروندی در نظام‌های حکومتی دموکراتیک برخوردار نبوده‌اند. با این همه، آینده دموکراسی ناروشن است.

برای شهروندان کشوری که تازه پا در راه دموکراسی گذاشته است، شناخت دقیق و روشن از دموکراسی و درک درست از دموکراسی‌های به تجربه گرفته شده در جهان، به ارائه نمونه‌هایی از انواع و اقسام دموکراسی و صحبت‌هایی در زمینه می‌پردازیم.

یادداشت: استمرار پیوستگی مطالب در این گفتگو دشوار است. بنابر علاقمندی خوانندگان محترم، تلاش می‌شود تا در آینده "صحبت‌های از دموکراسی" به پرسش‌ها و مسائل روز پردازد. شاید در یک شماره یکی، دو و یا بیشتر موضوع یا جستار، نظر به حجم مجله، پیوند باهم و یا بدون ارتباط مباحث یک با دیگر به نشر برسند.

"محبت"

نظریات و مشوره‌های شما موجب تشویق و غنای بیشتر محبت می‌گردد.

این ویژگیها را می‌توان فرهنگ سیاسی هر گروه دانست. پرورش سیاسی یعنی یاد گرفتن نگرشها و شیوه‌های رفتار پایداری که ویژگی گروه در یک دوره طولانی است.

یادگیری نگرشها و رفتارهای سیاسی

پرورش سیاسی

پرورش سیاسی اشاره به فرایندهایی است که افراد به کمک آنها هنجارها، ارزشها، و الگوهای رفتار سیاسی ملتها، گروهها، یا خرده گروههایی را که به آنها تعلق دارند می‌آموزند.

زیاد است زیرا می‌توانند ارزشهای جدید و الگوهای رفتار موافق با دموکراسی را در جوامع بپرورانند؛ بسیاری دیگر از عوامل اجتماعی کردن فرد مروج آن دسته از ارزشهای سنتی هستند که مانع از مشارکت و اظهار نظر فرد می‌شوند.

نگرشها و ارزشهای سیاسی به شکل گرفتن هدفهای سیاسی افراد و کم و کیف مشارکت آنان در زندگی سیاسی کمک می‌کنند. در دموکراسیها، اختلاف در میزان رأی و سایر انواع مشارکت سیاسی - نظیر تبادل نظر با دیگران در باره سیاست، کمک پولی، مبارزه، و رقابت برای تصدی مقام - اعتقاد افراد را به نقشهای سیاسی مناسب برای شهروندان به طور کلی و برای اشخاصی نظیر خودشان از لحاظ سن، جنس، میزان تحصیل، طبقه اجتماعی، یا گروه قومی و نژادی نشان می‌دهد. این باورها ممکن است مبتنی بر آن چیزی باشند که افراد از اطرافیان خود دیده‌اند یا بر آن چیزهای درستی که به آنها یاد داده‌اند. یعنی همان دو فرایند رایج پرورش سیاسی فرد. بر همین قیاس، هدفهای سیاسی افراد - مواضعی که در برابر موضوعی می‌گیرند. احزاب یا نامزدهایی که به آنها رأی می‌دهند، آرمانهایی که برای رسیدن به آنها کار می‌کنند یا کمک به تحقق آنها می‌کنند، و نحوه تعاملشان با دیگران - بازتاب ارزشهای سیاسی آنها هستند. مدارای افراد در برابر سایر گروههای نژادی یا مذهبی، از حیث رعایت حقوق دیگران، و از نظر میل به اطاعت از "قواعد بازی" در جامعه فرق می‌کند. همه این نگرشها برخی از

پرورش سیاسی ممکن است هم آموزش رسمی را دربرگیرد و هم آموزش غیررسمی را؛ ممکن است یادگیری و انگیزه آن از سوی خود فرد باشد یا تحت تاثیر اشخاص، گروهها یا نهادهای دیگر. این دیگران را غالباً عوامل اجتماعی شدن می‌خوانند. فرهنگهای سیاسی اکثراً پدیدارند زیرا مهم ترین عناصر سازنده آنها به دست نهادها و عوامل گوناگون پرورش سیاسی تقویت و تحکیم می‌شوند و از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابند.

پدر و مادر و سایر اعضای خانواده، معلم و مدرسه، نهادهای مذهبی، گروههای رسمی و غیررسمی، همکاران، همکاران حرفه‌ای، همسالان و دوستان، همه اینها می‌توانند عوامل پرورش سیاسی باشند. رویدادهای مهم (جنگ، رکود اقتصادی، و مانند آن) نیز می‌توانند تاثیرات دراز مدتی بر نگرشها و رفتار سیاسی داشته باشند، خصوصاً بر افراد جوان تر، که نگرشها و الگوهای رفتارشان معمولاً انعطاف پذیرتر از افراد مسن تر است.

رسانه های اجتماعی را نیز یکی از عوامل اجتماعی شدن می‌دانند. در جوامع اقتدارگرا رسانه های چاپی و رادیو و تلویزیون معمولاً نظر رسمی جامعه را منعکس می‌کنند. اما در جامعه های دموکراتیک، که در آنها بندرت بر اطلاع رسانی نظارتی اعمال می‌شود، رسانه های همگانی نقش مهمی در رساندن اطلاعات به شهروندان و کمک به ساختن نحوه تصور و تلقی آنها از مسایل و اختلافات سیاسی ایفا می‌کنند. شکی نیست که اهمیت رسانه های همگانی در مرحله گذار به دموکراسی بسیار

فرهنگ سیاسیند و بسته به آنند که آیا فرایندهای سیاسی دموکراتیک قابل دوامند یا نه.

مشارکت سیاسی یکی از حقوق مهم شهروندی در همه دموکراسیها است؛ بنابراین، نگرشهایی که مشوق رأی دادن و دیگر شکلهای مشارکتند نتایج مهم فرایندهای پرورش سیاسیند. موضوع بسیار مهم برای شرکت در انتخابات این است که فرد احساس کند که حزب سیاسی خاصی نماینده منافع و اعتقادات او است. هرگاه مردم فرق بین حزبهای نظام سیاسی خود را ندانند احتمال کمتری می رود که مشارکت خود را ضروری بینگارند.

تأثیر خانواده

تحقیقات در ایالات متحد نشان می دهند که وابستگی حزبی کودکان و نوجوانان غالباً با وابستگی حزبی پدران و مادران شان یکسان یا همسان است، اما این الگو در همه کشورهای دیده نمی شود. در یک مطالعه تطبیقی در باره مشارکت سیاسی در چند کشور، به سرپرستی سمیوئل بارنز و ماکس کاس، نگرشهای کودکان و پدران و مادرانشان در پنج دموکراسی غربی بررسی شده اند. در انگلستان، الگو تأثیر و نفوذ والدین بر طرفداری کودکانشان از یک حزب شبیه به همان الگویی بود که در ایالات متحد دیده بودند. اما در آلمان، اتریش، و هالند، پدر و مادر تأثیر کمتری بر گرایشهای سیاسی فرزندانشان داشتند. در مورد گرایشهای مبهم تر، نظیر اعتماد سیاسی یا حمایت از نظام سیاسی، تأثیر خانواده در کشورهای اروپایی اندک و در ایالات متحد تقریباً هیچ بود. نظر

محققان این است که اعتماد را شاید در اروپا آسان تر بتوان به دیگران القا کرد زیرا احتمالاً کمتر از ایالات متحد آن را به وابستگیهای حزبی مرتبط می دانند.

از حیث نگرشهای مربوط به سیاستها و برنامه های دولت نیز این تصویر متفاوت است. در مورد اولویتهای ارزشی کلی فرزندان، هیچ قرینه ای دال بر تأثیر مشخص خانواده دیده نشده است. تأثیر خانواده در زمینه دستور کار یک موضوع کلی در مورد تعیین حدود میزان مشارکت یا مداخله دولت در انواع طرحهای مربوط به حقوق اجتماعی، اقتصادی، و مدنی در کشورهای مختلف فرق می کند. در اتریش و آلمان توافق خانوادگی بیشتر از سایر کشورهای مورد تحقیق بود. اما از 1980، در پی گرایش کل جهان به مداخله کمتر دولت، نگرش مردم به این موضوع خاص بشدت تغییر کرده است. این نمونه به خوبی نشان می دهد که رویدادها و روندهای سیاسی بزرگ چگونه ممکن است تأثیر خانواده را در شکل دادن به نگرشهای نسلهای جوان تر تحت الشعاع قرار دهند.

در مورد نگرشهای مربوط به میزان مشارکت سیاسی فرد- نظیر اثربخشی سیاسی، تایید اعتراض سیاسی، امکان اعتراض، یا حتی میزان مشارکت معمولی- نتایج تحقیق نشان نمی دهند که والدین تأثیر فراوانی بر فرزندانشان داشته باشند. مدارای والدین و فرزندان در برابر اعتراض و تصور آنان از میزان تأثیر اعتراض، همبستگی نسبتاً شدید تری نشان می دهد اما نه تا حد بسیار زیاد.

دارند و حتی بعضی از تحقیقات نشان داده اند که چنانچه پدر و مادر اتفاق نظر نداشته باشند، تعداد فرزندان که گرایش سیاسی مادر را می پذیرند قدری بیشتر از فرزندان است که گرایش سیاسی پدر را قبول می کنند.

در دوره هایی همراه با تغییرات سریع سیاسی و اجتماعی، تاثیر خانواده بر افکار و عقاید سیاسی کودک ضعیف تر از حالت عادی است. در چنین اوضاعی، مبادی و منابع تاثیرات سیاسی بسیارند، و کودک و نوجوان غالباً فرصت بیشتری برای تجربه شخصی و مشاهده دست اول دارد. در چنین وضعیتی، خصوصاً در نوجوانان، کسی که معمولاً دوست دارد شبیه به دوستان و همسالان باشد ممکن است کاملاً تاثیرگذار باشد. اگر یکی از همسالان نوجوانی فلان نگرش سیاسی را داشته باشد که در کل جامعه هم رواج دارد، تاثیر خانواده ممکن است بسیار ضعیف شود.

به طور کلی، تاثیر خانواده آنگاه ضعیف تر می شود که سن افراد بیشتر شود و اخبار و اطلاعات و تجربه های اجتماعی و سیاسی را شخصاً جمع کنند. دیدگاه های والدین و فرزندان ممکن است به مرور زمان از هم دور شوند، خصوصاً در مورد موضوعها یا رویدادهایی که تغییرات اجتماعی، سیاسی، و تاریخی موجب می شوند که والدین و فرزندان تجارب بسیار مختلفی از آنها داشته باشند. اما، از نظر گرایش های سیاسی در ایالات متحد، تاثیر والدین معمولاً باقی می ماند حتی اگر به مرور ایام کمتر شود.

سایر عوامل موثر در دوران کودکی

علاوه بر نگرشها و رفتارهای سیاسی خود والدین، مناسبات خانوادگی و الگوهای تربیت کودک نیز ممکن است در شکل گیری نگرش های کودکان به سیاست موثر باشند. در ایالات متحد، کنت جنینگز و ریچارد نیمی در تحقیق خود نشان دادند که والدینی که با هم و با فرزندان شان در باره امور سیاسی بحث می کنند، ولی کودکان مربوط به خانواده هایی که بحث سیاسی در آنها جایی ندارد کمتر همان گرایش های سیاسی پدر و مادر را دارند و به احتمال بیشتر هیچ گرایش سیاسی خاصی هم در آنها پیدا نمی شود. تحقیقات هم در ایالات متحد و هم در اسرائیل، نشان می دهند که والدینی که فرزندان شان را به شرکت در بحث های خانوادگی و اظهار عقیده تشویق می کنند به احتمال بیشتری احساس موثر بودن از نظر سیاسی می کنند، بیشتر خواهان کسب اخبار و اطلاعات سیاسی از رسانه های همگانی، و مشارکت در امور سیاسیند.

جنینگز، در تحقیقی که در باره نوجوانان و والدین شان در چند کشور (در اتریش، انگلستان، فنلند، آلمان، ایتالیا، هالند، سوئیس، و ایالات متحد) انجام داد، نشان داد که در همه این کشورها نوجوانان بیشتر مایلند که با مادر خود در باره امور تحصیلی یا کار و شغل، مسایل دینی، و امور جنسی صحبت کنند تا با پدر، اما در همه این کشورها، جز ایالات متحد، بیشتر با پدران شان در باره امور سیاسی صحبت می کردند. جنینگز می گوید که این الگو ممکن است مشارکت بیشتر مردان در عرصه سیاست در این کشورها را تداوم بخشد. در ایالات متحد مادران هم غالباً در امور سیاسی سهم و نقش

را نماد نظام سیاسی خود بدانند. کودکان در نظام‌های سیاسی دموکراتیک، با افزایش سن و رشد مهارت‌های شناختی، به این نکته بیشتر آگاه می‌شوند که وسایل تصمیم‌گیری‌های سیاسی مظهر مهم‌تری برای نظام سیاسی کشور شانند تا فلان رهبر خاص.

بسیاری از کودکان خردسال نیز رهبران سیاسی را اشخاص مهربان و نیکوکاری می‌انگارند که می‌خواهند به آنها کمک کنند. این نگرش در کودکان نشان می‌دهد که نحوه گفتار آموزگار یا پدر و مادرشان در باره سیاست مثبت است. با این حال، هر قدر سن کودک بالاتر می‌رود، اعتمادش به امور سیاسی کمتر و بدبینیش به این امور بیشتر می‌شود. اگر کودک در فرهنگ یا خرده فرهنگ بسری می‌برد که در آن بزرگسالان احساس تبعیض در برابر نظام می‌کنند یا خود را با آن بیگانه می‌دانند، کودک هم ممکن است در سنی نسبتاً جوان نگرش‌های مشابهی پیدا کند. این گرایش نه تنها در اقلیتهای نژادی و قومی ایالات متحد بلکه در سایر گروه‌ها، از جمله در سفیدپوستانی نیز که احساس محرومیت و جدافتادگی از جریان غالب اجتماع و اقتصاد را می‌کنند، دیده شده است.

چون افراد خود را به خانواده نزدیکتر می‌دانند تا به کسانی که ارتباطی با آنها ندارند، بنابراین انتقال نمادهای ملی گاه وسیله موثر برای پرورش حس اولیه میهن‌دوستی، ملی‌گرایی (ناسیونالیسم)، و به طور کلی نگرش‌های مثبت به نظام سیاسی آنها است. تاکید بر قهرمانان ملی نیز اثری مشابه دارد. بسیاری از

اکثر کودکان در باره نمادها و آیینهای کشور خود در خردسالی مطالبی می‌آموزند و از آنها جانبداری می‌کنند. حتی کودکان بسیار خردسال می‌توانند پرچم کشورشان را بشناسند، و اکثر کودکان آن را زیباتر از سایر پرچمها می‌دانند. این یادگیری اولیه شالوده اصلی وفاداری به ملت و علاقه به میهن را می‌گذارد که در مدارس ابتدایی بسیاری از کشورها با برگزاری مراسم و آیینهای ملی (ادای احترام به پرچم، سوگند وفاداری، خواندن سرود ملی، تعطیلی اعیاد ملی، و از این قبیل) تقویت می‌شود.

این نخستین احساسات مهین پرستانه ممکن است تاثیر فراوانی بر رفتار فرد در بزرگسالی داشته باشد زیرا معمولاً تابعیت و هویت ملی را به صورت اجزای مهم تصویری در می‌آورند که فرد از خود دارد. مثلاً، بسیاری از مهاجران بین‌المللی، حتی در مواردی که قصد دارند برای همیشه در کشور مقصد بمانند، تابعیت خود را تغییر نمی‌دهند. آدا فینیفر و برنارد فینیفر، در مطالعه‌ای در باره امریکاییانی که به استرالیا مهاجرت کرده و تابعیت خود را عوض کرده بودند، متوجه شدند که تغییر تابعیت غالباً تصمیم سخت و عاطفی است. در بسیاری از مطالعات مربوط به مهاجران بین‌المللی، که ملیتهای گوناگون داشته‌اند، مقاومت در برابر تغییر تابعیت خاطر نشان شده است.

کودکان خردسال معمولاً عقاید سیاسی خود را شخصی می‌کنند. مثلاً، ممکن است فلان رهبر، نظیر رئیس‌جمهور یا شهردار محبوب،

کشورها چنین نمادهایی دارند: رئیس مائوتسه تونگ در چین؛ ماریان در فرانسه؛ عمو سام، جورج واشینگتون، به عنوان "پدر ملت امریکا"، یا نویسندگان قانون اساسی ایالات متحد به عنوان "پدران ملت امریکا" در ایالات متحد؛ سیمون بولیوار، "قهرمان آزادی"، در ونزوئلا، کولومبیا و سایر کشورهای امریکای جنوبی؛ خاندانهای سلطنتی بسیاری از کشورها؛ و معرفی خود ملت با اصطلاحهای مربوط به خانواده همچون "مام روسیه" یا "سرزمین مادری" یا "سرزمین آبا و اجدادی".

اگرچه مهین دوستی رایج و متداول است، اما اتفاق نظر در مورد نگرشهای سیاسی خاص، همچون نگرشهای مربوط به رهبران سیاسی وقت، با مسایل و برنامه های سیاسی مختلف، دشوارتر به دست می آید. بزرگسالان گروههای مختلف اجتماعی غالباً از حیث نگرشهای سیاسی خود فرق می کنند، و برخی از نگرشهای خود را به فرزندانشان منتقل می سازند. نگرشهای کودکان نیز ممکن است از گروهی به گروه دیگر متفاوت باشد. برای مثال، اگرچه احساس وفاداری و حس میهن دوستی گروهها کم و بیش همانند است، اما ممکن است میزان اعتماد سیاسی یا بدبینی گروهها به کسانی که مسؤول حکومت وقتند فرق کند، یا ممکن است از حیث تلقی خود در مورد نحوه رفتار منصفانه و عادلانه نهادهای سیاسی کشور با آنها متفاوت باشند. نگرشهای سیاسی اعضای گروههای اقلیت ممکن است با نگرشهای سیاسی گروههای بزرگ تر تفاوت داشته باشند؛ گروههای اقلیت ممکن است، در صورت مشاهده تبعیض، حکومت را منفی تر

بینند یا در صورتی که تصور کنند که دولت می خواهد به آنها کمک کند آن را مثبت تر بشمارند. مثلاً، گمان می رود که اکثر امریکاییان افریقایی تبار کنونی به حکومت بی اعتماد ترند تا اکثر سفیدپوستان، اما در دهه 1960 وضع بر این منوال نبود: در اوج جنبش حقوق مدنی، سیاهان در همه سنین بیش از همه سفیدپوستان به دولت ملی اعتماد داشتند. برعکس، اعضا گروههای اکثریت، اگر تصور کنند که اقدامات دولت برای کمک به اقلیتها بیش از اندازه یا به زیان منافع خود آنها است، ممکن است از آن اقدامات آزرده و رنجیده خاطر شوند.

تحقیقات مربوط به تاثیر محیط مدرسه بر نگرشهای سیاسی با نتایج مختلفی همراهند. بعضی از تحقیقات نشان داده اند که اگر دانش آموز به مدرسه ای می رود که مشارکت سیاسی را تشویق می کند احتمال پرورش کارایی سیاسی نیز در او بیشتر است، اما سایر تحقیقات چنین تاثیری را نشان نمی دهند. در یکی از تحقیقات معلوم شد که مدارس دولتی غالباً بر "شهروند خوب بودن" تاکید می کنند، در صورتی که در مدارس خصوصی احتمال این که بر برتری علمی و رشد شخصی دانش آموز تاکید شود بیشتر است.

تغییرات حاصل در طول چرخه زندگی

مدرسه رفتن، حتی در دوره آموزش متوسطه نیز، ممکن است نگرشهای کودکان و نوجوانان را نسبتاً یکدست و همگون نشان دهد. اما، به محض ترک مدرسه، نگرشهایشان بیشتر شبیه به نگرشهای بزرگسالان در

گروه‌های اجتماعی آنها می‌شود. مثلاً، انتظاراتی که دختران و پسران در مدرسه برای مشارکت سیاسی خود در آینده دارند با مشارکت واقعی زنان و مردان بزرگسال چندان فرقی نمی‌کنند. همین مطلب احتمالاً در مورد گروه‌های نژادی و قومی مختلف نیز صادق است.

کودکان و نوجوانان ممکن است، به مرور زمان، نگرش‌هایشان را کاملاً تغییر دهند- حتی نگرش‌هایی نظیر هواداری از یک حزب یا جناح سیاسی، که ممکن است بخش مهمی از تصور شخص در باره خود باشد. اما با افزایش سن افراد، احتمال تغییر نگرش‌هایشان نیز بتدریج کمتر می‌شود زیرا شیوه‌های رفتار و عمل اکثر افراد به نحوی است که نگرش‌های سیاسی آنها را تصدیق و تحکیم کند و افکار و عقایدی را پذیرا ترند که با افکار و عقاید خودشان موافقت داشته باشند و در عین حال اخبار و اطلاعات مخالف را پاکسازی کنند. با این حال، هیچ دوره‌ای از زندگی نیست که نگرش‌های سیاسی فرد مطلقاً ثابت بمانند، و به همین دلیل است که پرورش سیاسی را معمولاً فرایند مادام‌العمر می‌دانند. "اجتماعی شدن دوباره" ممکن است وقتی پیش بیاید که شخص شاهد تغییری مهم در نگرش‌های خود باشد یا ناگزیر شود که با نقش‌ها یا وضعیت‌های سیاسی جدید سازگار گردد. در این قبیل موارد، فرد معمولاً خود را به صورت لوحی ساده در معرض وضعیت جدید قرار نمی‌دهد؛ احتمالاً آن دسته از نگرش‌های جدید را می‌پذیرد که با نگرش‌های قبلی او بیشتر وفق دهند.

رویدادهای سیاسی مهم نیز ممکن است تاثیراتی بر نگرش‌های مردم بگذارند که سالها باقی بمانند، اگرچه ممکن است تاثیر آنها بمرور کمتر شود. مثلاً، در ایالات متحد، بسیاری از کسانی که نخست در دوران "بحران بزرگ" دهه 1930 رأی دادند، زمانی که حزب دموکرات به رهبری فرانکلین دلاتور روزولت سرگرم تثبیت و تحکیم سلطه سیاسی خود بود، دموکرات شدند. این نسل، از نظر بالا بودن شاخص‌های دموکرات بودن در طی سالهای متمادی، هم با نسل قبلی خود فرق می‌کند و هم با نسل بعدی. از بین رفتن همین گروه بشدت دموکراتیک موجب تضعیف "حزب دموکرات" شده است. برعکس، بسیاری از جوانان در دهه 1980 که "حزب جمهوری خواه" ریاست جمهوری را به دست داشت، جمهوری خواه شدند.

رویدادهای سیاسی مهم گاه بر بخشی از یک نسل تاثیری بسیار شدیدتر دارند تا بر بخش دیگر. چنین‌گز نشان داده است که آن دسته از دانشجویان کالج‌های امریکا که در اعتراض علیه جنگ ویتنام شرکت کردند، پس از آن آزادی خواه تر و لیبرال تر از آن دسته از هم‌دوره‌های خود بودند که اعتراضی نداشتند. میزان آزادی خواهی آنان اگرچه با افزایش سنشان رو به ضعف نهاده است، با این حال این عده، در مقایسه با کسانی که اعتراض نداشتند، آزادی خواه تر باقی مانده‌اند. همچنین، مردانی که بیش از یک سال در جنگ ویتنام درگیر بودند بیش از سایر افراد نظامی دچار بیگانگی سیاسی شده بودند.

فرایندهای اجتماعی کردن

دموکراتیک یا تمامت خواه است. این ناهمگونی چندین دلیل دارد: آزادی اندیشه یکی از اصول اولیه دموکراسیها است؛ دموکراسیها رواداری یا تسامح بیشتری در برابر افکار مختلف دارند، و دموکراسیها به احتمال بسیار ضعیف تری دست به پرورش سیاسی رسمی می زنند تا نظامهای تمامت خواه. این عوامل (و همچنین موفقیت اقتصادی بیشتر دموکراسیها) موجب افزایش مهاجرت به آنها می شود، و تنوع قومی و فرهنگی بیشتر این جوامع عامل همین مهاجرت است.

دموکراسیها نیز، همچون سایر انواع نظامهای سیاسی، اعضای خود را با برگزاری جشنها و مراسم میهنی اجتماعی می کنند. اما این امور را بسیار کمتر از آنچه در نظامهای تمامت خواه رایج است اعلام می کنند. بعید است که کشورهای دموکراتیک متولی تشکیل جلسات سیاسی در محل کار مردم شوند و به آنها حکم کنند که در این جلسات شرکت کنند تا ایدئولوژی رسمی را قوام بخشند، به صورتی که در نظامهای کمونیستی چین و شوروی سابق وجود داشت. بعید است که دگراندیشان یا ناراضیان را روانه اردوگاههای بازآموزی کنند تا آنها را از افکار منحرف پاک سازند و وادار به قبول ایدئولوژی رسمی کنند. همان طور که در مورد بسیاری از دانشجویان دانشگاههای چین- که در اعتراضات سیاسی میدان تیانانمن در 1989 شرکت کرده بودند- کردند. و بعید است که جماعت کثیری از شهروندان را مامور تجسس و جاسوسی یکدیگر کنند و طرز فکر و رفتار همسایه و همکار را به پولیس مخفی گزارش دهند، روشی که در مقیاسی وسیع در رژیم کمونیستی آلمان شرقی پیشین اعمال می شد.

فرایندهای پرورش سیاسی در کشورهای دموکراتیک از جهات زیاد با فرایندهای پرورش سیاسی در جوامع غیردموکراتیک، و خصوصاً در جوامعی که حکومتهای تمامت خواه دارند، فرق می کنند. حکومتهای تمامت خواه معمولاً دارای نظامهای رسمی پرورش سیاسی که افراد لازم را مطابق با الگوی هنجارها، ارزشها، و رفتار لازم برای حمایت از حاکمیت آنها تامین می کنند. اگر پرورش سیاسی مستلزم یادگیری نظام فکری خاص یا گرایش حزبی و جناحی خاصی باشد، احتمالاً به صورت کلاسهای آموزش سیاسی یا "بازآموزی" یا به صورت جلسات حزبی، می توانیم این فرایند را "القای عقیده" بدانیم نه اجتماعی کردن. چون القای عقیده در عین حال نوعی فرهنگ سیاسی هم می آموزد. می توان آن را نوع بسیار سفت و سخت، سختگیرانه و خشک و صوری پرورش سیاسی دانست.

فرهنگ سیاسی جوامع دموکراتیک احتمالاً کمتر از فرهنگ سیاسی جوامع تمامت خواه بسته و تنگ نظرانه است و بیشتر از آنها تنوعات سیاسی را تحمل می کند؛ بنابراین، فرایندهای پرورش سیاسی آنها نیز معمولاً غیرتشریفاتی تر و حتی گاه بدون مقررات رسمی است. در واقع، در کشور دموکراتیکی چون ایالات متحد که بر آزادی فرد ارج بسیار می نهند، اگر دولت بخواهد اقدامی برای تشریفاتی کردن روشهای پرورش سیاسی صورت دهد، احتمالاً با مخالفت شدید روبرو خواهد شد.

فرهنگ سیاسی کشورهای دموکراتیک غالباً ناهمگون تر از فرهنگ سیاسی نظامهای غیر

کشور شد و کسانی که متهم به کمونیست بودن می شدند از استخدام در برخی از صنایع محروم می شدند. در بعضی از کشورها که آنها را اساساً دموکراتیک می دانند، ممکن است چنان تصویر غلطی از دوره های تاریخی خاص در کتابهای درسی به دست دهند که شهروندان از وجوه مهم تاریخ سیاسی خود غافل باشند. همان طور که در جاپان در مورد نقش این کشور در جنگ جهانی دوم چنین غفلی وجود دارد.

تأثیرات بین المللی

بسیاری از ایدئولوژیهای سیاسی و اقتصادی ریشه در نظامهای ارزشی مختلف دارند و بازتاب فرهنگهای سیاسی گوناگونند. این اختلاف نظامهای ارزشی و فرهنگهای سیاسی از جمله عواملی هستند که بر نحوه ارتباط و تفاهم مردم و رهبران کشورهای مختلف و در نتیجه بر قدرت آنها در برقراری روابط بین المللی صلح آمیز که به سود هر دو طرف باشند اثر می گذارند. مثلاً تضادهای موجود بین اقتصاد سوسیالیستی و اقتصاد بازار یا سرمایه داری بر اثر اختلاف نظرهایی است که در باره نقش شایسته دولت در زندگی اقتصادی یک کشور دارند. اعتقاد به نقش شایسته دولت نیز خود ممکن است مبتنی بر طرز تلقی ما از اهمیت نسبی برابری در مقابل آزادی فردی شهروندان باشد. برابری طلبی ممکن است محدودیتهایی بر آزادیهای پاره ای از شهروندان تحمیل کند، در حالی که آزادی خواهی هم ممکن است موجب نا برابریهای مهمی در میان شهروندان شود. همچنین برخی از افراد و ملتها جویای نوآوری و دگرگونی در

نظامهای تمامت خواه نوعاً مانع از ابراز آن دسته از عقاید سیاسی می شوند که حامی حاکمان سیاسی نیستند. اعتراضهای سیاسی اقلیتهای مذهبی و قومی در عراق و سوریه را با شدت تمام سرکوب کرده اند. در رژیم اسلامی بنیادگرای افغانستان در زمان حاکمیت طالبان، پوشاک خاص زن را تعیین می کردند، موسیقی ممنوع بود، تلویزیون به دار آویخته می شد، و انواع و اقسام مقررات و موازین سفت و سخت بر سایر شئون زندگی روزمره حاکم بودند؛ و برای کوچک ترین تخلفات مجازاتهای سنگینی اعمال می شدند. رژیمهای بنیادگرا ممکن است این قبیل اقدامات سرکوبگرانه را به نام احکام اخلاقی یا ارزشهای دینی توجیه کنند. با این حال، حاصل نهایی آنها سرکوب دگراندیشان و ممانعت از توسعه دموکراسی سیاسی و آزادی مذهبی است.

نمونه های متعدد سرکوب، کشتار، و اقدام به "بازآموزی" دگراندیشان در جوامع تمامت خواه را می توان ذکر کرد. این تلاشهای خشک و خشن برای حفظ سلطه سیاسی، حتی اگر برآستی هیچ تغییری هم در نگرشهای کسانی که معروض این تلاشها هستند ندهند، احتمالاً رفتار آنها را تغییر می دهند و مانع از بروز نارضایتی می شوند.

حتی نظامهای اساساً دموکراتیک نیز گاه در حمایت از آزادی اندیشه دچار لغزش می شوند. همان طور که ایالات متحد در دهه 1950 شد. تعقیب و آزار مخالفان، روزگاری چنان شدت یافت که موضوع بحث جلسات کنگره این

تلاش خود برای پیشرفت هستند. در صورتی که دیگران بر سنت و ثبات بیش از هر چیز ارج می نهند. این قبیل تفاوتها معمولاً در نظامهای ارزشی بزرگ تر به هم متصل می شوند و به صورت فرهنگهای سیاسی مختلف شکل می یابند.

تعداد کشورهایی به رغم اختلافهای شدید از نظر فرهنگ سیاسی خود با هم متحدند اندک نیست. اما در صورتی که تفاوتهای فرهنگی با سایر اختلافات تداخل پیدا کنند و هر ملتی دیگری را تهدیدی برای خود ببیند، اختلافهای فرهنگی آنها نیز ممکن است وضع را پیچیده تر کند و مانع از وصلت و آشتی آنها شود. این قبیل اختلافات مسلماً بخشی از جنگ سرد ایدئولوژیک میان کشورهای غربی و کشورهای بلوک شوروری سابق بود. بسیاری از امریکاییان، و اندکی کمتر از آنها مردم اروپای غربی، از نظریه اشتراکی نظام شوروی وحشت داشتند و شورویها هم از ناامنی اقتصادی وابسته به نظامهای سرمایه داری می ترسیدند. این اختلافهای فرهنگی ورای احساس خطر نظامی دو طرف از یکدیگر بود. بر همین قیاس، اختلاف عقاید در باره نقش مذهب در زندگی ملی نیز بر درک و فهم متقابل بعضی از کشورهای اسلامی جهان و ملت‌های غیر دینی تری که نقش مذهب را در امور دولت محدود می سازند تاثیر می گذارد.

کشورهایی که فرهنگهای سیاسی مشابه دارند معمولاً آسان تر با هم ارتباط برقرار می کنند، و به علت برخورداری از ارزشهای مشترک احتمال کمتری می رود که مخالف یا

ضد یکدیگر شوند. مثلاً، به سبب مشابهت فرهنگهای سیاسی کانادا، انگلستان، استرالیا، و ایالات متحد تقریباً بعید است که این کشورها نتوانند اختلاف هایشان را به شکل مسالمت آمیز حل کنند. پس فرهنگ سیاسی ملتها در تعامل با داد و ستد بین آنها نقش دارد. با این حال، حتی همگون ترین کشورها نیز از حیث برخی از ارزشهای مشترک ملت خود با یکدیگر ناسازگارند و اختلاف پیدا می کنند، و بعضی از گروهها به ابراز عقاید بر سر نقش دولت در اقتصاد یا نقش مذهب در زندگی عمومی که اسباب تمایز ملتها است خود ممکن است در میان گروههای مهمی در ملتی واحد وجود داشته باشد.

گاه غلبه این یا آن ارزش خاص را بر فرهنگ سیاسی ملتی خاص بسیار واضح و روشن می بینیم. اما اختلاف شهروندان از نظر ارزشهای اصولی اکثراً در بطن اختلافهای عقیدتی (ایدئولوژیک) و تضادهای سیاسی اصلی یک ملت فرار دارد و این اختلافها ممکن است شالوده نظام احزاب سیاسی آن ملت قرار گیرد. به این ترتیب است که می توانیم اختلاف بین "حزب کارگر" و "حزب محافظه کار" در انگلستان، "حزب کارگر" و "حزب لیبرال" در استرالیا، "حزب دموکرات" و "حزب جمهوری خواه" در ایالات متحد، "حزب سوسیالیستها" و "حزب دموکراتهای مسیحی" در بسیاری از کشورهای اروپا و امریکای لاتین، و "کمونیستها"ی افراطی در برابر اصلاح طلبان در سرزمینهای اتحادشوروی سابق را به عنوان تضاد و تضارب آرا در باره نقش دولت در یک کشور تعبیر کنیم. این اختلافها ممکن است بیشتر

به علت اختلاف نظر در باره اهمیت برابری در مقابل آزادی باشند.

درست همان طور که این قبیل اختلاف ارزشها می توانند بر روابط بین ملتها موثر باشند، تضادهای شدید گروهی در یک ملت نیز ممکن است همبستگی ملی را محدود کنند، خصوصاً اگر تعهد مشترکی به سایر ارزشها در کار نباشد. در موارد افراطی، اختلاف افراد یک ملت در مورد ارزش اصولی و اولیه ممکن است به درگیری اجتماعی و سیاسی و جنگ داخلی کشد. تضادهای ارزشی موجود در ملتی واحد از جهاتی بسیار درست همان اهمیتی را دارند که اختلافهای ارزشی بین ملتها.

پس، جان کلام پرورش سیاسی چیزی جز نگرشها و ارزشهای سیاسی نیست. اینها در افراد، گروهها، و ملتها چه تفاوتهایی دارند؛ چگونه به وجود می آیند؛ و چه تاثیر بر اعمال و تعاملهای سیاسی دارند. بنابراین، پرورش سیاسی در باره فرایند؛ محتوا، و تاثیرات یادگیری سیاسی است. پرورش سیاسی به طور قطع یکی از عوامل تعیین کننده زندگی سیاسی هر ملت و نحوه تعامل یا ارتباط متقابل ملتها است.

پراگماتیسم

فلسفه یا روش فلسفه بی که مدعی است معنای اندیشه ها در نتایج آن نهفته است. پراگماتیسم، برخلاف دیگر روشهای فلسفی، از جستجوی واقعیت غایی، یا عالی ترین واقعیت، حقیقت سرمدی، و جامع ترین نظام شناخت خودداری

می کند. در عوض، به آزمودن درستی مفاهیم و نظریه ها از طریق بررسی نتایج آنها می پردازد.

اصطلاح پراگماتیسم همچنین برای اشاره به شیوه عملی به کار می رود که از طریق انطباق یافتن با شرایط یا روش هرچه باداباد بدون توجه خیلی زیاد به اصول یا قواعد ثابت به نتیجه می رسد. مشهور ترین نمایندگان پراگماتیسم به عنوان مکتب فلسفی، چارلز س. پیرس (1839-1914)، ویلیام جیمز (1842-1910)، و جان دیوئی (1859-1952) بودند.

از آن جا که پراگماتیسم به مرور زمان پدید آمد و تکامل و تحول یافت تعریف کردن آن دشوار است. مثلاً، پیرس در مرحله خاصی از تکامل پراگماتیسم تصمیم گرفت که مخالفت خود را با موضع جیمز بدین صورت نشان دهد که به جای عنوان پراگماتیست عنوان جدید پراگماتیسیست [یعنی عملی گرا به جای عمل گرا] را برگزیند. موثر ترین توصیف خلاصه پراگماتیسم در رساله جیمز به نام پراگماتیسم: نامی جدید برای چند شیوه قدیمی تفکر عرضه شده است. به گفته جیمز، روش عمل گرا بر آن است که "هر مفهوم را از طریق ردیابی نتایج عملی آن تعبیر کند. برای یک فرد عملاً چه فرقی میان درست بودن این مفهوم یا آن مفهوم وجود دارد؟" در این صورت، از منظر عملی اندیشه ها در صورتی حقیقت دارند که بخشهای گوناگون تجربه افراد را به گونه ای به هم پیوند دهند که آنان را راضی کنند. بنابراین درستی هر اندیشه ای نه یک خصوصیت بی زبان بلکه چیزی است که برای آن اندیشه اتفاق می افتد. هر اندیشه زمانی حقیقت می یابد که خود را ثابت کند- زمانی که نتایج و رویدادها نشان دهند

که آن اندیشه در رهنمایی کردن افراد یا جهت دادن به تجربه آنان موثر، سودمند، یا رضایت بخش است.

الکسی دوتوکویل، در اوایل فصل جلد دوم *دموکراسی در آمریکا* (منتشر شده در 1835-1840)، توصیف مشهور خویش از روش فلسفی امریکاییان را عرضه می کند. این روش، مطابق تحلیل او، از برابری بنیادین شرایط اجتماعی امریکاییان و، در نتیجه آن، تمایل هر فرد به اتکا به کوششهای فکری فردی خویش نه به پذیرفتن رهبری مراجع فکری، اخلاقی، یا سیاسی که تصور می شوند مراجع برترند ناشی می شود. به نوشته او، امریکاییان به این گرایش دارند که خود را از نظامهای فکری، از عادات، از عقیده طبقاتی، و حتی، تا اندازه ای، از تعصبات ملی آزاد سازند. آنان به سادگی اجازه نمی دهند که سنت رهنمای شان باشد بلکه سنت را یکی از منابع متعدد کسب اطلاع می دانند و مشتاقانه اصلاحاتی را در روشهای سنتی خواستارند. آنان می کوشند که بدون توجه بیش از اندازه به وسیله های مورد استفاده به نتایج دست یابند، و اهمیت شکلها و روشها را در برابر اصل و کنه امور اندک می دانند. بدین طریق توکویل حدود نیم قرن پیش از پدیدایی پراگماتیسم، یعنی نخستین فلسفه مشخصاً امریکایی، خطوط برجسته آن را ترسیم کرد. پراگماتیسم در نیمه اول سده بیستم غالباً شیوه تفکر امریکایی توصیف می شد.

جان دیوئی

احتمالاً بهترین محور بررسی استلزامات پراگماتیسم برای دموکراسی تفکر جان دیوئی فیلسوف و آموزگار است که آموزش سیاسی

مبتنی بر پراگماتیسم را پدید آورد. تفکر سیاسی او زمانی کاملاً روشن شد که از منظر سیاسی به تفکر "بنیادگذاران آمریکا" و راه و رسم دموکراسی امریکایی در روزگار خود پرداخت.

دیوئی، از یک سو، چندین ویژگی بنیادگذاران آمریکا را تایید و تحسین می کرد. آنان مترقی، دموکرات، و آزادی خواه (لیبرال) بودند. هدف آنان افزایش دادن فرصتهای مناسب برای مردمان آمریکا بود تا استعدادهای خود را آزادانه شکوفا سازند. آنان نوآور و آزمایشگر، و مشتاق پدید آوردن علم سیاست جدیدی که در شرایط در حال ظهور آن زمان آزادی را گسترش دهد و رفاه انسانها را فزونی بخشد.

از سوی دیگر، دیوئی اصول بنیادی اعلام شده از سوی بنیادگذاران را رد کرد. برداشت آنان از فرد انسان به عنوان موجودی که بنابر طبیعت خویش از حقوق غیرقابل انتقال خاصی برخوردار است، تفکر آنان در باره حقوق طبیعی و قانون طبیعی، تعالیم قاطع آنان دایر بر این که حکومت مشروع باید از طریق قرارداد اجتماعی تاسیس شود و هدف اصلی حکومت تامین حقوق افراد است، همه این موضوعات را دیوئی در زمان مطرح شدن آنها سودمند و مترقی می دانست اما معتقد بود که از آن پس سودمند و مترقی نبوده اند. بنابراین مهم ترین اختلاف میان بنیادگذاران و دیوئی این بود که بنیادگذاران معتقد بودند که حقایق مسلمی را در باره طبع آدمی کشف کرده اند و از آنها نتایج درست و مهمی را برای مبانی یک جامعه خوب به دست آورده اند. دیوئی، برخلاف آنان، منکر این بود که آنان توانسته باشند (یا انسانهای امروزه بتوانند) به چنین نگرشهای همواره

صحیحی در باره طبع آدمی، فرد انسان، و مبنای حکومت مشروع دست یابند.

از آزادیهای فردی و حقوق مالکیت در برابر سوء استفاده های قدرت سیاسی دیگر نیازهای واقعی افراد را بیان نمی کردند. افراد دیگر بازیگران اقتصادی دارای عزم راسخ نبودند. از این رو درست همان گونه که ممکن بود در دهه 1780 سوء استفاده از قدرت سیاسی خطر مهم و نیازمند هوشیاری و مراقبت بوده باشد، در سده بیستم خطرهای قدرت اقتصادی خصوصی مهار شده نیز مستلزم توجه مداومند.

پراگماتیسم در سده بیست و یکم

در این صورت، پراگماتیسم برای اقتصاد سیاسی دموکراسی در سده بیست و یکم چه چیزی را تجویز می کند؟ پاسخ ساده ای وجود ندارد زیرا به نظر می رسد پراگماتیسم یک رشته آزمایش برای آزمودن راههای گوناگون در زمینه پرداختن به مسایل (و به دست آوردن فرصتها و استفاده از آنها) به محض مطرح شدن آنها در پیوند با تحولات جدید در تولید، مالکیت، سازماندهی، و غیره، ایجاب می کند. دیوئی معتقد بود که، به منظور توزیع منصفانه تر کالاهای تولیدشده در جامعه، از میان بردن عدم توازن قدرت میان افراد ضعیف و شرکتهای قوی، و بر طرف کردن ناملایماتی چون شرایط غیرانسانی کار، باید بر نیروهای اقتصادی نظارت اجتماعی بیشتر صورت گیرد.

اما نظارت اجتماعی بیشتر در مورد اقتصاد نباید به هدفهایی محدود شود که معمولاً فقط اقتصادی تلقی می شوند. مثلاً، دیوئی امیدوار بود که رویکردهای عمل گرایانه به مسایل جامعه بتوانند مشارکت هر فرد در بسط دادن امکانات فرهنگ را بهبود بخشند. تلاش عملگرایانه برای بهبود بخشیدن به آموزش و

موضع دیوئی از دو منبع ناشی می شود: قبول و کاربست علم تکاملی داروینی، که وجود طبع انسانی معینی را که قابل شناخت باشد مورد چون و چرا قرار می دهد. و فلسفه تاریخی هگلی، که به موجب آن جهان انسان و همه اندیشه ها، نهادها و اعمال آن در مسیر تاریخ تغییر بنیادین می یابند. بنابراین، آنچه از نظر سیاسی خوب یا درست است، حتی در سطح بنیادی ترین اصل در دوره های تاریخی گوناگون متفاوت است. گ. و. ف. هگل، فیلسوف آلمانی، معتقد بود که تاریخ را از طریق درک حرکت آن به سوی یک هم نهاد (سنتز) نهایی فهمیده است. دیوئی منکر چنین برداشتی از نتیجه نهایی بود. او به مفهوم پیشرفت عقده داشت. اما پیشرفتی که حد و پایان واحد و مشخصی برای آن نباشد. از این رو، دیوئی می توانست اندیشه های، مثلاً، توماس جفرسون را به عنوان اندیشه هایی که در 1776 خوب و متری بودند تحسین کند، و در عین حال معتقد باشد که همان اندیشه ها در سده بیستم مانع پیشرفت بیشترند یا حتی نقش واپسگرانه دارند.

حوزه بسیار مهم اقتصاد یا اقتصاد سیاسی، که اکثر اوقات توجه دیوئی را به خود جلب می کرد نشان دهنده رویگرد پراگماتیستی او به سیاست دموکراتیک در برابر قانون گرایی بنیادگذاران امریکا است. به نظر دیوئی، اندیشه های سده هجدهم در باره حقوق مالکیت و حقوق شخصی افراد و تاکید بر تامین این حقوق در برابر تعدی قدرت سیاسی برای آن زمان و اوضاع و احوال نخستین دهه های امریکا خوب بودند. اما بعداً، مثلاً با پیدایش شرکتهای بزرگ صنعتی، دفاع

سالم از امور زیان آور با بدتر شدن اوضاع داشته باشد.

به نظر دیوئی، آموزش و پرورش دموکراتیک باید خود را با علم طبیعی تجربی وفق دهد. دموکراسی، هرگاه قرار باشد که به گونه ای موفقیت آمیز به مسایل خود بپردازد و با چالشهای جدید برخورد کند، به روشهای عمل گرایانه علم نیاز دارد. ثمربخشی عملی علم، مهندسی، فناوری (تکنالوژی) در قدرتی است که از خود به منصف ظهور رسانده اند. اما از این قدرت می تواند برای هدفهای بد، مانند سلطه جویی، و نیز هدفهای خوب، مانند اصلاح جامعه دموکراتیک استفاده کرد. از این رو، علم باید تحت هدایت ارزشهای اخلاقی دموکراتیک قرار گیرد. و، در واقع، سیاستمداران و پژوهشگران علمی برخوردار از خصلت واقعاً دموکراتیک دارای ویژگیهای خاصی هستند؛ درستکاری، عدم تعصب، ارتباط یابی بی آرایش، میل به نوآوری و آزمایش، و دلبستگی به پیشرفت.

پراگماتیسم، با اتکا بر اصول خاص خویش، تاکید دارد که افراد همواره در معرض تجدید نظرهایی در مفاهیم بنیادین اقتصادی، سیاسی، و اخلاقی و نیز در معرض چالشهایی در برابر این مفاهیم باقی می مانند. برای دموکراسی، نقاط قوت پراگماتیسم در ارزش دادن به نوآوری و انطباق پذیری و تقابل آن با سختگیری ناشی از بی فکری و لاقیدی و نیز رضایت منتج از آسان گیری نهفته اند. اما فرایند عمل گرایی هزینه هایی هم به همراه دارند. روحیه مبتنی بر پراگماتیسم برخوردار شدن از منافع سنن محترم و اطمینان به ثبات را دشوار می کند. جیمز مدیسون، که خود از نوآوران بزرگ در زمینه قانون اساسی بود، اعتراف می کرد که حتی

پرورش همه افراد و جامعه ای دموکراتیک، در واقع، درونمایه وحدت بخش فلسفه دموکراسی دیوئی بود. براستی، برترین هدف دموکراسی فراهم ساختن بهترین آموزش و پرورش ممکن برای شهروندان است. متقابلاً، دموکراسی راستین، متمایز از جامعه ای توده ای که مبلغان و سواستفاده کنندگان در مواضع رهبری سیاسی و اقتصادی آن را به شکلهای مختلف زیر نفوذ خود دارند، به آموزش و پرورش شهروندان وابسته است. امروزه آموزش و پرورش حتی از زمان پیدایش امریکا هم مهم تر است زیرا زندگی اجتماعی و اقتصادی امریکاییان نسبت به گذشته پیچیده تر، و فهم آن بر پایه تجربه زندگی معمولی دشوار تر شده است.

پراگماتیسم، با این ادعا که طبیعت انسان یا حدود توانایی آدمی را نمی توان تعیین کرد، نمی تواند آموزش و پرورش را در معنای سنتی آن به عنوان چیزی که فراگیرندگان خود را به سوی دستیابی به کمال طبیعت آدمی هدایت می کند بفهمد. در این صورت، پراگماتیسم چه استنباطی از هدف آموزش و پرورش دارد؟ دیوئی می گفت که آموزش و پرورش معطوف به هدفی نیست بلکه خود هدف است. آموزش و پرورش خوب آن آموزش و پرورشی است که آموزش و پرورش بیشتر را ممکن سازد؛ رشد به منظور رشد بیشتر است. در واقع بهترین آموزش و پرورش فرایندی مادام العمر است. جاذبه این موضوع در این است که رفاه انسان را متشکل از فعالیتهایی می داند که در همه عمر موجب پرورش و شکوفایی شخص می شوند. اما اشکال این موضوع آن است که ممکن است نگذارد کسی روش روشنی برای متمایز ساختن رشد

سیاسی هم مستلزم رعایت اصول و هم مستلزم دوراندیشی است.

پس از جنگ جهانی دوم پراگماتیسم، به عنوان مکتبی فلسفی، برجستگی و سرزندگی خود را در حیات فکری امریکایی از دست داد. در رشته دانشگاهی فلسفه، تحلیل زبانی سرآمد شد و پراگماتیسم رو به افول گذاشت. اما بتازگی، به پیروی از استدلالهای پسامدرنیستی دایر بر این که بخش اعظم فلسفه پیشین در جستجوی ظاهراً ناممکن برای یافتن واپسین واقعیت سرمدی یا اصول بنیادین جاودان پدید آمده است، پراگماتیسم احترام فلسفی خود را باز یافته است. نوشته های ریچارد رورتی برای برگرداندن فلسفه دیوئی به اهمیت پیشین آن قابل توجهند. رورتی در علائق دموکراتیک دیوئی سهیم است، اما مطابق نگرش پسامدرنیستی ایمان دیوئی به علم و روش علمی را رد می کند. بدین سان پراگماتیسم، که پیوندش با علم پیرایش یافته است، ممکن است باز هم از طریق نقد کردن ادعاهای جنبشهای ضد دموکراتیک به دموکراسی کمک کند. اما محتمل به نظر نمی رسد که چنین پراگماتیسم ضعیف شده ای رهنمود زیاد قطعی و صریحی برای نهادها و سیاستهای دموکراتیک عرضه کند.

- برگرفته از دایرة المعارف دموکراسی،
- تلخیص و تفسیر از ه. تاج

این رشته ادامه دارد

بخردانه ترین و آزادترین حکومتها ممکن است بدون احترام و تکریمی که تنها گذشت زمان می تواند ارزانی دارد فاقد ثبات کافی باشند (فدرالیست، شماره 49). پراگماتیسم هر چیزی را از منظر قابلیت استفاده می نگرد و اشتیاقی را به آزمایش با مهندسی اجتماعی فارغ از محدودیتهای پذیرفته شده در گذشته نشان می دهد. آن گونه که مونتسکیو، فیلسوف فرانسوی نوشت، هرگاه آزادی سیاسی یک شهروند آرامش خاطر حاصل از احساس امنیت هر فرد باشد، باید نگران بود که مبدا پراگماتیسم تا اندازه ای با مفهوم آزادی سیاسی تعارض پیدا کند.

نقش مبهم پراگماتیسم در زندگی سیاسی در طرق ستایش و نکوهش پراگماتیسم آشکار می گردد. هنگامی که یک سیاستمدار به دلیل عمل گرا بودن مورد ستایش قرار می گیرد با نگاهی مساعد با افرادی مقایسه می شود که مطلق گرا، دارای تعالیم متصلب، دارای ایدئولوژی، یا دارای "ایمان واقعی" اند. کسی که عمل گرا است می تواند با انعطاف پذیری خود را با تغییر شرایط وفق دهد. اما گفتمان سیاسی همچنان نشان می دهد که انطباق پذیری عمل گرایانه می تواند به حد افراط برسد: همچون زمانی که یک سیاست پیشه به "پراگماتیسم غیراصولی" متهم می شود. سناتور امریکایی، اورت درکسن، هنگامی که متهم به رفتار غیراصولی شد، گفت که او طرفدار اصول است و یکی از اصول مهم او انعطاف پذیری است. به همین طریق، شارل دوگل، رئیس جمهوری فرانسه، نیز به سبب عمل گرایی بارها مورد حمله قرار گرفت و بارها از خود دفاع کرد. این پیچیدگیهای قضاوت سیاسی در باره انعطاف پذیری عمل گرایانه نشان دهنده این واقعیتند که ستوده ترین عمل

آزاد سازند و تلاشهای انسانی را در مسیر آزادی، پیشرفت و سعادت باشندگان قاره سمت دهند. موجودیت خردمندان و عاقلان در کشور ما اولین و مهم ترین نیازمندی حل معضلات بزرگ را مرفوع ساخته اند. مشکل جاری جنگ و آتش افروزی نفاقها، با وجود ابعاد پیچیده آن، در جمله مشکلات قابل حل بشمار می آید، از همین رو در عوض راه دادن به هراس، تشویش و خون جگری، به راه انداختن تلاشها در راه حل را نیاز دارد.

در قرن 21 یک تمدنی در قالب یک محیط جدید به میان آمد که صد سال قبل در وهم و خیال هم نمی گنجید. در این تمدن، با استفاده از ساینس و تکنالوجی، معرفت این جهان در حال توسعه و بدون انتها به اندازه ای پیشرفت کرده که جا دادن هرگونه آرزو را در دلها ممکن گردانیده است. معرفت در جمله نیرو و توانمندی به حساب می آید که موجودیتش در انجام هر کاری حتمی می باشد. از زمان شروع زندگی، این هستی گرامی و بی همتا، تقریباً 3/5 میلیارد سال می گذرد. به تعقیب آن، 500 میلیون سال قبل خشت اول خلقت انسان در قالب ماهی نهاده شد. بیولوژی این خلقت نیکو در هر صد میلیون سال یک بار به پتّه بالا تر زینه تکامل ارتقا کرد تا این که ظهور انسان امروزی که از کامپیوتر و ذکاوت مصنوعی به حیث وسایل کاری پیشرفت امور زندگی کار می گیرد، ممکن گردید. تا 15 سال دیگر اختراع ماشینهایی وعده داده شده که همانند چارج نمودن تلفونهای موبایل قادر به پُر کاری مغز سر انسانها با عقل و ذکاوت مصنوعی می باشند؛ اگر بودجه مورد نیاز تهیه گردد، تمدید اوسط عمر انسان به

از مدتها به این طرف مردم پاک دل و زحمتکش کشور ما در نتیجه تهاجمات اجنبیها، جنگهای استعماری، حکمرواییهای خودکامه جویندگان منفعت بدون زحمت، تسلط قدرت بدون مسؤولیت، جهل و غفلت عالمگیر در فضای تاریک اسارت گونه محصور گردیده اند.

ماضی پرستان و ساده لوحان بی خبر از ماهیت بیولوژیکی انسان، با استدلال دروغین، مسؤولیت این حالت را به نیروی ازل و موجودیت تنوع زیبای "رنگ و بو" در بین مردم ما مربوط می دانند. آنها این اندرز مولانای بزرگ را که می فرماید:

گر نداری دانش ترکیب رنگ
بین گلهای زشت یا زیبا مکن

یا فراموش کرده اند و یا این که از درک پیام آن عاجزند. آنهایی که عقل و خرد را رهنمای خوب عمل می پندارند از شیوه فکر کردن در باره افکار خود نیز بهره می گیرند؛ با استفاده از اندوخته های فکری، احساس همدردی به انسان و محبت به کشور خود توانسته اند جوانب آشکار و پنهان، داخلی و خارجی، گذشته و حال تراژدی فعلی در وطن زیبای ما را از طریق زبان و قلم به میزان قابل قدر بررسی کرده و در بسیاری از موارد راه های حل مشکلات جاری را نیز نشانی کرده اند.

هم مشعلان اروپایی همین خردمندان و عاقلان کشور ما، در گذشته قادر گردیدند تا راه برون رفت از تاریکی هولناک قرون وسطی را در اروپا چراغان ساختند، بدین صورت امور عرفان و تعلیمات فلسفی را از قبضه محکم و دیرپای کلیسا

اندازه یک هزار سال، از لحاظ علمی و تخنیکی، در ساحة ممکنات قرار دارد.

انشتاین معتقد بود که معجزه وقتی پدید می آید که معجزه ناپدید گردد.

تزايد لجام گسيخته نفوس جهان خطر استهلاك كامل منابع غذایی مورد ضرورت انسان، این موجود طفیلی، را در بر دارد. یکی از راههای حل پیشبینی شده استفاده از فن انجینیری وراثتی به منظور وارد ساختن تغییر و تحول در منابع وراثتی انسان می باشد تا این که قادر گردد همانند نباتات و درختان هنر استفاده مستقیم از شعاع آفتاب را فرا گیرد و تولید مالیکولهای مواد غذایی را از طریق پوست بدن خود ممکن سازد.

با کمال تاسف که همه این آرزوهای حیرت انگیز و هزاران آرزوی همانند دیگر، با تلاشهای سودجویی از راه تولید اسلحه آتش افروزی جنگها، تاراج ذخایر انرژی غیرقابل تجدید و آسیب رسانی جبران ناپذیر به محیط زیست، به حیث پدیده های پسند یا ناپسند، همانند رواج دادن دولتهای موازی و نامتعارف در کابل به پیش می روند.

رمز حرکت ارتقایی پنجصد میلیون ساله زندگی انسانها در محیط زیست آنها قرار دارد. بیولوژی، که هستی فزینی، و معنوی شان را در بر می گیرد، بر بنیاد محیط و تجارب زندگی، ایجاد هزاران آرزو و هوس بعضاً متضاد، توسل به اعتدال، افراط و تفریط، تغییر و تحول را به خود راه می دهد و بدین منوال در شناخت عمیق انسان مشکلاتی را پدید می آورد. از همین علت است که در قضاوت روی نیکی و بدی نباید از عجله کار گرفت. هر زمانی که انسان در یک محیط ظاهر می گردد، ظرفیت سازگاری، ارتقا و قدرت حل مشکلاتش مورد امتحان قرار می گیرد که در نتیجه آن برای کامیابان دوام و پیشرفت زندگی رقم می خورد.

کشفیات جدید قرن 21 در بخش بیولوژی، سیمای وراثتی بیولوژی قرن 20 را از یک

سیمای متحجر و کل اختیار به یک سیمای تغییر یابنده دوامدار عوض کرد. گرچه انسان از روی معیار عقل، خرد از انحصار برتری در برابر تمام موجودات زنده روی زمین برخوردار میباشد؛ ولی اگر قضاوت برتری در صلاحیت هر موجود زنده قرار گیرد، او به دلایل روشن برتری خود را ثابت ساخته می تواند. به طور مثال، بکتیریا یک موجود زنده حجروی در ظرف چند روز می تواند با محیط جدید زندگی انطباق کند، حال آن که انطباق انسان بر روی زمین چندین هزار سال را در بر گرفت. دختان جهت تهیه مواد غذایی خود سیستم ساده ای به نام فوتوسنتز (استفاده مستقیم از شعاع آفتاب) را به کار می گیرند و از لحاظ قامت (تا یک صد متر)، طول عمر (تا پنج هزار سال) و دوام تولید نسل نسبت به انسانها برترند؛ حال آن که انسان جهت دوام زندگی بار نهایت سنگینی را به دوش می کشد. کتله زنده روی زمین را 82% نباتات و درختان، 13% بکتیریاها، 2% سمارقها، 0/5% حیوانات و هفت میلیارد انسان امروزی جهان تنها 0/01% کتله یاد شده را تشکیل می دهد. به همین علت همان طوری که برتری مردها در برابر زنها، سفیدها در برابر سیاهان و اقوام در برابر یکدیگر از جهل و نادانی منشأ می گیرد؛ ادعای برتری انسانان در برابر موجودات زنده دیگر نیز از عدالت و انصاف دور به نظر می رسد.

تشخیص آسان ساده لوحی این است که شخص ادعای داشتن عقل گل و خرد همگانی را سر دهد. درد موجود کشور ما، منطقه و جهان تنها و تنها از طریق خرد جمعی قابل تسکین است و بس. خردمندان و عاقلان مسؤولین و معماران اصلی خرد مورد طلب شمرده می شوند. تمدن جدید قرن 21 با نفی دیالکتیکی گذشته که طی آن خوبیهای رشدکننده آن را گلچین کرده و زشتیهای رو به زوال آن را به کنار رانده، زمینه بی همتای آموزش و پرورش خردمندان و عقلانیان را در سراسر جهان، به شمول کشور ما، مهیا ساخته است. آنهایی که با مزاج این تمدن همرازند در جمله صالحان، خردمندان و عقلانیان به حساب

روشنفکر جامعه ما با سرمشق قرار دادن این نصیحت مولانای بزرگ که می گویند:

خوب دیدن شرط انسان بودن است
عیب را در این و آن پیدا مکن

از سرگردانی، عیب جویهای فعلی فراغت حاصل کرده و به تفاهم رو آورند، تا زمانی که مجرم از دفاع قانونی عاجز نمانده و حکم محکمه بالایش صادر نگردیده، هیچ متهم مجرم شمرده نمی شود. عیب جویی و اتهامات آمیخته با احساسات گرم و آتشین خطر پوش سازی کاذب و واقعیتها را تا اندازه 85% دارا می باشد.

در گردهماییهای نهضت تفاهم در اروپای غربی و کابل ثابت گردید که فکتور گردهمایی در ذات خود خصلت ایجاد صمیمتها، احترام متقابل و رفع کدورتها را داشته و در جریان مباحث، با استفاده از فرمول انتقاد سالم رفع شمار زیادی از سوءتفاهمات ممکن گردید. در مراحل اوج رنجها و آفات احساس همدردی و دستگیری بین انسانها به صورت خود جوش تقویه می گردد. همین نوع احساس نقش مهمی را در فراهم سازی امکانات دوام زندگی انسانها در روی زمین فراهم کند.

مالکان عقل و خرد کشور ما توانمند ترین نیروها را در اختیار دارند. به برکت نور همین نیرو امکان جلب توده های مردم در مدار نظر و عمل سازگار به منافع دنیا و عقبا وجود دارد و از همین طریق عشق و محبت به انسان و نفرت طبیعی با جنگ و نفاق در دلها تقویت گردیده کلید حل مشکلات در دسترس قرار می گیرد.

شادباش ای عشق خوش سودای ما
ای طبیب جمله علت های ما

مثنوی

می آیند. همین ها اند که توان اعمار این قرن را به سود اعتلا، خلقت عجایب و کشفیات حیرت آور دارا می باشند. طی این قرن کشف و رسیدن به یک سیاره، و احتمالاً سیاره های دیگر قابل سکونت برای انسان، دریافت منابع انرژی عاری از خطر آلودگی، پیشرفت فوق العاده ای در بخش علوم طبیعی و بشری، تمدید اوسط عمر انسان تا 150 و عمر جوانی تا 55 سال در قطار آرزوهای قابل عمل قرار دارند. در همین قرن پروژه امحای کامل جریانات فکری مریض گونه عقب گرای افراطی و تروریستی مانند داعش، القاعده و همدیفان شان موفقانه به اتمام می رسد. در همین قرن است که سرنوشت جنگ و صلح از چنگ پنجه های خونین و شوم مالکان صنایع اسلحه سازی و مشتی از دیوانگان طالب پول، قدرت و "قریه" داری رهایی می یابد. زمان به حقیقت پیوستن این فرموده مولانا فرا رسیده می فرماید:

آنان که اهل صلحند بردند زندگی را
وین ناکسان بمرند در جنگ زندگانی

تحقق این آرزوها تنها و تنها از طریق اراده و عمل دسته جمعی، سازمان یافته، متعهد و با دسپلین خردمندان، عقلانیان امکان پذیر می باشد. مشکل این است که آسیب دیدگان زخم های مرحم ندیده، بررسی جنایات به سر رسیده در گذشته و حال و تطبیق موازین عدالت را در جمله اولیتها می شمارند: مردم حق دارند که از حقایق با خیر گردند. مظلومان سزاوار تلافی خسارات مادی و معنوی خود می باشند. ظالمان، جنایتکاران باید به سزای اعمال خود برسند تا این که جرأت تکرار جنایات سلب گردیده و صلح خصلت پایدار را پیدا کند. بررسی جنایات به سر رسیده در کشور ما کار غیر قابل اغماض ولی در عین زمان نهایت بغرنج و پیچیده است. با در نظر داشت جوانب قبلی، حال، داخلی و بین المللی اش به وضاحت آشکار می گردد که بدون استقرار صلح و حاکمیت قانون به سر رساندن چنین کار بزرگ در جمله ناممکنات حساب شده می تواند. ضرورت عاجل، حیاتی و تاخیر ناپذیر فعلی این است که قشر

"آفرینش ادبی، از یک قرن پیش به اعلام استقلال و تشخیص روی کرده است و خود را از قید الزام‌هایی نظیر دستور العمل و تقلید و سنت آکادمیک و فشارهای اجتماعی رها کرده است. آنچه باقی مانده واقعیت هنرمند است، یعنی انسانی که در سرنوشت دنیا شریک شده و خود او سرنوشت خویش را می‌تواند بر ضد آنها عصیان کند. اما در هر حال، همان شرایط، لحن خاص به خود او می‌دهند. خود او در محیط خارج، در حوادث، در طبیعت، در دیگران و در خویش نیز، اثر می‌گذارد."

اما حادثه مهمی که در نیمه دوم قرن بیستم اتفاق افتاده است در عالم "نقد" است: نقد ادبی که عملاً به صورت رشته‌ای مستقل در کار ادبی، از قرن نهم آغاز شده بود، در قرن بیستم، به ویژه در نیمه دوم این قرن، صورت جدی تری به خود گرفت و دست اندرکاران نحله‌های مختلف نقد، با تحلیل و معرفی آثار مهم ادبی توانستند راه‌های تازه‌ای در شناسایی آثار ادبی را پیش پای ما قرار دهند. این منتقدان و نظریه پردازان (به ویژه پس از پیدایش "نقد نو")، در عین حال که نظریه‌های هنر و ادبیات را از

در چاپ دوم "مکتب‌های ادبی"، حدود بیش از چهل سال قبل فصلی با عنوان "نظر اجمالی به ادبیات قرن بیستم و درهم ریختن مکتب‌ها" به آن اضافه شده بود. در آن مقاله، ادبیات جهان در نیمه اول قرن بیستم ادبیاتی خوانده شده بود که: "هیچ گونه وجه مشترک و توازن و اتفاق نظر ندارد" و اضافه شده بود که: "قرن بیستم را دوره زوال مکتب‌ها می‌نامند و حتی به عقیده بسیاری از سخن‌سنان، شاید دیگر [مکتب] تازه‌ای در ادبیات به وجود نیاید."

باید گفت که این سخن هنوز تا حد زیادی معتبر است. دوران "مکتب‌سازی" به صورتی که در قرون هفدهم و نهم رواج داشته است، با وجود آخرین تلاش‌هایی که در نیمه اول قرن بیستم در مورد آن صورت گرفت، در نیمه دوم قرن، دیگر ادامه نیافت و اگر عناوینی مانند "رمان نو" یا "تئاتر نو" و یا "رنالیسم جادویی" به آثار عده‌ای از نویسندگان اطلاق شد، در واقع با توجه به نوعی شباهت در آثار آن عده با همدیگر بود و همان نویسندگانی هم که آثارشان زیر یکی از عناوین قرار گرفته بود، هر کدام مشخصه خود را داشتند و باید گفت که این وضع، خاص نیمه دوم قرن هم نیست و به طور کلی

آغاز تا امروز، (از افلاطون و ارسطو گرفته تا کانت و هگل و نیز فورمالیستهای روس) بازبینی و مطالعه کردند و ابزار کار خود قرار دادند، توانستند با استفاده از روشهایی که از زبان شناسی و روان کاوی و سایر علوم انسانی گرفته شده بود، با تحلیل و شرح "متن"، پرتو تازه ای بر آثار ادبی گذشته بیفکنند. به عنوان مثال می توان به نوشته ای Rolan Barthes رولان بارت (1915-1970) در باره راسین و بالزاک، لوسین گلدمن (1913-1970) در باره راسین و مالرو، Genette Gerard ژرار ژنت (متولد 1930) در باره پروست و "دوران باروک" و Umberto Eco امبرتو اکو (متولد 1932) در باره تاثیر توماس آکویناس قدیس در جویس، اشاره کرد.

اکنون بهتر است به آغاز ادبیات جدید، یعنی اواخر قرن نوزدهم برگردیم:

تحویل کرده بودند. در آن لحظه که رئالیسم به اوج قدرت خود رسیده بود، نیروهای مخالف دیگری در برابر آن قد علم می کنند. ولی فقط در پایان قرن نوزدهم است که نیروهای جدید وضع را به نفع خود تغییر می دهند. احساس زندگی درون در برابر کشف دنیای برون قیام می کند: "فرد" که به سوی خود برگشته است زندگی جدید می یابد و می فهمد که علم جوابگوی همه مشکلات حیات نیست. در برابر اراده علم تحقیقی محض، آرزوی شناختن راه های گوناگون زیستن به پیش می آید: ارزشهای مذهبی، ارزشهای هنری، ارزشهای اخلاقی، ارزشهای اجتماعی، شجاعت و عصیان، پرستش خود و پرستش "زمین و مردگان" پا به میدان می نهند. و در پایان این قرن همه حق به جانب گوته و نیچه می دهند که می گفتند: "هر علمی که احساس زندگی را افزون نکند در نظر من بی ارزش است."

شکست ناتورالیسم و علم تحقیقی

در سال 1890، وقتی که هیپولیت تن H. Taine (1828-1893) فیلسوف و نظریه پرداز ادبی که تکیه به علوم و فلسفه تحقیقی (positivism) دارد، به پل بورژ P. Bourget (1852-1935) که رمان مرید Disciple را منتشر ساخته است می گوید: "عمر نسل من تمام شده است." در واقع از نسلی سخن می گوید که دنیا و ادبیات را از نظرگاه علمی می نگریست. با وجود این، دست کم در فرانسه، سمبولیسم معاصر رئالیسم بود: "تن" از زبان همه نسل خود سخن نمی گوید، بلکه از کسانی سخن می گوید که قوانین خود را به این نسل

گلهای شر، مجموعه شعر شارل بودلر (1821-1867) که سرآغاز شعر جدید است، در سال 1857، یعنی یک سال بعد از مادام بوواری منتشر می شود و تاریخ انتشار سرود های مالدورور Maldoror اثر کنت دو لوتره آمون dsidor Ducasse (نام مستعار ایزیدور دوکاس 1846-1870) سال 1868 است... و حال آنکه روگن ماکار دوره آثار معروف زولا، از سال 1871 تا 1893 منتشر می شود و مویاسان شاهکارهای خود را از 1883 تا 1890 منتشر می کند و بالاخره آلفونس دوده، ساف را در سال 1884 انتشار می دهد. در انگلستان، ایدئالیسم تامس کارلایل (1795-1881)، شور مذهبی نیومن (1801-1890)

و آیین زیبا شناختی راسکین (1819-1900) معاصر اندیشه مطلوبیت و تکامل گرایی است... در آلمان به هنگامی که ناتورالیسم در اوج پیروزی است، درام های بزرگ و انگر پلی است بین رومانتیسم و هنر آینده. نیچه ارزش های دوران خود را انکار می کند و تصویری از قرن آینده ارائه می دهد... درست در لحظه ای که رئالیسم در اوج پیروزی است، نیروی های قوی تری به مخالفت با آن بر می خیزند: اما باید منتظر آخرین ربع قرن بود تا این نیروها تعادل را به نفع خود بر هم زنند.

در فرانسه از شعر مصنوعی پاراناس خسته شده اند (فرانسوا کوپه از جمع شاعران رانده شده است) و همه در انتظار شعری والا هستند که شعر هوگو نباشد (ویکتور هوگو مرده و زمینه را خالی کرده است) شاعرانی که از سال 1857 (سال انتشار گل های شر) تا سال 1876 (سال انتشار بعد از ظهر یک فون اثر مالارمه) چاپ شعرهای شان با اعتراض و جنجال با بی اعتنایی روبرو شده است و یا در گمنامی مانده اند، ناگهان به عنوان پیشروان این شعر جدید به میدان می آیند.

آغاز شعر نو

نهضت شاعرانه که در پایان قرن نوزدهم با سمبولیسم آغاز شد و پس از تغییرات گوناگون سرانجام به سوررئالیسم منجر شد، قبل از این که خلاقیت شاعرانه باشد، نوعی آگاهی و عمل آگاهانه است. این شعر، شعری است اندیشیده، نقادانه، فرهنگی و وابسته به اندیشه و مطالعه آثار گذشته، و فاصله ای هم که از نمونه های

برجسته پیش از خود و سرمشق های خود گرفته است، ناشی از همین خصوصیت است. دوران مقدم بر بیداری همگانی شعراروپایی در پایان قرن نوزدهم، در واقع دوران ظهور شاعران بزرگی است که خود در عین حال جویندگان راه تازه و نظریه پردازان شعر نو بودند.

در راس این نهضت تازه، سه شاعر بزرگ قرار دارند که هر سه گذشته از شاعری، نظریه پرداز نیز هستند. این سه شاعر عبارتند از: شارل بودلر (1821-1867)، آرتور رمبو (1854-1891)، و استفان مالارمه (1842-1898)، که هم شعر شان و هم آنچه در باره شعر اندیشیده و گفته اند، سرآغازی است بر تغییر اساسی شعر در آینده و پیدایش شعر نو در قرن بیستم.

شارل بودلر Charles Baudelaire:

تاثیر گذار ترین این شاعران شارل بودلر است که او را "پدر سمبولیسم" می نامند. او که شیفته آثار و سبک ادگار آلن پو (1809-1849) شده و اشعار و داستانهای او را به فرانسه ترجمه کرده است، بیشتر به فلسفه هنر می اندیشید. در واقع او فقط شاعر نیست، بلکه نظریه پرداز و منتقد است و برای نخستین بار پنداشت خاصی را از "بوطیقا" ارائه می دهد که خلاقیت شاعرانه باید دقیقاً بر پایه آن بنا شود. رومانتیسم و پاراناس نه در این فکر بودند که شعر چیست و نه سعی کرده بودند که آن را از آنچه شعر نیست جدا کنند، زیرا شعر بیشتر از آن که سرمستی درون باشد، میدان اندیشه است. ضمناً فوران احساسات و آموزش فلسفی هم در قلمرو شعر نیست. علاوه بر آن، شعر

حقیقی است." و نیز می گوید: "هر فرودی در خویشتن، یعنی هر نگاهی به درون خویش، در عین حال صعودی است رو به بالا و نگاه به واقعیت حقیقی خارجی."

اما بودلر این قانون همانندیهای جهانی را با اراده بی سابقه به صورت نظام خاص شعر در می آورد و نوعی "حتمیت و سهو ناپذیری ایجاد شعر" را، از طریق حذف همه عناصر ناهمگون مطرح می سازد: روش تازه ای برای ساختن شعر نظیر دستگاه مصنوعی که در عین حال پاسخگوی جهان ملموس و روح یا عین و ذهن باشد، اما هیچ یک از آن دو را به طور مجزا و مستقیم بیان نکند، بلکه آن سراشیب آسان بیان احساساتی و توصیف واقعگرایانه را معکوس کند و از این طریق نوعی "خلاف آمد عادت" و جادوی الام گر بیافریند که عین و ذهن (موضوع شناسایی و عامل شناسا) یا دنیای خارج از هنرمند و خود هنرمند را در بر دارد.

بودلر قانون معروف همانندی جهانی را به ویژه در شعر کوتاه Les Correspondences پیوندها بیان کرده است و نیز "اگر اشعاری از قبیل "مو"، "دعوت به سفر"، "زندگی پیشین"، و بسیاری از اشعار دیگر او را از این جنبه شان محروم کنیم به تمثیلهای ادبی ساده ای بدل خواهند شد، هرچند بسیار زیبا و هیجان انگیز، اما عاری از آن حقیقت مطلق که خارج از آن، شعر تنها نوعی بازی یا تمرین است. بازی اشعار بودلر "حقیقی" هستند. "موهای آبی"، "کلاه فرنگی ظلمات گستره" می بایستی مانند رابطه ای مطلق و بلاشرط بین خاطره های خفته در این موها و بی کرانگی آسمان و

شرح و توصیف نکته پردازی هم نیست. واقعیت به خودی خود، "پیوسته زشت" است. طبیعت قاموسی است در دست شاعر که بودلر او را "مترجم و رمزگشای همانندی های جهانی" می نامد. کار شاعرانه حقیقی تخیل است، نه به عنوان آفریدن جهانی خیالی، بلکه کشف "فوق واقعیتی" که در دنیا وجود دارد، اما تنها ذهنهایی با قدرت خاص می توانند آن را کشف کنند. اذهانی که می توانند دنیا را نه آن چنان که می نماید، بلکه آن چنان که همانندی های غیرمنتظره احساسهای خودشان و روابط باز هم ژرف تر بین محسوسات و ذهنیات، با شگرفی هیجان انگیز شان و با "وحدت مرموز" شان نشان دهند. هر شئی می تواند به یک حالت روحی وابسته باشد و در این صورت است که در نظر ما همچون "مظهر همه ژرفای زندگی" جلوه می کند. اندیشه "همانندی جهانی" تازه نیست، از فلسفه فیثاغورثی و افلاطونی گرفته تا عرفان اسلامی و در ادبیات قرن شانزدهم اروپا و در رومانسیسم نیز حضور دارد. رومانسیکهای آلمانی آن اندیشه عرفانی "عالم کبیر" و "عالم صغیر" را یکبار دیگر زنده کرده بودند و به جای اعتقاد به دو گانگی انسان و جهان، سخن از نوعی "وحدت وجود" می گفتند و اینکه همه چیز به وحدتی که از آن جدا شده است باز می گردد و آن افسانه بهشت گمشده که در آن پیش از سقوط آدم، همه چیز با هم بود. رومانسیکها معتقد بودند که در "ظلمات درونی" شاعران به دنبال آن وحدت اولیه می گردند. نوالیس پیش از هر کسی این نکته را به مفهوم اصلی خود بیان می کند: "شعر واقعیت مطلق است. هر چیزی هر چه بیشتر شاعرانه باشد، بیشتر

کند و می گوید: "ابداعات ناشناخته قالبهای تازه نیز می خواهد."

آرتور رمبو Arthur Rimbaud

آندره سوارز A. Suares در مقدمه ای بر کلیات آثار رمبو می نویسد: "چه دروغهایی در باره رمبو به هم می بافند! چه احمقهایی! هر کدام او را به سوی خود می کشد و رمبو هیچ جا نیست. نه اینجا، نه آنجا، همیشه دارودسته بازی، حقارت حزب و سیاست. تازه، آثار او را نمی خوانند و هرگز نخوانده اند. حتی دو نفر از هزار نفر. از آن دو نفر هم دست کم یکی نفهمیده است."

این جوان هفده ساله را که چند بار از خانه مادری در شهر "شارل ویل" فرار کرد و به پاریس رفت و در آن جا با پل ورن و شاعران دیگر روزگارش آشنا شد و همه شعرهایش را تا بیست سالگی گفت و پس از آن خموشی پیشه کرد و به حبشه رفت تا تجارت کند، باید بنیان گذار شعر نو دانست. همه چیز با دو نامه مشابیه هم شروع شد که در سال 1871، اولی را (روز 13 می) به معلمش Izambard ایزامبار و دومی را پس از دو روز به دوست خود Demeny دمنی نوشت (که به "نامه نهان بین" شهرت یافت). رمبو، با این دو نامه و چند مجموعه کوچک شعر که شاید جمعاً از دوصد صفحه تجاوز نکند، آب در خوابگاه مورچگان ریخت و بنای شعر معاصرش را زیر و رو کرد. شاعران جوان، بخصوص در نامه اول با خشونت همه کسانی را که به آخور دانشگاهی بسته شده اند، کسانی که هیچ چیز یاد نمی دهند، و آنهایی را که تسلیم شعر "درون

کبودی زابیده ظلمت شمرده می شود... باری سرگیجه ای که عارض ما می شود، زابیده این ارتباط مطلق و تنها همین ارتباط است و این سرگیجه چیست؟ آیا خود شعر نیست که خارج از آن، این موها یک شیء معمولی دنیای ما هستند؟ البته هیجان انگیز، اما نازل. از سوی دیگر نمی توان فراموش کرد که بودلر یکی از هنرمندانی است که می خواستند قوانین مبهمی را که بر حسب آنها می آفرینند کشف کنند و از این مطالعه شان یک رشته دستورالعمل استخراج کنند که هدف الهی آنها، خطانپذیری آفرینش شاعرانه باشد... بودلر که شاعر نوآوری است با کوششی ارادی به این نوآوری دست یافت. کوششی که به شعور انتقادی شگفت آور او میدان داد تا کردارهای لازم را برای تولد شعر انجام دهد."

بودلر با دیوان اشعار خود که عنوان گلهای شر Les Fleurs du mal به آن داده است، دنیای شعر را تکان داد و یک نسل شعر و ادب که در خلال سالهای 1857 تا 1880 می زیست، بودلر را پیشوای مسلم خود شمرد. آرتور رمبو که انقلابی در قلمرو شعر انجام داده است و سراسر شعر جهان را از یونان قدیم تا نهضت رومانتیک دوران تسلط ادیبان و ناظران، دوران از شکل افتادگی و "فرسودگی شعر و پیروزی نسلهای متمادی احمقها" می خواند، و با استثنا کردن راسین، این بازی را که دو هزار سال ادامه یافته است محکوم می کند، بودلر را با عناوین "نهان بین"، "سلطان شاعران"، و "رب النوع واقعی" تقدیس می کند. فقط در مورد قالب اشعار او کمی تأمل می

زنند، صداها خط می کشند، رنگها می رقصند. انتخاب کلمات به او هام راه می دهد. گاهی پیش می آید که رمبو روشی را که بعدها در میان سوررئالیستها به "نگارش خودکار" معروف شد به کار می برد:

"Rose des roseaux"

"Atroces fleurs qu'on appellerait
coeurs et soeurs, Damas damnant de
langueur"¹

اما همان طور که گفته است این "حسامیزی" را بسیار هوشمندانه و سنجیده انجام می دهد. هر چند که این کار را با اشعاری مانند "مصوت ها" آغاز می کند که مشهورترین اشعار او است، اما بوطیقای بسیار دقیقی را به کار می گیرد و هرگز یک حرف صدادار را با رنگها در نمی آمیزد. اما در اینجا فقط از "حسامیزی" سخن گفتن نیز نارسا می نماید: فراموش نکنیم که کلمه *Sens* در زبان فرانسه (و در زبان انگلیسی نیز *Sense*) معانی متعدد دارد (از جمله حس، معنا، جهت). پس منظور این نیست که شاعر فقط وظایف اعضا مربوط به "حواس" یا احساسها را در هم می ریزد، بلکه با معانی و جهتها هم همین سان جا به جا می کند. نمونه مشخص، عنوان مجموعه شعر *illuminations* است که به عقیده محققان فرانسوی شاید کس دیگری به جز رمبو نمی توانست آن را ابداع کند و با وجود تذکر خود رمبو که آن را (برخلاف معمول در زبان فرانسوی) به معنی "تذهیب ها" به کار برده

گرایانه" می شوند به باد حمله می گیرد و می گوید که این شعر درون گرایانه طبعاً شعری است احساساتی و غنایی که انسان را در طبیعتی قراردادی محبوس نگه می دارد. دیگر اینکه شعر درون گرا شعری است که زیر نفوذ یک طبقه اجتماعی، ... یا یک موضوع قرار می گیرد. از اینجا می توان بازنویسی تحریک آمیز او را از *Cogito* دکارت درک کرد. معتقد است که شاعر به جایی این که بگوید "من می اندیشم" باید بگوید که "مرا می اندیشند". یعنی این که شاعر نه سازنده اثر خویش بلکه محصول آن است و این نشانه آزادی نداشتن او در نتیجه ای است که به دست می آید. زیرا "من، دیگری است!" اگر مس چشم باز می کند و خود را شیپور می بیند، گناه او نیست.

به بیانی منسجم تر، نامه 15 می در واقع بیانیه یک "شعر دیگر" است. اولین سطور نامه، نوعی زیبایی شناسی درهم ریختن همه حواس (یا معانی) است. حواس مختلف را بر ضد یک حس، یا معانی متعدد را بر ضد یک معنی انتخاب می کنند. دو سال بعد از نگارش این نامه ها، رمبو در شعر "کیمیای سخن" از سخن شاعرانه ای حرف می زند که دیر یا زود قابل پذیرش برای حواس و ادراکهای مختلف باشد. به گفته *Etiemble* اتی یامبل آن زبانی را همه حواس بپذیرند، رمبو در "تذهیب ها" به کار برده است. حواس سامعه، باصره، شامه، ذایقه و لامسه با هم در می آمیزند، با هم جا عوض می کنند و بر هم سوار می شوند. گلها خواب می بینند، طنین می افکنند، منفجر می شوند. گلهای دیگر، گلهای جادویی همهمه می کنند، نگاه می کنند و نیز جواهرات حرف می

1. قابل ترجمه نیست، فقط باید خواند.

چند نفری از بزرگان هنر، از جمله ژید، کلودل، والر، گوگن و دبوسی را شیفته خود ساخت. آنها توانستند دیگران را هم وادار کنند که قدر او را بشناسند.

مالارمه دوستداران فراوان دارد، اما دنباله رو ندارد. در نظر همه کس مانند شاعر کلاسیکی از گذشته دور است، ستودنی و تقلید ناپذیر. او خود استاد شاعران سمبولیست بود. همه هفته روز های سه شنبه گوستاو کان، ویله گرفن، سن پل رو، هانری د رنیه، و رنه گیل در خانه او در کوچه "روم" گرد می آمدند و سخنان او را در باره شعر می شنیدند. بعدها آندره ژید و پل والر و پی یر لویی هم که جوان تر بودند به آنان پیوستند و همه او را پیشوای خود شمردند. اما آنان مکتب خود را بنیان نهادند و به جز عده ای معدود (رنه گیل برای مدتی و چند نفر دیگر در موارد خاص) کسی به دنبال او نرفت.

از مجموعه آثار او که چندان حجمی ندارد، تفسیرهای فراوان به عمل آمده است. ستاینندگان شیفته او می کوشند که اشعارش را بفهمند و توضیح بر توضیح می افزایند.

برداشتی را که مالارمه از زبان شاعرانه دارد، به حق، انقلاب نام داده اند و می توان گفت که کار دقیق او در باره شعر مقدمه ای بود بر آنچه بعدها به دست والر، یاکوبسن، و فورمالیستهای روس به صورت مدون درآمد و از وقتی که نقد جدید سالهای شصت، "متن" را در درجه اول اهمیت قرار داد، قدم بزرگی در این راه برداشته شد و مالارمه به عنوان نظریه پرداز مطرح شد. می گویند او اولین شاعری

است، بارها دیده ایم که بسیاری آن را "اشراق ها" ترجمه می کنند و بی تردید خود او هم به این معنی دوگانه، حتی چندگانه نظر داشته است. بدین سان دستگاههای مختلف رمز گشایی می تواند نتیجه بخش باشد به شرطی که حقایق به دست آمده بتوانند در کنار هم گرد آیند و به یک حقیقت کلی راه دهند و حتی باز هم گسترده تر شوند. در همه قلمروها: شاعر (به عنوان بیمار، جنایتکار، نفرین شده و دانشمند برتر) باید زبانی پیدا کند که، در مقام مقایسه با رمزگان موجود، دیوانگی باشد. بین این زبان و شاعر که "نهان بین" است شباهتی وجود دارد. اولین درس کسی که می خواهد شاعر باشد، شناخت کامل خویشتن است. او روح خود را می کاود، و ارسی می کند، می آزمايد و فرا می گیرد. به محض این که آن را شناخت، باید پرورش دهد... به نظر ساده می آید... اما کاری که باید بکند این است که برای خود روحی شگرف و دیوآسا بسازد... و نهان بین نقطه مقابل کسی است که آنچه را می داند بیان می کند، چون گمان می کند که می داند و نیز نقطه مقابل کسی که حکایت می کند. شاعر مانند پرومته که با دزدیدن آتش خدایان، قوانین "زئوس" را زیر پا می گذارد، ابداعاتی ناشنیده را از جهان دیگر می آورد. و سرانجام جهشهای شاعر او را تا ستاره ها می برد: "من از برج ناقوس تا برج ناقوس طناب کشیده ام و از پنجره به پنجره گردن بند گل و از ستاره به ستاره زنجیرهای طلا، و می رقصم."

استفان مالارمه Stephane Mallarme

در آغاز، مدتها تمسخر و خشم برانگیخت، شعر او را نامفهوم خواندند، اما در این میان

نقطه مقابل رمبو است. عکس معروفش او را در حالی نشان می دهد که گویی از سرما می لرزد، بالاپوشی روی دوش انداخته و گوشه اتاق گز کرده است و این تصویر چنان تاثیرگذار بوده است که مردم یک مساله بسیار کوچک را فراموش می کنند و آن این که گلچینهای ادبی، شعرهای متعددی از او را که در سال 1866 در "پارناس معاصر" چاپ شده است نقل می کنند. از جمله این شعرها است: گنبد نیلگون و نسیم دریایی. مالارمه وقتی که این شعرها را سروده بیست سال بیشتر نداشته است. شاید تصور کنیم که گردآورندگان گلچینها اشعار ساده تر و قابل فهم را انتخاب می کردند. اما باید توجه داشت که در استحکام و کمال این اشعار نیز همه متفق القولند. چنین تسلطی در کار یک شاعر مبتدی کم تر دیده می شود.

اما از همان آغاز، مالارمه شاید به سبب سختگیری بی رحمانه ای که داشت در صف اول شاعران قرار گرفت. در مورد مجموعه اشعاری که یکی از دوستان منتشر کرده بود نوشت: " اندیشه های سست با عبارات مبتذل کش داده شده است، و اما در قالب، کلمه می بینیم و کلمه، و اغلب به طور "تصادفی" کلمه sinistre (1) می تواند با lugubre (2) عوض شود یا به جای lugubre کلمه tragique (3) بگذارند بی آن که معنی مصرع عوض شود." برای اولین بار در نقد شعر، کلمه hazard (تصادف یا سرنوشت) به روی کاغذ می آید، کلمه ای که او در باره اش فراوان خواهد اندیشید. شنیدنی و در عین حال معنی دار

است که قطع رابطه با سنت شعر "بیانگر" را به حد کمال رسانده است. اشعار دیگران والاترین لحظات شان را مدیون نوعی هماهنگی مناسب بین زبان شعر و هیجان های زندگی هستند و مدیون شور و جذبه و لحظات درخشان و شهود و اشراق. اما غرابت شعر مالارمه در این است که او این هیجان ها و الهام ها را از هستی کنار می گذارد و زبان را وسیله بیانی می شمارد برای نوعی "زیستن در نوشتن" که در آن تضاد بین رویا و هستی، با آگاهی بر این بیگانگی مضاعف می شود. خلایی که بدین سان ایجاد می شود، تماماً با کار دقیق و پرداخت زبانی پر می شود که از تفکر در باره امکانات و مفهوم شعر جدایی ناپذیر است. بودلر گفته بود که شعر با "شور درون" فرق دارد. مالارمه اولین کسی بود که شعر خود را بر پایه این جدایی ساخت و به سوی نوعی شعر ناب رفت که به جای تجربه وجودی احساسات و تماس روزمره با زندگی، کلمات بر آن حکومت می کنند. خود او در دو اثر منثور که با عنوان Divagation انتشار داده است در این باره می گوید: "اثر ناب، نابودی قوه بیان شاعر را در بر دارد که ابتکار عمل را به کلمات وا می گذارد، از طریق تقابل نابرابریهای تعمدی شان. این کلمات به نور پرتوهایی متقابل روشن می شوند، مانند رشته ای از روشناییهای مجازی که بر در و گوهر می تابند و نفخه غنایی کهن یا مسیر شخصی مشتاق جمله را جانشین تنفس محسوس می کنند.

◆

مالارمه هیچ شباهتی به هنرمندان زودرس و بچه های نابغه ندارد و از این لحاظ درست

(1) 1و2و3 هر سه به معنی "شوم"

است که این کلمه نخست در باره تکنیک شعر و سپس به صورتی دقیق تر در باره "انتخاب صفتها" به کار رفته است. از همان آغاز مشخصه مالارمه در سرودن شعر این بود که برای هر کلمه ای که به کار می برد "علت وجودی" داشته باشد و این استحکام در تسلسل کلمات را از مجموعه شعر نیز می خواهد. ماجرای شعر مالارمه با نوعی رویای دیوای وار "وحدت" آغاز می شود و با حسرت بابل [پیش از ویران شدن برج]، حسرتی زبان حاکم، برگردان شفاف جهان. افسوس که زبانها "کامل نیستند، زیرا متعددند." شهادت تلخ که بارآور می شود. نخستین قدم در راه اندیشه و آفرینش مستقل. جدایی زبانها شکافی را که زبان را از واقعیت جدا می کند، آشکار می سازد. دنیا آشفته می شود، به "مصدق" اطمینانی نیست و کلمات استقلالی غریب می یابند. از این شکافی که محسوس شده است، در قرن نهم علم تازه ای می زاید: زبانشناسی! و بر پایه آن اندیشه تیوریک مالارمه شکل می گیرد. کتاب *کلمات انگلیسی* که به هنگام تدریس در شهرستان به عنوان معلم انگلیسی نوشته است، دیگر یک کتاب فقه اللغة عادی نیست و فقط تحول زبان را تشریح نمی کند، بلکه می کوشد که با پایه تمثیلهای معناشناختی توجیهی از "واج" را به دست بدهد و مفهوم جبری نشانه ها را محدود کند. آیا منظور شاعر دست یافتن به جوهر و حقیقت هر چیز است؟ شاعر می داند چنین چیزی غیر ممکن است و اگر وسوسه ای فلسفی و نظری در ذهن او وجود دارد، این پژوهش در باره زبان هرگونه راه حلی از این دست را کنار می زند. بدون کلمات نمی توان به حقیقت دست یافت، با وجود این،

کلمات آن پیوندهای نامرئی نیستند که ما را به حقیقت می رسانند. ابهام آنها موضوع مطالعه و لذت برای شاعر است که اغلب میل دارد آنها را "شیئی وار" کند. مالارمه گاهی بر روی نامهای بنیانی، به ویژه نامهای خاص، تکیه می کند، مانند *Herodiade* هرودیاد (مادر "سالومه". مالارمه قطعه مشهوری به این نام نوشت که بعد آن را به شعر برگرداند.) که همه شعر را بر گرد این نام می سازد و گویی این نام یگانه تکیه گاه شعر است. می گوید: "زیبا ترین صفحه اثر من آن صفحه ای خواهد بود که فقط این نام آسمانی "هرودیاد" را در بر خواهد داشت. الهام کمی را که دارم مدیون این نامم و فکر می کنم که اگر این اسم قهرمان من "سالومه" بود، باز هم من این نام تیره و سرخ، مانند انار گشوده را اختراع می کردم."

ترجمه های او، تمرینهای خاصی برای تظاهر فاصله بین کلمات و اشیا (زیرا کلمه در هیچ زبانی برش معینی از واقعیت را جدا نمی کند.) و نیز به مالارمه امکان دادند که از "ادگارپو"، و به ویژه از اشعار گریبانگیر و آهنین او مانند: *کلاغ، ناقوسها، یا انابل لی* اشباع شود. شکی نیست که توجه او به این اشعار بر اثر یک کشف ناگهانی زیبایی نبوده بلکه ساختار کلمات، پده طنین های متقابل آنها، قرار گرفتن ضروری آنها در یک نقطه که هرگونه تصادفی را کنار می زند، توجه او را جلب کرده است. همان طور که رابطه او با دنیا شکسته می شود، دل کندن از واقعیت ملموس، انسان را به یاد این شعرش می اندازد: "جستجوی دایم برای رسیدن به آنچه دوست دارد و دل کندن از دنیا" ... بدین سان شعر،

همان سان که از واقعیات و از دنیا جدا است، نقطه مقابل زبان رایج نیز هست. از قواعد آن فراری است، بر ضد تلف کردن وقت قیام می کند و قطب دیگری از زبان را بر می گزیند. مالارمه دو حالت "سخن" را وصف می کند: "یکی آنی و خام و دیگری اساسی" یعنی این که زبان شاعرانه تقریباً از زبان معمولی برقراری ارتباط مستقل است و هیچ دینی بر آن ندارد. این مجزا سازی خبر از پژوهشهای شاعرانه و یا همان مفهوم "کارکرد شاعرانه" می دهد که یاکوبسن مطرح کرده است و راه را برای شعری "غیربلاغی" هموار می کند. بدین سان نحو کلام دیگر چارچوبه ای برای روشن کردن اندیشه نیست، بلکه به رغم نیشخندهای تمسخرآمیز مستهزیان، چنان که والرئ گفته است: "تغییر وضع می دهد و در خدمت "ایزد بانوان شعر" قرار می گیرد، یعنی خود آن هم از ترکیبات شعر می شود و همه جا با ابهام سروکار دارد. "صور بلاغی" دیگر تزیینی نیست. "طناب" دری است که رو به مفاهیم تازه ای باز می شود و "استعاره" که سازنده همه فن شعر مالارمه است هیچ مصداق خاصی را به خود نمی پذیرد. قاموس نسبتاً ساده، بدون تذهیبهای فراوان، باب طبع سمبولیستها، نوعی به کار می رود که از معنی خاص تجاوز کند. و درماندگی و قضاوت نوقی مفسران که ناچار به مفهوم تمثیلی متوسل می شوند ناشی از همین است.

همان سان که از واقعیات و از دنیا جدا است، نقطه مقابل زبان رایج نیز هست. از قواعد آن فراری است، بر ضد تلف کردن وقت قیام می کند و قطب دیگری از زبان را بر می گزیند. مالارمه دو حالت "سخن" را وصف می کند: "یکی آنی و خام و دیگری اساسی" یعنی این که زبان شاعرانه تقریباً از زبان معمولی برقراری ارتباط مستقل است و هیچ دینی بر آن ندارد. این مجزا سازی خبر از پژوهشهای شاعرانه و یا همان مفهوم "کارکرد شاعرانه" می دهد که یاکوبسن مطرح کرده است و راه را برای شعری "غیربلاغی" هموار می کند. بدین سان نحو کلام دیگر چارچوبه ای برای روشن کردن اندیشه نیست، بلکه به رغم نیشخندهای تمسخرآمیز مستهزیان، چنان که والرئ گفته است: "تغییر وضع می دهد و در خدمت "ایزد بانوان شعر" قرار می گیرد، یعنی خود آن هم از ترکیبات شعر می شود و همه جا با ابهام سروکار دارد. "صور بلاغی" دیگر تزیینی نیست. "طناب" دری است که رو به مفاهیم تازه ای باز می شود و "استعاره" که سازنده همه فن شعر مالارمه است هیچ مصداق خاصی را به خود نمی پذیرد. قاموس نسبتاً ساده، بدون تذهیبهای فراوان، باب طبع سمبولیستها، نوعی به کار می رود که از معنی خاص تجاوز کند. و درماندگی و قضاوت نوقی مفسران که ناچار به مفهوم تمثیلی متوسل می شوند ناشی از همین است.

این مسیری طولانی بود در قلمرو زیبایی شعر. از همان آغاز، در طول سالهای معلمی در "تورنون"، "بزانسون" و "آوزینیون" تا زمان بازنشستگی اش از شغل معلمی در پاریس، مالارمه بر اثر شبهای دراز بی خوابی و اندیشیدن به ساختار شعر، هم سلامت جسمی و هم وضع اجتماعی لطمه می دید. پیش از دوران پاریس، که در سال 1871 شروع شد، کار شاعرانه او مانند بحرانی مداوم بود و نتیجه آن، حکایت ناتمام Igutur / ایزیتور بود که حاصل پژوهشهای نویسنده در زمینه سبک است. نوعی نگارش که در عین حال "موسیقی ادبی" شمرده می شود. تکرار عمدی بعضی کلمات یا جستجوی هجا هایی که پاسخگوی همنند. می توان گفت که ایزیتور طرح اولیه ای بود از اثری که 26 سال بعد نوشت، با عنوان

مساله "ساختار در آثار مالارمه به همان کارهای اولیه اش و به هرودیاد بر می گردد که در آن، ما تبلور صور خیال را می بینیم که در سایه آن کلمات به طور متقابل همدیگر را

O miroir

Eau froide par l'ennui dans ton
gelee
Que de fois et pendant les heures,
desolee
Des songes et cherchant mes
souvenirs qui sont
Comme des feuilles sous ta glace
ou trou profound,
Je m'apparus en toi comme une
ombre lointaine
Mais, horreur! Des soir, dans ta
severe fontaine,
J'ai de mon reve epars connu la
nudite!

ای آینه!

آب سرد از ملال در قاب یخ زده ات
بارها و بارها ساعت های دراز، اندوهگین
رویاها
و در جستجوی یادها
که همچون برگ هایی هستند زیر یخ تو با
حفره ای ژرف
در تونمایان شدم چون سایه ای دور دست...
اما وحشتا! شب ها در آبنمای سختت
من در خواب آشفته ام برهنگی را شناختم.
- این بحث ادامه دارد

یکبار طاس ریختن، هرگز سرنوشت را از
میان نمی برد (1897). به گفته پل کلودل، این
شعر در ذهن مالارمه طرح اولیه شعر بزرگی
بود که می خواست شرح چگونگی جهان را در
آن بگنجد. در این شعر مالارمه بیش از همه
آثارش به موسیقی نزدیک تر است. مالارمه با
شیفتگی که به واگنر داشت کوشید که برخی از
روشهای آهنگ سازی او را در شعرش به کار
گیرد. و حتی صدای هر یک از سازها را در
شعر تقلید کند.

تعجبی ندارد که مالارمه همه قواعد نحوی
را در هم می شکند تا بالا ترین ایده ای را که از
شعر دارد، یعنی یک "موسیقی مغزی" را
جایگزین آن سازد. و این نیز تعجبی ندارد که
"مایه های ناب و موزون هستی" سرانجام
چارچوبه شعر را بشکند. در این متن، آزادانه
با همان اصولی که اشخاص بازی روی صحنه
تقسیم می شود، گروههای مختلف صور خیال
را در یازده صفحه پشت و رو تقسیم کرده است
تا به یک "فضای خواندن" دست یابد. مالارمه
در این شعر به وسایل ملموس بصری متوسل
شده است: حروف چاپی در اندازه های مختلف
و قرار دادن آنها با تقسیمات خاصی که به
عقیده بعضی از مفسرها بیان کننده دورانهای
سنتی مختلف تاریخ است...

نه این مختصر برای معرفی مالارمه کافی
است و نه شعر او قابل ترجمه است زیرا
ترجمه همه آن مشخصاتی را که منظور نظر
مالارمه است از میان می برد. این چند بیت از
هرودید را تنها برای نشان دادن استعاره هایش
ترجمه می کنم.

آگاهی

دارد دست از دلگی بر نمی دارد، و این برایش به صورت یک مسأله جدی درآمده و دارد دیوانه اش می کند. با چند دکتر و روانکاو صحبت کرده ولی مسأله همچنان لاینحل مانده؛ و باید به هر طریق شده این مسأله اساسی را حل کند.

ما چه اشتیاقی به حل مسایلمان داریم! چگونه بلاانقطاع در جستجوی یک پاسخ، یک راه گریز و یک چاره ایم! هرگز با خود مسأله نمی مانیم، به واقعیت آن توجه نمی کنیم، بلکه با دغدغه و اضطراب کورمال کورمال به دنبال پاسخ می گردیم- پاسخی که به طور حتم انعکاس ذهن خودمان است. مسأله همیشه خود ساخته است، ولی ما می کوشیم تا پاسخ آن را در بیرون از خود بیابیم. حال آن که جستجوی پاسخ و راه حل برای فرار از مسأله است، برای اجتناب از مواجه شدن با مسأله است- و این چیزی است که اغلب ما آن را می خواهیم. وقتی به جستجوی راه حل و پاسخ می رویم، پاسخ برای مان مهم تر از خود مسأله می شود. ولی راه حل جدا از مسأله نیست؛ پاسخ در بطن مسأله است، نه برون از آن، نه دور از آن (1) وقتی ما پاسخ را جدا از اصل مسأله- یعنی جدا از ذهن- تصور می کنیم، مسایل دیگری بر مسأله افزوده ایم: این مسأله که چگونه می

به نظر می رسد که دریا رنگ آبی خود را به زمین منعکس کرده و زمین نیز پوشیده از رنگ آبی است. کوه ها نیز به رنگ آبی روشن بودند. منظره ای افسون کننده بود، و سکوتی عمیق حاکم بر همه چیز. از اینجا و آنجا صداهای درهم غروب به گوش می رسید، ولی آنها نیز در بطن این سکوت بودند، جزئی از سکوت بودند- همانگونه که ما نیز بودیم. این سکوت به همه چیز کیفیتی نو و شاداب می داد و غبار رنج و آلودگی را از دل چیزها می زدود. دید روشن بود و ذهن در یگانگی با سکوت. طنین صدای بعضی از حیوانات دره را پر کرده بود؛ و سکوت، آنها را نیز در خود جذب می کرد، آنها را پذیرفته بود. پایان این روز مرگ تمام روزهای گذشته بود، و در این مرگ زایشی نو- بدون اندوه گذشته. زندگی در این سکوت عمیق و گسترده نو بود.

در اتاق مردی با ناآرامی منتظر بود تا موضوعاتی را به بحث بگذارد. در باره فعالیتهايش، مشکلاتی که در زمینه حرفه اش داشت، مسایل جزئی زندگی فامیلی اش، و حیاتی بودن تمایلاتش صحبت کرد. می گفت می تواند این مسایل را در یک شکل منطقی و خردمندانه یکی پس از دیگری حل کند، ولی چیزی که واقعاً برایش اسباب نگرانی است ولع شهوت است. با وجودی که زن و بچه

1. در همان جا جو جواب ای مرتضی= که سوال آمد از آنجا مر ترا- (مولوی).

توان پاسخ را دریافت، این مساله که اگر پاسخ را یافتی چگونه می توانی به آن عمل کنی، و مسایل دیگر. چون جستجوی پاسخ به منظور اجتناب از مواجه شدن با مساله است، ما از خود مساله می گریزیم و به ایده آلهای، فرضیات، اعتقادات و تجربیات پناه می بریم و خود را در آنها گم می کنیم. حال آن که همه این ایده آلهای و فرضیات انعکاس خود ذهن هستند. یک ذهن تیره و آشفته. و ما این ایده آلهای و فرضیات خود ساخته را همچون بت می پرستیم؛ نتیجتاً هرچه بیشتر و بیشتر در آشفتگی درون خود پیچانده می شویم و پریشان و ملول می شویم. استنتاج و نتیجه گیری بر اساس فرضیات امر نسبتاً ساده ای است، حال آن که شناخت و درک واقعیت یک مساله کاری است بسیار مشکل؛ مستلزم برخوردی کاملاً متفاوت، برخوردی که در آن هیچگونه تمایل پنهانی برای یافتن پاسخ وجود ندارد.

برای درک و شناخت مساله باید خود را از میل جستجوی پاسخ آزاد گردانیم. فراغت از جستجو ذهن را راحت می گذارد تا تمام توجه اش را در کار نهد و آن را منحرف، تجزیه و مشغول به موضوعات فرعی نکند. تا زمانی که ذهن در ستیز، تضاد یا تقابل با مساله است امکان شناخت آن وجود ندارد؛ زیرا تضاد عامل تجزیه، انحراف و انصراف ذهن است. برای شناخت هر چیز باید در ارتباط و تماس مستقیم با آن بود. و تا زمانی که مقاومت، ستیز، ترس یا ردّ و قبول وجود دارد امکان ارتباط مستقیم وجود ندارد. باید با مساله یک رابطه صحیح برقرار کرد. ارتباط صحیح

آغاز فهم و شناخت مساله است؛ ولی تا وقتی که توجه و علاقه تو به حل مساله و خلاصی از آن است چنین ارتباطی چگونه ممکن است؟ رابطه صحیح یعنی تماس مستقیم و نزدیک، یعنی ماندن با خود موضوع و مساله؛ و آنجا که مقاومت- مثبت یا منفی- هست چنان ارتباطی وجود ندارد. (1) نحوه برخورد با مساله مهم تر از خود مساله است؛ نحوه برخورد که هم شکل مساله را تعیین می کند و هم نتیجه و هدف را. وسیله، نتیجه و هدف جدا از نحوه برخورد نیست. نحوه برخورد است که عاقبت و سرنوشت مساله را تعیین می کند. این که شما چگونه به مساله بنگرید بسیار اهمیت دارد؛ زیرا حالات و شرایط روحی، پیشداوریها، ترسها، امیدها و انتظارات شما بر مساله سایه می افکند و رنگ و شکل آن را تحت تاثیر قرار می دهد. در این صورت حقیقت مساله پنهان می ماند. وقتی کیفیت ذهنی شما آگاهی بدون غرض، بدون حصول یک نتیجه و در یک کلام "آگاهی بدون انتخاب" باشد، ارتباط صحیح با مساله خود به خود برقرار شده است. مساله یک چیز خود ساخته است؛ بنابراین راه شناخت آن، شناخت "خود" است. شما و مساله یک چیز هستید، نه دو جریان یا دو پدیده جدا از هم، شما خود مساله هستید.

1. شاید منظور از "مقاومت مثبت یا منفی" روشن نباشد. شما هنگامی در ارتباط مستقیم با واقعیت یک چیز هستید که نه بگویید خوب است و نه بد؛ نه بگویید دوستش دارم و نه بگویید دوستش ندارم. زیرا "خوب" و "بد" شما را از ارتباط مستقیم با آن چیز دور می کند؛ "خوب" و "بد" حجاب بین شما و آن چیز می گردد. بنابراین شما از نظر ارتباط حالت مقاومت پیدا کرده اید.

موفق می شود، اما این موفقیت خود کمک می کند به تشدید ملالت، فرسودگی و خستگی "خود". مدام از جستجوی یک بدل و جانشین به جستجوی دیگری می رود و هر کدام از آنها مسایل، تضادها و رنجهای خاص خود را دارند.

انسان وسایل "خود فراموشی" یا فرار از "خود" را هم در بیرون جستجو می کند و هم درون: بعضیها به فرقه های شبه مذهبی پناه می برند، بعضیها به یک ایدئولوژی، بعضیها به کار و فعالیت و غیره. ولی هیچ راه و وسیله ای برای فرار از "خود" و فراموش کردن آن وجود ندارد. وراجیها و شلوغی هایی که ذهن در خود ایجاد می کند یا سرگرمیهای برونی، "خود" را موقتاً کرخت و سرکوب می کنند ولی دیری نمی گذرد که دوباره به شکل و هیئتی متفاوت رو می آید و خود را ظاهر می سازد؛ زیرا چیزی که سرکوب شده است بالاخره باید مفری پیدا کند و خود را آزاد گرداند. فراموش کردن خود به وسیله مشروب، شهوت رانی، ستایش یک چیز، یا دانش موجب وابستگی شخص به آنها می گردد؛ و وابستگی مسایل دیگری به بار می آورد. اگر شما برای انصراف از "خود"، برای فراموش کردن خود، یا برای احساس شادی وابسته به مشروب یا "مرشد" بشوید، مشروب و "مرشد" برای شما به صورت یک مساله در می آیند.

وابستگی منجر به احساس تملک، حسادت و ترس می گردد. بعد ترس و چگونگی غلبه بر آن به صورت یک مساله اضطراب آلود و دغدغه آلود در می آید. ما در طریق

حرکات "خود" به طرز وحشتناکی یک نواخت است. "خود" عین ملالت است. وجود انسان را از درون ضعیف، بی هدف و بی جهت می کند؛ او را در پوچی و بطالت فرو می برد. تمایلات متضاد و متناقض آن، امیدها و حرمانهای آن، واقعیتها و پندارهای آن، همه عامل اسارت انسانند و معذک همه پوچ و تهی. نفس تلاشها و فعالیتهای آن منجر به فرسودگی، خستگی و ملال آمیز بودن آن می گردد. "خود" مدام چیزی را حاصل می کند و چیزی را از دست می دهد؛ و در عین حال مدام می کوشد تا از این حلقه فساد، از این دام تباه کننده و جان فرسا بگریزد، خود را بیرون بکشد. از طریق فعالیتها و مشغولیتهای برونی، از طریق ارضاً دلخوشانه خود با اوهام و پندارها، از طریق مشروب، شهوت رانی، رادیو، کتاب، دانش و انواع سرگرمیها از خود می گریزد. قدرت آن در پنداربافی فوق العاده پیچیده و نامحدود است. این پندارها خود ساخته اند، در ذهن خلق می شوند، ایده آلهایی هستند که شخص به یک "استاد" و "مرشد" منعکس می کند و در او می بیند و همچون یک بت به ستایش شان می نشیند. آینده ای را متصور می شود و امیدوار است که در آن "خود" را به بزرگی و جلال و کمال برساند. برای فرار از ملالت یکنواختی، "خود" مدام در جستجوی محرک های شورانگیز و هیجان انگیز درونی یا برونی است. و این محرکها همه بدلها و جانشینهایی هستند برای فقر درونی؛ و شخص امیدوارانه می کوشد تا خود را در این بدلها مستغرق نماید، گم کند. و انسان اغلب در این کار

جستجوی شادی و لذت مسایلی به بار می آوریم و در آنها گیر می افتیم. در فراموش کردن خود به وسیله شهوت رانی احساس خاصی از خوشی پیدا می کنیم؛ در این صورت شهوت وسیله ای می شود برای ارضای تمایل. جستجوی شادی به وسیله یک چیز به طور اجتناب ناپذیری منجر به تضاد و ستیز می گردد؛ زیرا آن چیز و آن وسیله اهمیتی به مراتب بیشتر از خود شادی پیدا می کند. اگر زیبایی این مبل وسیله شادی و لذت من باشد مبل برای من اهمیت فوق العاده پیدا می کند و در آن صورت باید در مقابل دیگران از آن مراقبت و دفاع کنم. در این دفاع و مقابله احساس شادی ای که زیبایی مبل یک زمانی در من ایجاد می کرده است به کلی فراموش می شود و من می مانم و خود مبل. خود مبل چندان ارزشی ندارد، ارزش فوق العاده ای که من در آن می بینم به خاطر این است که وسیله حصول لذت است. پس در حقیقت، وسیله جایگزین شادی و لذت شده است.

هنگامی که وسیله شادی و لذت من یک انسان است، تضاد، اضطراب، رنج، اختلاف و خصومت بسیار شدید است. و اگر رابطه صرفاً به خاطر نفع شخصی باشد آیا می توان آن را واقعاً رابطه نامید؟ آیا چنین رابطه ای یک رابطه بسیار سطحی بین منتفع و کسی که مورد انتفاع قرار می گیرد نیست؟ اگر من شما را وسیله کسب لذت و شادی خود قرار دهم آیا واقعاً در رابطه با شما هستم، آیا به شما مرتبم؟ رابطه یعنی صمیمیت و همدلی، یعنی آمیزش. حال اگر من دیگری را صرفاً

وسیله و ابزار تمتع خود قرار دهم- یک شئی، مانند یک مبل- آیا رابطه به معنای صمیمیت، همدلی و آمیزش بین ما وجود دارد؟ آیا این گونه دیگری را وسیله تمتع قرار دادن جستجوی نوعی پناهگاه، نوعی "خود حصری" و "خود جداسازی" به منظور کسب لذت نیست؟ من این "خود جدایی" را رابطه می نامم، ولی آیا در این جریان عملاً و واقعاً ارتباط، آمیزش و همدلی وجود دارد؟ ارتباط آنجا وجود دارد که ترس نیست، حال آن که در رابطه مبتنی بر نفع طلبی- که در آن اتکا و نیاز نهفته است- ترس و رنجی فرساینده نهفته است. از آنجا که هیچ چیز نمی تواند در انزوا به سر برد، تلاش ذهن به منظور خود منزوی سازی مواجه با شکست، یاس و رنج و احساس ناخوشبختی می گردد. واضح است که چنین انسانی همیشه در هستی خود احساس نقص و نارسایی خواهد داشت؛ سپس برای فرار از این احساس، کمال هستی خود را در ایده ها، در انسانها و در اشیا جستجو می کند؛ در این صورت به جایی بر می گردد که از آن آغاز کرده است- جستجوی بدلها و وسایل جبران.

تا زمانی که "خود" حاکم بر زندگی و رفتار آدمی است وجود انواع مسایل یک امر همیشگی و اجتناب ناپذیر خواهد بود. آگاهی بر این که چه اعمال و رفتاری از "خود" نشئت می گیرد و چه اعمالی مستقل از دخالت آن است مستلزم توجه، بیداری و هشیاری مستمر است. این هشیاری و بیداری ماهیت توجه بر خود تحمیل شده را ندارد؛ حاصل تمرین و ایجاد انضباط اجباری در ذهن

نیست، بلکه یک آگاهی جامع، گسترده و فاقد خواسته‌ها و غرض‌های "نفس" است. توجه تحمیل شده بر ذهن کمک به تقویت "خود" می‌کند؛ چنین توجه‌ای نیز نقش یک جایگزین را پیدا می‌کند و انسان وابسته و متکی به آن می‌گردد. حال آن که آگاهی واقعی فاقد کیفیت اجبار و "خود واداری" است؛ حاصل تمرین نیست؛ بلکه عبارت است از شناخت تمام ابعاد و محتویات مساله- هم محتویات پنهان در عمق و هم آنچه در لایه‌های سطحی ذهن وجود دارد. محتویات سطحی باید شناخته شوند تا محتویات نهفته در عمق خود را در معرض آگاهی قرار دهند. تا وقتی لایه‌های سطحی ذهن آرام نگرفته‌اند، محتویات عمیق تر خود را بر آگاهی باز نخواهند نمود. این جریان‌های چیزی نیست که تحقق آن کار لفظ و بیان، یا حتی تجربه باشد. توصیف و بیانگری نشانه یک ذهن منگ و ناهشیار است؛ تجربه هم که یک جریان انباشته‌گری است ماهیت تکرار را دارد. آگاهی یک امر تعیین شده و مبتنی بر تصمیم نیست. چیزی که مبتنی بر تصمیم است غرض، جهت و هدفی معین دارد؛ غرض و هدف منجر به مقاومت می‌شود؛ و مقاومت منجر به محدودیت و حصر ذهن می‌گردد. آگاهی به معنای واقعی عبارت است از مشاهده "آنچه هست" بدون هرگونه دخالت و خواسته "خود"؛ یعنی حضور ذهن با تمامیت خود. در این مشاهده، مساله خود را باز می‌کند، بر ذهن می‌نماید؛ و به این طریق کاملاً و از تمام ابعاد در معرض شناخت و ادراک قرار می‌گیرد.

از آنجا که هیچ مساله‌ای مستقل و غیروابسته به مسایل دیگر نیست، بلکه پدیده‌ای است غامض و پیچیده، یک مساله هرگز نمی‌تواند منفرداً و مستقلاً حل گردد، بلکه فرایند تشکیل مسایل در تمامیت خود و در ارتباط و تأثیری که بر یکدیگر دارند باید شناخته بشود. کوشش برای حل یک مساله- خواه فیزیکی یا روانی- در سطحی محدود و از بُعدی خاص منجر به تضاد، تیرگی و غموض بیشتر آن می‌گردد. تنها راه حل مساله همان آگاهی وسیع و هشیاری "پاسیو" و انفعالی است؛ تنها در این هشیاری و آگاهی است که حرکات و فعل و انفعالات ذهن خود را باز می‌نمایند و نشان می‌دهند.

عشق چیزی غیر از "احساس" (یعنی sensation) است. sensation منجر به زادیش و تبلور فکر از طریق الفاظ و سمبول‌ها می‌شود. sensation‌ها و فکر جای عشق را می‌گیرند، جایگزینی بدلی برای عشق می‌شوند. sensation‌ها محصول ذهن‌اند- همان‌گونه که تمایلات و هوس‌های جنسی محصول ذهن‌اند. ذهن از طریق خاطره و یادآوری، هوسها و تمایلاتی را به وجود می‌آورد که منجر به لذتها و sensation‌های ارضا کننده می‌گردد. ذهن تشکیل شده است از علایق و تمایلات متضاد- و هر یک با sensation مخصوص به خود. و مساله هنگامی به وجود می‌آید که یکی از آن علایق و تمایلات نیرو و سلطه‌ای بیش از دیگری پیدا می‌کند و نتیجتاً با هم در تضاد و اصطکاک واقع می‌شوند. sensation‌ها هم مطبوع و لذت

بخشند و هم رنج آلود؛ و ذهن تنها به آنهایی می چسبد که لذت بخشند. و به این طریق وابسته به آنها می گردد. این وابستگی و اسارت تشکیل یک مساله را می دهد؛ زیرا ذهن مخزن و انبار sensation های متضاد و متناقض است. اجتناب از sensation های رنج آلود نیز شکل دیگری از اسارت است- با پندارها و مسایل نهفته در آن.

خالق تمام مسایل ذهن است و بنابراین خودش نمی تواند آنها را حل کند. ذهن جایگاه عشق نیست؛ هنگامی که ذهن بر وجود انسان سلطه و حاکمیت مطلق می یابد نتیجه آن گسترش sensation ها است؛ و ذهن آنها را عشق می نامد. و این به اصطلاح عشق ذهنی است که می توان در باره اش اندیشید، که می توان آن را محصور نمود، پوشاند و از تجلی بازداشت، که می توان به آن جنبه شخصی داد و از آن خود دانست. ذهن می تواند sensation های لذت بخش را به یاد آورد یا تحقق آنها را در آینده تجسم و تصور کند. از این جریان تمایلات و هوسها به وجود می آیند- در زمینه های متفاوت. عشق نمی تواند در حیطه ذهن باشد. ذهن جایگاه ترس است، جایگاه حسد و میل سلطه است، وسیله مقایسه و انکار و قبول است، وسیله حسابگریهای زیرکانه است؛ حال آن که عشق چنین نیست. حسادت هم مانند غرور یک محصول ذهنی است؛ بنابراین حسادت عشق نیست. عشق را با فعل و انفعالات و جریانات ذهنی نمی توان به یکدیگر ربط داد، نمی توان آنها را یکی کرد. هنگامی که sensation ها سلطه و حاکمیت دارند جایی برای عشق

نیست؛ در این صورت چیزهای ذهن قلب را پر می کنند؛ در این صورت عشق ناشناخته می ماند؛ مهجور می ماند؛ به صورت یک چیز ستایش آمیز در می آید که وجود ندارد ولی همیشه باید در جستجویش بود. از آن یک ایده آل ساخته می شود که باید آن را باور داشت و از آن بهره مند بود. حال آن که تمام ایده آلهای انعکاس ذهن اند. بنابراین ذهن بیش از پیش بر هستی انسان سلطه و حاکمیت می یابد و وجود او را کاملاً در اختیار خود می گیرد؛ در این صورت عشق تبدیل به یک کلمه بی محتوا می گردد که فقط باید آن را ستود. در صورت ستایش، عشق تبدیل به یک sensation می گردد. و در این صورت است که عشق یک چیز قابل سنجش، نسبی و قابل قیاس تصور می شود: "من عشق بیشتری دارم، و تو عشق کمتری...". اما عشق نه شخصی است و نه غیرشخصی. عشق کیفیتی است از بودن که در آن هرگونه sensation - که یک محصول و واکنش فکری است- به کلی مفقود است.

کلید او دمه

(اریایي فولکلور)

د سوی او زمري کیسه

زمري ورسره خوښه کړه.

د سیمي اوسېدونکو حیواناتو به هره ورځ د پچي اچولو له لاري یو حیوان ټاکی او زمري ته به یې استاوه. یوه ورځ د یوه سوی قرعه راوختله. خو هغه په خپل غار کې بېغمه ناست وو او ټاکلي وخت زمري ته ور نه غی. نورو ورته وویل:

ستا خو پچه راختلي ده ولاړ سه زمري ته ورسه، که نه هغه به راووزي او بیا به هره ورځ زمور ټولو ژوند له خطر سره مخامخ وي.

سوی ورته وویل:

تاسي ماته اجازه راکړئ، زه به تر ټاکلي وخت یو ساعت ناوخته ورسم او داسی کار به وکړم چې تاسو به د عمرونو له غمه خلاص کړم. هغوی اجازه ورکړه. هلته زمري وری سوی او له خپل ځایه راولاړ سوی وو. فکر یې کاوه چې د سیمي ژوو او څیرونکو له ده سره خپله ژمنه هېره کړې ده، نو باید ورسې او جزا ورکړي. په دغه وخت کې سوی خوار راوړسېدی او زمري ته یې سلام وکړ. هغه ورته ودرېدی ویي ویل:

همدا ته یې را استولی یې؟

وايي له ونو او گلانو لرونکو بوټو ډکه یوه لویه دښته وه. ډیرو حیواناتو او څیرونکو ژوند پکښي کاوه. هغوي د هر چا د خوړلو له پاره څه لرل. لیکن پر لوړه، په یوه تپه کې زمري ورته پروت وو او هره ورځ به یې یو له دوی څخه ښکار کاوه او خوړی به یې. په دې توگه به په دغه ښکلي او د گلانو ډکي دښته کې د ټولو حیواناتو زړونه د ښکار کېدلو له وهمه لرزېدل او هره ورځ به د پاتا کمبلي اواړي وي. هغوی به د زمري له بېرې د باندي نه سواي راتلای او ټولو به پټ پټ ځانونه مړول. په پای کې یې پرېکړه وکړه چې د دغه کار یوه چاره وکړي. نو د سیمي واره حیوانات او څیرونکي سره ټول سول، په گډه زمري ته ورغلل او ورته ویي ویل:

ته زمور پاچا یې او ستا خدمت او مړېدل پر مور فرض دي. خو مور ستا له بېرې خپل ورځنی ژوند نه سو کولای. نو به مور هره ورځ په خپله خوښه یو ژوی ستا خدمت ته دراستوو، خو ته ځان ته په ښکار کول زحمت مه ورکوه او مور مه ښکار کوه. زیاتي به هم ته له سرگردانی خلاص یې او هم به مور په خپل وطن کې په بېغمه زړه گرزو.

نيولی دی. زیاتی یې سوی پر مخکه و غورخاوه او د څاه منځ ته یې ورتوپ کړه او هلته غرق سو.

سوی ولاړ خپلو دوستانو ته او تولو ته یې د زمري د مرگ زیری وروور.

دغه کیسه می تر دی پوری درته وکړه چې سوی د خپل عقل په زور د زمري اعتماد تر لاسه کړ او لوی زمري یې په دغه چل مړ کړ.

کلیله ورته وویل:

د عقل له مخی خو د غویي چاره وکړي، اما که یې زیان زمري ته ورسپړی، نو خدمتونه به دي ضایع او گناهکار به وگنل سي. هیڅ هوښیار د خپل تن خوښی د خپل مشر په خوابدی نه تر سره کوی.

د دوی خبري پر همدغه ځای پای ته ورسېدلې او دمنه ولاړ.

هغه څو ورځي وروسته زمري ته حاضر سو او ځان یې ډېر ستړی او ناهیلی بنودی.

زمري ورته وویل:

چیری وي، خیریت خو به وی، کومه پېښه خو به نه وي سوي؟

دمنه ورته وویل:

هو پېښه سوی وه. زمري ورته وویل:

خبره ولی ځنډوي، خو ژر یې راته ووايه.

دمنه ورته وویل:

په داسي وخت کې به یې ووايم چې ته وزگار یې.

زمري ورته وویل:

خو دغه اوس یې ووايه، مهم کارونه باید شاته و نه غورځول سي.

دمنه جواب ورکړ، ویي ویل:

هغه خبره چې پر اوریدونکی بڼه نه لگیری ویل یې جرأت غواړی، خو له نه ویلو څخه یې

سوی چې له بېري رېږدېدی په ماته او گوډه ژبه یې ورته وویل:

زما سره یو بل سوی هم وو. پر لاري یو زمري راباندي برابر سو او هغه یې راڅخه وگرزاهه. ما چې هر څه ورته وویل، مور د پاچا بنکار یو، مور د سمي ټول اوسېدونکي له هغه سره ژمنه لرو چې باید په خپله هغه ته ورسو، خو هغه بل زمري وویل:

زه هم دغه دی دلته راغلی يم، هم په زور او هم په مړانه تر هر چا بری يم، دغه کوم بېعقل زمري دی چې زما بنکار یې گرزولی دی. ما خو ډېری زاری ورته وکړي خو هغه یو سوی وگرزاهه او دغه دی ما په ځغاسته ځان درته را ورساوه.

زمري ډېر ودرېدی ویي ویل:

دغه زمري چیری وو؟ سوی ورته وویل:

هلته، د لوی چنار سره، راځه په خپلو سترگو یې وگوره. زمري ورسره را روان سو.

کله چې لوی چنار ته ورسېدل، سوی ورته وویل، دلته یو څاه دی په هغه کې پټ دی، خو

زه بېرېرم، هلته نه سم درسره تلای.

زمري ورته وویل:

راځه بېعقله، مه بېرېره! خو سوی ورته وویل، ډېر بېرېرم، ما په غیر کې واخله. زه به

یې ځای دروښیم. د زمري خو تلوار وو ژر یې سوی په غیر کې واخیست او په داسی حال کې

چې له قاره یې لکی شکه ولاړه او بېرتونه یې شیخ شیخ درېدلي وه روان سو. کله چې د څاه

غاړی ته ورسېدی، سوی ورته وویل:

په دغه څاه به پټ وي. زمري په داسی حال کې چې سوی یې په غیر کې وو څاه ته سر

ورکښته کړ. که گوری په رشتیا چې هلته زمري ولاړ او د ده برخه سوی یې په غیر کې

او ناتوانه هغه دي چې تر پېښې وروسته زړه نا زړه وي. د پېښې په وخت کې وارختا وي او له پېښې څخه د خلاصولو له پاره نورو ته سترگي په لاره وي.

دغه درې سره درو ماهيانو په كيسه کې ليدلای سو.

زمرې وويل:

هغه څرنگه وه؟

دمنه ورته وويل:

...

ټوکی

د اټن شوقيان

د يوه کلي خلک ډېر د اټن شوقيان وه؛ نو د خدای کارونه گوره چې په بل نژدې کلي کېښي ډولونه وهل کېږي او د دوی د کلي څخه انجلې راوړي. نو په پښتنو کېښي دا شرم دی چې هم خورلنه ودوي او هم اټن ورباندې کوي.

خو هر څنگه چې شو دغه شوقيانو ځوانانو ځانونه ټينگ نه شو کړای او د اټن لپاره د هلک کلي ته ورغلل او په اټن يې پيل وکړل. نو د هلک د کلي خلک ټول حيران شول چې دې لېونيانو ته گوره چې پخپله خورلنه اټن کوي. نو يو سړي ورته وويل: چې تاسي څنگه لېونيان شوی یاست؟ چې د خپلې خور او لور په واده اټن کوي؟ نو دې ځوانانو ورته وويل: چې مور اټن ځکه کوو چې مور خوشحاله يو چې دغه انجلې ژر زموږ د کلي څخه ورکه شي.

- «د ټوکو ډالی» له مجموعی څخه

هم تاوانونه پېښېدلای سي. خبره دا ده چې شنزه به د لښکري د مشرانو سره ليدنی، کتنی او خبري کړي دي او هر يو يې په يوه يا بل ډول راضی کړی هم دی. هغوی ته يې ويلي دي:

«زمری مي ازمويلی دی او د هغه د زور او قوت اندازه مي معلومه کړې ده. په نظرياتو او دوکو يې هم پوهېدلی يم، خو په ټولو کارونو کې مي يې کمبودي، خلل، نواقص او کمزوري موندلي ده.»

وگوره! هغه دغه شان کارونو ته لاس اچولی دی او ته هغه ته په عزت ورکولو کې نور هم افراط کوي او هغه مو د ځان په ډول په فرمان ورکولو او فرمان ځنډولو کې ازاد پرې ايښی دی. هغه نمک حرام او دوکه باز ځان دومره ورک کړی دی چې په زړه کې يې د نافرمانی او خپل سری خيالونو ځای نيولی دی. وايي:

کله چې پاچا يو له خپلو لویو کارکوونکو څخه له ځان سره برابر ومومي بايد هغه ژر له منځه یوسی که نه پاچا به له پښو وغورځوي.

البته دغه خبره روښانه نه ده هغه څوک چې پاچا يې پېژندلای سي نور يې د پېژندلو توان کله لری. زه فکر کوم چې د غويي کار بايد نور نو تر شا و نه غورځول سي که نه يوه ورځ به يې چاره ډېره مشکله سي.

وايي خلک څو ډوله دی:

يوه ډله يې هوبنيار ليري ليدونکي دي او دوهم يې ناتوانه دي. ليري ليدونکي هم دوه ډوله دي: لومړی چې د پېښې پخوا د هغه اټکل کولای سي او چاره يې کوي. دوهمه ډله هغه ده چې يو مصيبت پر راسي نو زړه نه اچوي ځان د لاسه نه ورکوي، له پېښې نه بېرېږی او په ښه توگه د کار چاره کوی.

دو حکایت زیبا از حضرت مولانا

حضرت سلیمان و عزرائیل

امر خداوند به هندوستان رفتم و آنجا او را دیدم و جاننش را گرفتم!"

به کجا فرار می کنیم و از سرنوشت خود به کجا پناه می بریم. چقدر نادان خواهیم بود اگر از خواست خداوند بخواهیم بگریزیم.

مشارکت شیر، گرگ و روباه

روزی در جنگلی دور دست یک شیر، یک گرگ و یک روباه با هم برای شکار همراه شدند. به یک کوهستان رسیدند و در حالی که فکر می کردند که سه دوستی هستند که به یکدیگر پیوسته و در هنگام خطر از یکدیگر حمایت خواهند کرد و طعمه زیادی به دست خواهند آورد به دنبال شکار افتادند.

در کوهستان، در حالی که روباه و گرگ در اطراف به جست و خیز مشغول بودند یک گاو میش چاق، یک بزکوهی و یک خرگوش قشنگ شکار کردند.

گرگ و روباه امیدوار بودند با قضاوت شاهانه شیر، این حیوانات شکار شده منصفانه قسمت شود.

شیر که در قیافه آنها آنچه در فکر شان می گذشت می خواند، ساکت و آرام آنها را تماشا کرد و ظن خودش را بدون آن که

مرد شریف و ساده ای به تالار عدل سلیمان آمد. صورتش رنگ پریده و همه وجودش از نگرانی و غم انباشته بود. حضرت سلیمان از او علت وحشت و نگرانی اش را پرسید. مرد جواب داد: "من در کوچه می گذشتم که عزرائیل را دیدم. او نگاهی از روی خشم و نفرت به من انداخت." سلیمان از او پرسید: "حال از من چه می خواهی و من چه کار برای نگرانی تو می توانم بکنم." مرد از او خواست تا به باد فرمان دهد او را به هندوستان برساند، شاید بتواند جاننش را نجات بدهد و تمام عمر را به او دعا کند.

حضرت سلیمان به باد فرمان داد تا او را فوری به خاک هندوستان منتقل کند.

روز بعد وقت تشکیل دادگاه، سلیمان از عزرائیل پرسید: "چرا تو به این مرد خدا با چنان خشم و نفرت نگاه کردی و باعث شدی تا خانه و زندگی اش را ترک کند."

عزرائیل گفت: "من دیروز او را اینجا دیدم و تعجب کردم چگونه خداوند به من فرمان داد که جاننش را در هندوستان بگیرم. در حالی که او امروز اگر صد پر هم داشته باشد نمی تواند به هندوستان برود. اما من به

حرفی بزند پنهان کرد. بعد رو به آنها کرده گفت: "این صید امروز ما است، حال تو ای گرگ یک قضاوت عادلانه کرده و به عنوان معاون من از طرف من این شکارها را تقسیم کن. تا من ببینم که تو چگونه حیوانی هستی و قضاوتت تا چه حد درست است."

گرگ مطیعانه گفت: "ای سلطان، من فکر می کنم به عنوان قدردانی از زحمات شما، این گاومیش عظیم سهم شما است. من این بز لاغر را می خورم که اندازه ای متوسط دارد و این خرگوش کوچک هم مال روباه خواهد شد. من تصور می کنم این برای هر سه ما قابل قبول و عادلانه است."

شیر غرشی از خشم کرد: "تو چطور جرات می کنی این طور حکم بدهی و در حضور من این طور حرف بزنی. تو ای گرگ بیچاره، تو این جور صیدها را تقسیم می کنی. چه قدر تو ای گرگ طمع کار هستی. تو باید نگاهی به خودت بیاندازی و خود را ببینی که یک احمق به تمام معنی و یک الاغ بی عقل خودخواه شده ای."

بعد هم، شیر خشمناک به گرگ بی پناه حمله کرد و در حالی که دشنام می داد و رفتارش را ملامت می کرد او را از هم درید. بعد نگاهی به روباه انداخت و گفت: "این گرگ که روحی ناپاک داشت حقش این چنین مرگ و بدبختی بود. چون او از خود گذشت نداشت و حرص و طمع اش سبب شد که سرش را برباد دهد. حال نوبت تست که این شکارها را قسمت کنی. تا خوردن را شروع کنیم."

روباه با وحشت سرش را پایین انداخت و پس از تعظیم گفت: "شما، ای شاه معظم، شما این گاومیش را حالا برای صبحانه تان میل کنید و بز را برای ناهار ظهر تان می گذاریم که وسط روز بخورید و آخری، آن خرگوش را کناری قرار می دهیم تا برای شام تان آماده باشد. چون شاهی اینقدر با لطف و سخاوتمند و گشاده دست را چنین پذیرایی سزاوار."

شیر با شادمانی گفت: "تو ای روباه عزیز، تو که نور عدالت هستی، کجا چنین قضاوت قابل تحسینی را آموخته ای، کی این درسها را به تو داده است که این قدر عاقلانه غذاها را تقسیم کنی."

روباه تعظیم دیگری کرده با فروتنی جواب داد: "ای شاه سراسر دنیا، از آنچه را که این جا جلو چشمان خودم اتفاق افتاد از سرنوشت این گرگ بیچاره و احمق!"

شیر دوباره گفت: "چون تو چنین رفتار خوب و درستی را نشان دادی و درست را یاد گرفته ای، بیا به جای من بنشین، تو دیگر یک روباه نیستی، بلکه تو یک شیر شده ای."

روباه که جانش را نجات داده بود با خودش فکر کرد "من باید خدا را شکر کنم که شیر عقیده مرا بعد از گرگ پرسید در غیر این صورت، اگر از من اول سوال کرده بود، خدا می داند هم اکنون روح من در کجای آسمانها پرواز می کرد."

د مور او پلار په مخ کې پر لور جنسي تېری

پرسوب دی حال ته رسېدلی و، چې یو امریکایي ډالر د اتیا څخه تر سلو زرو افغانیو پورې پرلیده، په هر سیمه او باندو کې بېلابېلو حکومتونو خپل زور، ظلم او ان دا چې ناورینونه چلول.

ده زیاته کړه، ما غوښتل د چاریکار څخه مزارشریف ته ولاړ شم. په چاریکار کې د موټرانو اډې ته ورغلم، یوه ډریور راته وویل: چېرې ځی؟

ما ورته وویل: مزارشریف ته ځم. راته وویل: راځه، دا دی موږ حرکت کوو او د یوه تن ځای لرو. چې موټر ته یې څیر شوم، یو کوچنی شخصي زور تیوتا کرولا موټر و، شا په سیت کې یې درې تنه چې دوی سیاسي او یو سپین ږیری سړی ناست ول. زه د مخ په څوکی کې د موټروان څنگ ته کښېناستم، او حرکت مو وکړ. کله چې پل مټک ته ورسېدلو، یو ځنور پکول والا د موټر و مخ ته ودرېدی سلا یې پر موټروان ونيوله. موټروان موټر ودراره، ځنور یو چټل لوغرن او بی نزاکته سړی وو، وویل: زموږ د پاتک محصول راکړی. څه سر به مو گرځوم، په یو څو پیسو مو ځان تری خلاص کړ. تر خنجانه پورې دوی نوری دا ډول پوستی وی هغو هم ډېر وخورولو پیسې یې راڅخه واخیستی. د لاری په ترڅ کې د موټر د شا د کسانو سره مو وپېژندل، دوی مور او پلار او یوه یې ځوانه پېغله، لور ورسره وه.

کله چې د خنجان څخه تېر شولو د سهار لس او یا یوولس بجې وی. یوی درې لاری ته چې د پلخمری د ښار څخه د دهنه غوری په لور مو حرکت وکړ، څو دقیقې وروسته بیا د یوی تلاشی پوستی ته راورسېدلو. څوکیدار یا پیره دار، چې ډېر اوږده او

د مور او پلار په مخ کې پر لور جنسي تېری څرنگه چې زه د دی ډول کیسو او داستانو سره له دی امله لېوالتیا لرم، چې زموږ د ډېرو هېوادوالو تر غوږو ورسېږي. زموږ په هیواد کې دا ډول ناورینونه ډېر تېر شوي دي. هېڅ قوم او تېر پر هېڅ چا ان دا چې پر خپل قوم او تېر باندی زړه نه سوځلی هغسی کرنی یې ورسره کړی دي، چې حیوان یې له حیوان سره نه کوي.

یو کال مخکې زه کابل ته تللی وم، هلته زما یو دوست راته وویل: څرنگه چې ته په حقیقی او دقیقو کیسو پسې گرځې، نو به تاته یو سړی در وښیم، چې یو عجیب او غریب داستان لري، ته باید هغه واورې د دي لپاره چې راتلونکو نسلو ته پند شی، په خپلو کتابو کې ولیکه.

ما هم ورسره خوبنه کړه. یوه ورځ وروسته یې زه د هغه سړی سره مخامخ کړم. سړی می چې ولید ښه صادق او په زړه پاک افغان ښکارېده.

هغه راته وویل: زه د دغه سړی چې زما او ستا دواړو دوست دی، د ده په باور تاته خپل داستان وایم، هغه هم په دی شرط چې زما نوم او ادرس به په خپل کتاب کې نه لیکي!

ما هم ورسره ومنله، ورته می ویل چې بېخي ډاډه اوسه!

هغه خپل داستان داسی پیل کړ:

دا د هغه وخت داستان دی، چې زموږ په گران هېواد افغانستان کې ملوک الطوائفی او سیمه ییزو حکومتو د مرکزی حکومت ځای نیولی و، او د پیسو

ځيرن ويښتان يې پر اوږو پراته وه، سلا يې په لاس ډېر مغرور ولاړ و او موټر يې راوگرځاوه. دی وويل: په موټر کې څوک دي؟ ډرپور ورته وويل: دغه شاته د يوی کورنۍ غړی، چې مور، پلار او لور يې ده او دغه بل هم يو مسافر دی.

بيا يې وويل: دوی دی د کوم ځای څخه را اخیستی دي؟

ډرپور ورته وويل: د چاريکار څخه.

د پيره دار بڼه او رنگ هيڅ و انسان ته نه پاتېدی، لکه توره غټه بيزو داسی شکل يې درلود. هغه وويل تاسو بايد هر يو سل سل ډالره د دی پاتک محصول راكړی، كه نه نو دغه نجلۍ و پيرانك او زمری ته چې دلته ويده دي وړ ولم چې ويې خوری.

موږ ټولو د خدای او قران روی ورته ونيوی، ډېری زاری مو ورته وکړی، په تېره بيا د نجلۍ مور چې مخ يې لکه د مړي تک ژر شو، د موټر څخه ورکښته شوه، د پيره دار ويښتو ته ور ولوېده، پښی يې ور ښکلولی، ورته وويل مه کوه، ته به هم مور او هم خور لری، ما مه بي پته کوه، موږ ټول ولټوه هر څه چې لرو هغه واخله خو موږ ته اجازه راكړه چې ولاړ شو. پيره دار د سلاح په ديپچک په اوږه کې ووهله، هغه پر مخي په خاورو کې ولوېده، بيا يې پلار پسې ور ووت. هغه يې هم پر ټيټر په ديپچک ډېر کلک وواهه، هغه هم پر ځمکه ولوېدی.

بيا نو موټر ته راغی نجلۍ ته يې وويل راكښته سه. نجلۍ هم لکه په دام کې بنده مرغی وزرونه ښورول او نه ورسره تلله، بيا يې تر لاس ونيوله د موټر څخه يې لاندی را واچوله، بيا در سر ويښتانو څخه ونيوله په كښولو كښولو يې د كوتی خواته نږدی كړه. مور او پلار يې دواړه په خاورو کې سده پراته دي. په دی وخت د دی كوتی څخه چې دا كوتی او حويلی يو وخت د غوری سمند مركز و، يو بل سړی چې اوږده ويښتان ځيرن او لوغړن كالي يې اغوستي وه اوږده نوكان يې ول، په نوكانو کې يې

ځيری او خاوری بندی وی، راووت، پر خپله لنډه ږيره يې لاس تېر کړ، وی ويل، څه خبره ده؟

پيره دار ورته وويل «پلنگ جان تيرات به هدف خورد»، دا دی هغه ښكار می درته وکړ کوم يو چې تاسو برابري ماښام راته ويلي ول.

ښه ښايسته او تنکی هوسی ده، او په خدمت کې ده.

هغه ډېر خوښ شو، نجلۍ يې تر لاس ونيوله او کش يې كړه. مور او پلار يې په دی وخت کې يو څه پر سد راغلل، راپورته شول او ورپسې ورغلل.

خو پيره دار نه پرېښودل چې داخل ورشی. د مور او پلار دواړو په سترگو کې اوښکی وچې شوی وی. د نجلۍ سوری او ناری موږ اورېدی، په ځمکه او اسمان کې هيڅوک نه ول چې زموږ مرستی ته راورسپړي.

يو ساعت وروسته نجلۍ په داسی جال کې جامی ځيری، په وينو ككړ ويښتان يې گډوډ، مخ يې څو ځايه د هغه خناور په نوكانو ټپي وشي او ويني تری بهیدی، د دی پاکی او معصومی نجلۍ هم په سترگو کې اوښکی وچې شوی وی، راووتله او د مور په غيږ کې ور ولوېدله، مور ته يې وويل، مور جانی زه نوره د نجلۍ نه يم، د اب او عزت، ننگ او بت پرده می له منځ ولاړه، نور ماته ژوند په کار نه دی.

دی سړی راته وويل، دا جريان چې ما وليدی داسی سوچ می وکړ، لکه زما خور او مور او يا لور، څو چې ژوندی يم دا می هيڅکله له ياده نه وزي.

د دی خبری څخه څو كاله تېر شوي ول، بيا هم د دغه ستونی څو واړه د ژړا څخه ډك شو، خبری يې سمی نه شوای كولی. دا و هغه جريان چې ټکی په ټکی می د هغه ځوان خولی څخه ستايو درنو او محترمو لوستونكو تر غوږو در ورساوه.

یک خاطره خوب

این کنفرانس هر سال در هشتم جولای شروع و در ۱۹ اگست ختم می شود.

در این کنفرانس من شاهد داستانی بودم که سخت در روح و روان من تاثیر عمیق گذاشت و آرزو کردم که ای کاش همچون قصه های واقعی در سرزمین ما واقع شود.

من در این کنفرانس افتخار آشنایی خانمی سفید پوستی را به اسم جینی فورد داشتم که استاد دانشگاه در آفریقای جنوبی بود. اگرچه این آشنایی خیلی کوتاه بود اما من خیلی از ایشان آموختم و همچنان یک مرد جوان سیاه پوست از آفریقای

چند سال قبل افتخار اشتراک در یک کنفرانس بین المللی را داشتم که به اسم "تحول و تغییر آورنده" یاد می شود. این سازمان خیریه یکی از بزرگترین و قدیمی ترین سازمانهای خیریه ای است که بعد از جنگ دوم جهانی در سال ۱۹۴۶ توسط شخص آمریکایی به نام فرانک باکمن بنیاد گردیده که تا امروز کارهای خیریه شان به صورت متواتر دوام دارد. دفتر مرکزی این موسسه خیریه در سویزرلند بوده و نمایندگی های آن در ۳۶ کشور دنیا فعالیت دارند.

این کنفرانس هر سال به مدت یک ماه دوام و مردم از ۶۰ کشور جهان بدون تبعیض های

جنوبی به اسم لت لپه را ملاقات کردم. این دو شخصیت دعوت شده بودند تا در این کنفرانس

نژادی مذهبی سیاسی و باور های شخصی دعوت شده و اشتراک می نمایند. هدف از برگزاری این کنفرانس های هر ساله حمایت از ارزش های انسانی، تقویت دموکراسی؛ مجادله علیه سیستم فاسد اداری، مجادله برای از بین بردن فقر، تلاش برای ختم جنگهای غیر عادلانه، و تعمیر صلح جهانی، حتی تلاش برای بهبود زندگی های فامیلی و بنا ساختن روابط اجتماعی است.

حصه گرفته داستان واقعی خود را در حضور اشتراک کنندگان کنفرانس تعریف کنند.

زمان که آپارتاید یا تبعیض نژادی در آفریقای جنوبی سال های طولانی ادامه داشت و سیاه پوستان، که اکثریت نفوس مملکت را تشکیل می دادند در سرزمین مادری خود در زیر فشار یک اقلیت سفید پوست مهاجر قرار داشتند.

لت لپه یک جوان ۱۷ساله سیاه پوست که از فشار و تبعیض به ستوه آمده بود در سال ۱۹۷۸ ریاست یک گروه مخفی جوانان سیاه پوست را به عهده می گیرد و مخفیانه به تخریب و کشتن سفیدپوستان شروع می کند. در سال ۱۹۹۳ در یک شب خون آلود و غم انگیز به کلیسای سفید پوستان حمله و پنج نفر را به قتل می رسانند. از جمله این پنج نفر یگانه دختر ۲۳ ساله جینی فورد به اسم لیندا کشته می شود و لت لپه برای سال های طولانی متواری می شود.

در سال ۱۹۹۴ تبعیض نژادی به صورت قانونی و رسمی برطرف و در انتخابات آزاد رییس جمهور، نیلسن ماندیلا، یک سیاه پوست انتخاب می شود.

در سال ۲۰۰۲ لت لپه کتاب خاطرات خود را تحت عنوان "طفلی از این خاک" به چاپ می رساند. در این کتاب از درد ها و ناراحتی ها، بی عدالتی های اجتماعی سخن رانده است. زمانی که او در رادیو در باره کتاب خاطرات با ژورنالیست مصاحبه دارد خانم جینی فورد صدایش را در رادیو می شنود و بعداً، در روزی که نویسنده برای معرفی کتاب خود

مجلس رونمایی دارد خانم فورد داخل مجلس شده و خود را معرفی و از نویسنده می پرسد که، " دختر من به تو چه کرده بود که او را به قتل رساندی؟ "

لت لپه کتاب خود را به خانم تقدیم و می گوید که جواب سوال تان را در این کتاب یافته می توانید. و خانم جینی با تواضع کتاب را قبول می کند و از مجلس خارج می شود.

اگر چه خانم فورد از نفوذ و قدرت استعماری سفید پوستان آگاه است و این نفوذ را مانند همه سفیدپوستان دیگر یک امر طبیعی می داند اما وقتی کتاب را با حوصله مندی می خواند و متوجه می شود که در ۳۵۰ سال بر اکثریت مردم بومی آن کشور چه گذشته و چطور سفید پوستان مهاجر کشور دیگران را اشغال و مردمش را اسیر کرده و برده وار نگه داشته اند. در لابلای کتاب وجدانش بیدار و خود را در موقعیت یک برده قرار می دهد و می داند برده چه و ظلم چه معنی دارد. خانم فوری عمیقاً متوجه می شود که پدرانش چه بی حرمتی در حق یک جامعه بزرگ انسانی روا داشته اند.

خانم فورد تنها به درک کردن درد سیاه پوستان و خواندن کتاب اکتفا نکرده، بلکه از جمله ۸ سفید پوستی بوده که در یک کنفرانس سیاه پوستان رفته و در حضور ۱۵۰۰ اشتراک کننده از رفتار نیاکان و پدران خود معذرت خواسته است. خانم فورد میگوید، "که بعد از خواندن کتاب دانستم که اسارت چیست و ظلم، تحقیر و توهین چه معنی دارد."

این حرکت انسانی خانم فورد تاثیر عمیق در لت لپه ایجاد می کند. او می گوید: "وقتی کتاب را برایش دادم من معذرت نخواستم اما او کتاب مرا به آرامی پذیرفت و وقتی در چشمانش نگاه کردم درد از دست دادن دختر جوانش را با تمام وجودم درک و یک احساس پشیمانی و ندامت، که تا آن وقت به من دست نداده بود وجودم را پر کرد و برای اولین بار حس نفرت و خشم که وجودم را سال ها پر کرده بود از بین رفت و سخت نادم و پشیمان شدم احساس کردم یک سفید پوست هم می تواند قلب مهربان داشته باشد و من از این خانم بخشش نخواستم بودم اما او مرا بخشید، این رفتار انسانی او مرا از دنیای خشم و نفرتی که نسبت به همه سفیدپوستان داشتم بیرونم کرد و باور کردم که برای یک زندگی مسالمت آمیز و مثبت باید بخشید و بخشیده شد."

در ۱۸ سال اخیر لت لپه و خانم فورد در چیزی که باور داشتند عمل کردند، یعنی یک سازمان خیریه به نام دختر خانم فورد (لیندا فورد) بنیاد کردند که در کمک های بشری و تنویر فکری آفریقای جنوبی مصدر خدمات شایانی شده اند. در حال حاضر لت لپه ریاست حزبی هدفمندی را دارد که در راه صلح و همبستگی و آشتی آفریقای جنوبی فعالیت دارد.

وقتی داستان این دو انسان خوش قلب و پر از بزرگواری و گذشت را که در حضور ۴۰۰ اشتراک کننده کنفرانس از زبان خودشان شنیدم من نمی توانم آن احساس که به من دست داد بیان کنم. فقط وطنم یادم آمد و اشک هایم ناخود آگاه جاری شد و آرزو کردم ای کاش ای کاش

...

من یقین دارم، آشتی این دو انسان تاثیر عمیقی در زندگی انسان های اجتماع و دور و پیش شان داشته است و این خود یک کمک بزرگ انسانی است. امروز خانم فورد و آقای لت لپه در مکاتب و دانشگاه ها و در مجامع عمومی، در کنفرانس ها در کشورهای مختلف دعوت می شوند تا قصه مشترک شان را به گوش جهانیان برسانند. اینها با بزرگواری و بخشش خود گذشته تراژدیک و تاریک خود را تبدیل به صلح کردند.

من گاه گاهی اخبار افغانستان را از طریق رسانه ها، فیسبوک می بینم و می شنوم به صورت عموم در همه آنها غیر از نفرت، تهمت، غرور، طعنه، اخطار، انتقام، قهر و غضب، زورگویی چیزی دیگری نمی بینم. وطن عزیز ما به یک جامعه مریض تبدیل شده که میکروب آن خطرناکتر از سرطان است.

من عقیده دارم که همه ما در گذشته مرتکب اشتباهات شده ایم تا وقتی که ما اشتباهات خود را قبول نکنیم نمی توانیم دیگران را متوجه اشتباهاتشان سازیم. باید ببخشیم و بخشیده شویم و نسل آینده را آرام بگذاریم که با صلح زندگی نمایند و به اثر عقده های متراکم شده خود به شعله های افروخته شده هیزم نیندازیم، تا باشد که نسل آینده افغانستان این میکروب ساری و کشنده را تجربه نکنند.

شی سا

پدر کلان هم اعتراف کرد:

"بلی. حیوان‌ها این چیزها را زودتر از ما می‌فهمند."

سگ، چسپیده با پسرک راه می‌رفت؛ اما پیرمرد سعی می‌کرد که با تکان دادن دست او را از نواسه‌اش دور کند.

سگ، اندکی دور می‌شد؛ ولی، به‌زودی باز می‌گشت و باز هم در کنار پسرک به راهش ادامه می‌داد و سر و کله‌اش به لباس‌های پسرک می‌خورد.

آنها به پارک نزدیک شدند و حالا پیرمرد، سگ را با سرزنش‌های مکرر، کمی به عقب رانده بود. در نزدیک پارک، در مقابل آنها مردی، ظاهر شد که سگ بزرگی در جلوش حرکت می‌کرد. نواسه‌ی پیرمرد، فوراً به عقب نگاه کرد تا سگ کوچک را پیدا کند. سگ که دورتر از آنها ایستاده بود و به‌جلو نگاه می‌کرد، فوراً راهش را به سوی عمق جنگل کج کرد. پسرک از منحرف شدن سگ تعجب کرد؛ ولی پیرمرد با لبخندی دلسوزانه گفت:

"اصلاً این بی‌زبان از ترس سگ‌ها با ما همراه شده است."

دو پیرزنی که در حاشیه‌ی پارک قدم می‌زدند هم متوجه حرکت احتیاط‌آمیز سگ کوچک شدند و با علاقمندی به او چشم دوختند. پیرمرد با نواسه‌اش توقف کرد تا اگر لازم باشد به سگ

پیرمرد و نواسه‌اش وارد جنگلی شدند که تا پارک بزرگ شهر امتداد داشت. سگ کوچکی که دورتر از راه، آرام نشسته بود، هم به دنبال ایشان افتاد. آنها سگ را باخوشی پذیرفتند. سگ به نیت نیک آنان پی‌برد؛ پیشتر آمد؛ کفش‌های پسرک را بو کشید و در کنار وی به راهش ادامه داد.

رنگ سگ، سیاه‌سیاه بود و پسرک خیلی آن را پسندید. او از پدرکلان‌اش اجازه گرفت تا از بیسکویتی که در جیب داشت به سگ بدهد. سگ، بیسکویتی را که پسرک به سوی‌اش انداخت از هوا قاپید. پسرک را از چابکی سگ خوش آمد. او می‌خواست سگ کوچک تا آخر با آنها در پارک گردش کند؛ اما پیرمرد در این رفاقت، دودل بود و وقتی که نواسه‌اش خواست با دست اش آن سگ را نوازش کند، او مانع شد و گفت:

"احتیاط کن پسرم که حیوانک، بیمار است."

او به کمر سگ اشاره کرد و جایی را نشان داد که کمی از پشم‌های سگ کوچک ریخته بود. دل کودک به سگ سوخت و باز هم آرزو کرد که پدرکلان، رفاقت را بهم نزند و سگ کوچک تا آخر با آنها بماند.

پیرمرد در باره رفتار سگ هم بیشتر فکر کرد و از این‌که به آسانی با آنها دوست و همراه شده بود، به‌تعجب افتاد. ولی پسرک گفت:

"او فهمیده است که ما آدم‌های خوبی هستیم و به ما اعتماد کرده است."

پیرمرد، لبخندی زد و زیر لب گفت: "این سگ کوچک و این نام دراز..."

پسرک، کمی فکر کرد و نظرش را تغییر داد: "شیر سیاه" اسم درازی است، می‌گویم: "شی‌سا."

پیرمرد، بیشتر خندید و با او موافقت کرد و گفت: "شی‌سا!"

پیرمرد و نواسه‌اش پارک را دوره کردند. آنها ساعتی بعد، هنگام بازگشت باز هم در راه به "شی‌سا" روپه‌رو شدند که زنی را با دختر کوچک‌اش همراهی می‌کرد.

پسرک با خوشحالی صدا زد: "شی‌سا!"

سگ، توقف کرد؛ نگاهی به او انداخت و دمش را تکان داد. ولی زن و کودک با کلمات مهرآمیزی او را دوباره به سوی خود خواندند و "شی‌سا" بعد از کمی دودلی باز هم در پی آن هردو به راه افتاد.

پیرمرد می‌خواست این بار با "شی‌سا" مهربانتر باشد و وقتی که دید "شی‌سا" از آنها دور می‌شود، بی اختیار صدا زد: "شی‌سا!"

"شی‌سا" نیم نگاهی به پیرمرد انداخت؛ ولی بی‌آنکه اهمیتی به او بدهد به راهش ادامه داد. دل پسرک به پدرکلان‌اش سوخت و گفت:

"مهم نیست، پدرکلان، ما همیشه او را به‌یاد خواهیم داشت."

و پیرمرد با غمگینی سر-اش را تکان داد تا سخن نواسه‌اش را تایید کند.

کمک کند؛ ولی حادثه‌ی روی نداد و با دور شدن آن مرد و سگ‌اش، سگ کوچک، دوباره راهش را به سوی پیرمرد و نواسه‌اش در پیش گرفت؛ ولی این بار او از کنار آنها گذشت و به آن دو پیرزن رسید. آن دو با کلمه‌های نوازش‌آمیزی سگ را به سوی خود خواندند و سگ، دمش را با شادمانی تکان داد و با آنها همراه شد.

نواسه پیرمرد با حسرت از دنبال سگ نگاه کرد. پیرمرد از بد رفتاری با سگ، پشیمان شده بود و باز هم به نواسه‌اش گفت:

"اصلاً این بی‌زبان از ترس سگ‌ها با ما همراه شده بود."

پسرک مخالف ادعای پدرکلان‌اش بود. او نمی‌خواست سگک را ترسو بنامد و با غمگینی جواب داد:

"ندیدی که مثل شیر از جنگل بیرون شد و آمد به سوی پارک؟"

پیرمرد با شوخی گفت:

"شیر که سیاه نیست."

پسرک با اطمینان جواب داد:

"این شیر، سیاه بود."

و مایوسانه افزود:

"حیف که دیگر از دست شد!"

پیرمرد با ملایمی گفت:

"از دست نشد؛ پسر، ما او را همیشه به‌یاد خواهیم داشت."

پسرک فکری کرد و گفت:

"نامش را "شیر سیاه" می‌گذارم."

بربتي او شيطانان

وراندې هېڅ غبرگون ونه بنايي. ته به وايي کومه ورکه لټوي هماغسې بې په ځمکه کې سترگې گنډلی وی او بې پروا راروان وی. نجونې چې اوس گرد و حيا او گناه ليرې غورزولی دي دځوان لور ته خپل قدمونه ور چابک کړي، ورنږدې شي غواړی هره يوه بې تودې غيری ته ځان ورواچوي چې ځوان نا بېره شا گرز کړی او په ځغاسته او چابکو قدمونو لکه د نجونو نه يې چې څه غلا کړی وی بېرته شاته روان شي او په دم گړی کې د نجونو له قطاره لکه لوی مارغه والوزی او ورک شي.

نجونې د ځوان په دې غبرگون او ورکې نا بېره ټکان وخورې او لکه خدای او عالم ټول يې چې په گناه ونيسي دشرم او گناه له درانده احساس سره مخ شي. مړې خولې پرې راماتي شي. يوه بلې ته مړاوې وروگوري. ټولې له سره وليدلې لويې بېرته راپه سرکړي. ځانونه له پخوا هم ټينگ په حجاب کې ونغاړی. د ټولو لاسونه غوږونو ته پورته شي. له خولو بې بې واکه چيغې او فریادونه راووځي. لاسونه لپه ونيسي او خدای ته په زاريو شي.

- يا خدايه معافي

يوه بلې ته ووايي:

- دا به خا مخا کوم ولی وو!

هدوراو دنگ ځوان وو. په پراخه او ارته دبنته کې لوڅ لغړ يوازي روان وو. پنجه داره څپلی يې په پينو وې او د مست آس په څير بې په مزله کې له پينو ټکهارخوت. مخامخ او سده بې خپله لار وهله او څارله خو کله کله به يې کين او بنی خوا ته هم نظر اچاوه. نا بېره يې څو مستې او بنایسته دنګې نجونې په مخ کې را شني شوې. ددنگو او بنایسته نجونو په لېدلو لکه بريننا بې چې ونيسي ټکا ن وخور، وجود يې لکه تبه چې بې ونيسي وريرديد. خولې پرې راما تې شوې. سترگې له شرم او حيا لاندي ونيوې.

نجونې لکه له درانده خوبه چې راکښيني اود تازه راختلی روښانه او ځلانده لمر سوزونکې وړانګې بې سترگې وسيزي په سترگو لاس کښيردي. خو د سترگو په رپ کې يوه بلې ته مخ ورواړوي. يوه بلې ته وروگوري. دټولو په شونډو نری موسکا خپره شي. شرم او حيا بې له سره والوځي. لکه لوی او زورور باد چې راوالوځي زړوکي يې له سراو اوږو وښويږي. د دوي د اوږدو زلفونکلا ټوله دبنته په سر واخلي او د دحسن او بنا يست عطرې نور هم وشيندي. د شهوت اور يې په وجودونو ولگيري. حيا او گناه دواړه بې له سره والوځي. گردې ددنگ او متور ځوان په لور قدمونه ورواخلي خو ځوان لکه کون او روند چې وی هماغسې سر ټيټ نيولی وي. پخپله مخه رهي وي او د هغوي په

بله یی په پلوی سر وخوروي:

بل نورو ته ډاډ ورکړي او دوی وپوهوي چې په دې حالت کې په انسان خامخا شیطان غلبه کوی.

- شک یی مه گڼئ. دا به په مور د خدای امتحان وو.

- خدای مې دې ډیر نه گنهگاروي چې د خدای په کور کې هم دا سې نجونې په لاس درشي ولاکه د چا پلار ورته ټینگ کړئ.

یوه تندی ته تس ورکړی:

- شیطان خومره مکاردی اخر یی هم خدای ته شرمنده او ناکامي کړو.

بل چې په ږیره کې لاس وهي او خوله ېې له خندا ډکه وی دده په پلوی ورغبرگه کړي:

په ټولو ویره خوره شي، لینگې ېې وریردي. غرونه ېې په ستوني کې بند شي، چوپه چوپتیا شي. لکه پښې ېې چې بودی ونیسي له پښو ېې دم لارشي، خای پر خای ودریري. خو نابیره خو نارینه تسپې په لاس په سپنو جامو او سپینو پټکو کې را څرگند شي. دا دسپینو پټکیو لرونکي ځوانان چې اوږدې ږیرې ېې تر نامه رسیری لکه له مودو مودوچې د شهوت وړي وي د نجونو په لیدلو ېې واکه په خپلو خولو ژبې راتیري کړي. لکه وجودی چې اور واخلی نا بیره د پرتا گه گڼو ته لاسونه ورتیر کړی. په دم گړی کې ېې پرتوگونه لاندې وښویږي. لوخ لغړ ودریري. یو بل ته نه گوري. له یو بله شرمیږي، خو په نجونو کې ېې داسې سترگې خښې شي ته به وایی کوم ماهر ښکاری چې لیندی او غشی په لاس هوسی په نښه کړي وی.

- دا وچه دښته او دا د خدای تعالی نعمتونه!

بل ته غوسه ورشي:

- ځانته روایت مه جوړوی. کفر مه غږوی. بس ووايه چې الله د ټینگې نه یم. بخښنه کوه.

بل یی په بدرگه او ملاتړ ووايي:

هو بس کار وباسئ، په کفاره به یی وروسته په گڼه سوچ کوو. الله چې قهار دی رحیم هم دي.

دشهوت ددغو وړو ځوانانو په دې چلند د نجونو ویره نوره هم زور واخلی، اندیښنې ورولویري. یوه بلې ته وگوري. خو یوه چوپتیا ما ته کړي:

- که هغه پرښته وودا په رښتیا شیطانان دی!

او بیا خدای ته په زاریو شي:

- یا لویه خدایه په دې امتحان کې مو مه نا کاموه. یا مور په ځمکه ننبا سئ او یا دوی پخپل غضب اخته کړي.

مخکې تر دې چې د نجونو په لور قدمونه واخلی لومړی په پراخه دښته خپل نظر واچوي. بیا پورته آسمان ته وروگوري. د ټولو له خولو نا بیره راووحې:

- خدایه معافی راته وکړئ.

نابیره یوه لکه عسکری بولندویه رادمخه شي او ددوي په وړاندې ودریري:

یوه ته خندا ورشي:

- اوس له معافی تیریره. خلک معافی له گناه وروسته غواړي.

هغه لا خبره بشپړه کړی نه وی چې بل تن یی
خبره ورپرې کړي:

- بس چې هرکارکوی، توبه باسی، خدای
بخښونکی او مهربان دی.

یوچې ترټولو اوږده ږیره لري او له شهوته
رپاریدلې لارې پې لا هم په کمیسه له ورايه
بنکاری وځاندي:

- کاشکې دوی نه وای غیب شوی تا به اوس
زما توبې لیدلی وای. اوس د توبې څه فایده!

بل ملگری پې برگ وروگوري،

بس نور خبری بس کړی تیمم ووهی چې د
لمانځه وخت دی.

یو چې د ټولو مشر او له ټولو پې ږیره اوږده
او تر نامه رسیری ټول وځنډوی:

- له لمانځه اوس تیریری ځانونه کور ته
رسوی. هم پخپله ولامبی او هم جامې بدلی او
ماضی کړی.

له دې سره هر یو ځورند سرونه خپلو لمدو
څښتونو ته بې واکه وروگوري. په ټولو د شرم
مړې خولې راماتې شي او څوکه څوکه دکوروپه
لور ولتیري.

هایس - لندن

د شپې یولس او دیرش دقیقې

د ۲۰۱۹ میلادی کال د دېسمبر ۱۲

- بس ټولې کلمه تیره کړی، ځان خدای ته
وسپاری.

او له دې سره تر ټولو مشره په لور آواز
چیغه کړي:

- یا الله منده.

له دې سره ټولې منده واخلې او په هغو پسي
جوخت ټول نارینه هم د خپل اور دسرولو په پار
په هغوی پسي مندی کړي، خو لا ورنږدې شوی
نه وی چې گردې نجونې لکه وزرې چې وکړي
ددوی له سترگو پناه او الونیا شي او په ځای پې
هماغه پخوانی ځوان مخې ته راشین شي خو دا
ځل هغه نه یواځې په جامو پټ وي بلکې لویه
توره پې هم په لاس کې نیولی وی. دهغه په لیدلو
لغړځوانان داسې وویریری ته به وایی عزرايیل
یې مخې ته ولاړ او ساه پې اخلې. په دم گری
کې ټول بیرته پرتوگونه واغوندي. خپلې اوږدې
تسپې راوباسي. ټول قبلي ته ودریري او پرته له
دې چې ددوی مخې ته توره په لاس ځوان ته
وروگوري ټول لاسونه غوړونوته پورته کړي او
لکه دموزیک ارکستر په لور آواز په گډه ووايي:

- توبه توبه توبه.

چې مخ راوړوي دښته بیرته تشه او توره په
لاس ځوان غیب شوی وي. خو ددوی په
وجودونو کې ویره لا هم خوره او پلنه وی. یو
نور وپوښتي:

- دخدای امتحان موولید؟

بل ځواب ورکړي:

- شیطانان له کفارونه له مومنانو او مسلمانانو
سره ډیروی.

حضرت بیدل

رمز عشق

لیلی را از دیده مجنون ببین
بر شکوه عشق وی نقصی مبین
گر وطن ویران و پاشان گشته است
بی عزت در دید انسان گشته است
گر گدام چرس و هیرویین شده
ور تجارنگاه کفر و دین شده
این وطن گر از گدایی زنده است
دست عزت پیش هر دون بُرده است
گر زن و مرد و جوان و کودکش
سالها زردی کشیده صورتش
گر رییس مردمش دلقک بود
گر صلاحیت ها ز وی منفک بود
گر مدیر دقترش رشوت خورد
خون مردم را به هر صورت خورد
گر به سنگر خفته سر بازش به جبر
اهل بیتش بی معاش و بی پدر
گر زانانش میشوند سنگسار جهل
گر ملا سازد زنا با دین سهل
گر چنین و گر چنان است این وطن
باز هم جنت نشان است این وطن
لیلی را از دیده مجنون ببین
بر شکوه عشق من عیبی مبین

فبروری 2020

* * *

سوخته لاله زار من رفته گل از کنار من
بی تو نه رنگ و نه بو ای قدمت بهار من
دوش نسیم مژده یی گل بسر امید زد
کز ره دور می رسد سرو چمن سوار من
گر به تبسمی رسد صبح بهار وعده ات
آینه موج گل زند تا ابد از غبار من
گر همه زخم خورده ام گل زکف تو برده ام
باغ حناست هر کجا خون چکد از شکار من
فرصت دیگرم کجاست تا کنم آرزوی وصل
راه عدم سپید کرد شش جهت انتظار من
عکس تحیر آب رنگ منفعل است از آینه
گرد نفس نمی کند هستی من ز عار من
آه سپند حسرتم گرمی مجمری ندید
سوختتم همان بجاست ناله نکرد کار من
کاش بوامی از عرق حق وفا ادا شود
نم نگذاشت در جبین گریه شرمسار من
خاک طپیدنم که برد گرد مرا به کوی تو
بنده حیرتم که کرد آینه ات دچار من
ظاهر و باطن دگر نیست بساز این نشاط
تا من و تو اثر نواست نغمه توست تار من
گر به سپهرم التجاست و ر مه و مهرم آشناست
بیدل بیکس تو ام غیر تو کیست یار من

* * *

د پسرلی هنگامه

آمد بهار

نوی پسرلی دی په چمن راغی بهار نوی
 نوی بلبل راغی په گلشن کی شو چغار نوی
 نوی پسرلی دی په هر خوا بڼکاري گلونه نن
 ډک شو له بلبلو له مرغانو نه باغونه نن
 هر لورته چې گوري بڼکاره کپري سره لعلونه نن
 غږ وکړو شپونکي دورمي راغی په کوهسار نوی

آمد بهار و از تو نیامد خبر هنوز
 گل جلوه کرد و از تو نبینم اثر هنوز
 خندید غنچه صبحگهان بر رخ نسیم
 دور از رخ تو دیده ام از گریه تر هنوز

نوی پسرلی دی نوی ژوند شو د انسان نصیب
 ودریدو د گل په خوا کی تور بورا او عنذلیب
 چتي رڼا کی کړلو په خید کی سره ځان قریب
 سره کړه پښې لاسونه زرکو جوړ یی کړو سپنگار
 نوی

تنها چسان به روی گل و لاله بنگرم
 گلچهر لاله روی من اندر سفر هنوز
 یاران میان سبزه و گل جام می به کف
 من می خورم به داغ تو خون جگر هنوز

نوی پسرلی دی هر طرف ته خلك مېلي کوي
 ناسته ده قمری په سر د ونه کی نغمی کوي
 گرځي تپوسان ترینه په شا او خوا د وري کوي
 ټوله دهقانک وهي زده کړی دی رفتار نوی

هر جا حکایتی ست ز شور و جنون من
 تنها تویی ز درد دلم بی خبر هنوز
 از شرح غصه ام جگر سنگ آب شد
 این شعله در دل تو ندارد اثر هنوز

نوی پسرلی دی دهقانان کړي دنيا لگيو کر
 گرځي باغوانان د هر يو گل له بوټي لروبر
 غواړي گل فروش چي کړي له گلو نه ټوکړی په سر
 جوړ به کړي په گوتو له گلونو ځپني هار نوی

* * *

ع. اکبری

شبانی دیگر

نوی پسرلی دی د پښتون قام راوینس شوی دی
 ټول د اتفاق او د وحدت په لار سیخ شوی دی
 نن د ازادی غلام د دوی زرو کی میخ شوی دی
 جوړ په سمه او غر د پښتونخواکی شو گلزار نوی

باز ایستاد بر این گله شبانی دیگر
 تا زهر بره ستاند رگ و جانی دیگر
 روی تصویر در آینه دو رنگ است دو رنگ
 پشت تصویر دوصد رنگ نهانی دیگر

نوی پسرلی دی خمکی مخ باندي شین خال ایینی
 ناست بودنه بازان دي په هر يو پټي کی جال ایخی
 ځوی د پښتانه نن په وطن خپل سر او مال اپخی
 پاڅیده سپلاب له خولي یی وایسته گفتار نوی

* * *

چې يې په توره د عبرت درسونه دي ورکړي
نن يې لمسی بڼکاري له پرديو سره لاره وړي
نسیم رښتیا په مینه کې منصور غوندي دي
خود به د وطن په پاچه مینه سر تر داره وړي

* * *

صوفي عشقري

نوروز روز عيد و گل سرخ نوبهار
يکجا رسیده است ز الطاف کردگار
بر احترام جنده سلطان اوليا
عزم بود که باز روم جانب مزار
در سر مرا هوای زیارت فتاده است
بر این شکسته بالی خود دارم افتخار
ليل و نهار زندگی ما به راحت است
چون می کنیم یاد تو در لیل و در نهار
این تیغ کهکشان نکند کار بر تنت
باشی اگر به سایه صمصام و ذوالفقار
بی کشت و کار منتظر خرمنی مباش
گر حاصل آرزوست ترا دانه ای به کار
کوشش کن عشقري به مزار سخی رسی
چندان بر این حیات جهان نیست اعتبار

* * *

همه افتاده به جان هم و از هم نالان
این دگر نیست خدایا نگرانی دیگر
سیم آورده پر از خار به گرداگردت
تا که خود را نتوانی بتکانی دیگر
گوش ها گر شده این وادی گنگستان است

نبود قافله را هیچ زبانی دیگر

تا کجا می رود این بخت زمستانی ما

به گمانم برسد تا که جهانی دیگر!

* * *

نسیم پسرلی

غزل

یو موتی عزت می د نیکونو له وقاره وړي
خپلی توری شپې ته رنگ زموږ له سهاره وړي
سپېڅلی لوی جنت غواړی دنیا کې خان ته خپله
خپل جنت ته خوشبویی زمونږه له گلزاره وړي
چې د سولی شعار ژبه پوری میخ گرځوي
هماغه قدم په قدم سوله له دی بڼاره وړي
موږ همیشه په تیزه توره یې سر له تنه وهو
څوک چې هسک سرونه هسکی غاړی په دی لاره
وړی
د شین سترگی سور انگریز خوی عادت وي داسي
داسي
پت او عزت لوټ کړی ناموسونه تر بازاره وړي

دین دوره اش

هسه دختی که بر آرد بارها مین بارش به شمارند ماها
 شاخه های نیک بدید یک درخت بر کشند کمر برود و دیو لوراها
 گرده خفت از آسمان آید زمین در کلبین دارد همین معیارها
 بایزیدش بر فرزندش عشق هم یزیدش بر فرزند در اها
 آن یکی داند خدایش اخور دین قسی القلب چون جبارها
 در کد این شاخه داند آشیان مولوی و سعدی و عطارها
 بر نظامی یا که حافظ بسگرید همچنین بر مفسر مفت خوارها
 عطر یزد بر مشام صبح و شام گل که بر خیزد ز خشت و خاها
 دین اگر که صده اش آید به سر باز میگردد به نعره خاها
 ندم دگر

MAHABBAT

A none periodical magazine published by ADS
 (Afghan Dosti Society)
 22 Town Field Way, Isleworth, Middlesex, TW7 6TN, UK
 Tel: 0044(0)20 88472609 - 0044(0)7956190157
 E-mail: mahabbat.dosti@gmail.com
 Bank name: Barclays,
 Account No: 23541010, Sort Code: 20-70-70, UK
 SWIFTBIC BARCGB22- IBAN GB33 2070 70235410 10

بنیادگذار و صاحب امتیاز: انجمن دوستی افغان

تحت نظریات تحریر
 مدیر مسئول: پاپون تاج
 بهای اشتراک یک ساله: بریتانیسی پوند سترلینگ. سایر کشورها معادل آن
 بهای تک شماره: ۸ پوند سترلینگ

MAHABAT

March 2020

To Mercy, pity, peace and love all pray

A Periodically Issue

Rawza- Mazar-i- Sharif

روضه شاه ولايت مآب – مزار شريف